

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Ympäristövahinkojen korvaaminen

Kuinka ankaraa on ympäristövahinkolain ankara vastuu?

Ympäristöoikeus murroksissa

Pro Gradu -tutkielma

Laatija:

Eemeli Vanhatalo

14.8.2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro Gradu -tutkielma

Oppiaine: Ympäristöoikeus murroksissa

Tekijä: Eemeli Vanhatalo

Otsikko: Ympäristövahinkojen korvaaminen – kuinka ankaraa on ympäristövahinkolain ankara vastuu?

Ohjaaja: Anne Kumpula

Sivumäärä: IX + 76 sivua

Päivämäärä: 14.8.2023

Toiminnan harjoittajan vastuu ympäristövahingoista perustuu ympäristövahinkolaissa säädetyille ankaralle vastuulle. Laki ei sisällä erityisiä vapautumisperusteita, jotka koskevat ylivoimaisina tapahtumina tunnettuja vastuusta vapauttavia tilanteita. Tästä huolimatta on katsottu, että ympäristövahinkolain tarkoittamasta korvausvastuusta vapautuminen on mahdollista muun muassa silloin, kun vahinko on aiheutunut poikkeuksellisesta luonnon ilmiöstä tai ulkopuolisen teosta. Tutkielmassa tarkastellaan sanottuja tilanteita ja pyritään luomaan kokonaiskuva niistä vapautumisperusteista, jotka voivat tilannekohtaisesti vapauttaa toiminnan harjoittajan ankarasta korvausvastuusta. Tutkielman tavoitteena on vastata kysymykseen, kuinka ankaraa ympäristövahinkolain tarkoittama ankara vastuu on, asettamalla vastuun ankaruus asteikolle: 1) korvauksettomuus – 2) tuottamukseen perustuva korvausvelvollisuus – 3) ankara korvausvelvollisuus, jota on olosuhteista riippuen mahdollisuus korjata – 4) olosuhteista riippumaton täysi korvaus.

Tutkielmassa selvitetään ja analysoidaan ympäristövahinkojen ankaralle vastuulle perustuvaan korvausvelvollisuuteen ja siitä vapautumiseen liittyviä oikeudellisia ongelmia lainopille tyypilliseen tapaan tarkastelemalla ongelmaa säännösmateriaalia ja oikeuskirjallisuutta vasten. Tulkitsemalla voimassa olevaa oikeutta tutkielmassa pyritään luomaan kokonaiskuva vastuun ankaruudesta ja toisaalta tunnistamaan voimassa olevan oikeuden ongelmakohtia. Tulkintameteina tutkielmassa hyödynnetään muun muassa sanamuodon mukaista, systemaattista, analogista ja vertailevaa tulkintaa. Tulkintamethodien monimuotoisuus johtuu erityisesti siitä, että nimenomaisesti tutkimuskohdetta koskeva oikeuskäytäntö ja kirjallisuus on jokseenkin suppeaa, ja perustuu osittain yleisille opeille, jolloin tulkinta-apua joudutaan etsimään samankaltaista ongelmaa koskevasta lainsäädännöstä, oikeuskäytännöstä ja kirjallisuudesta. Oikeusdogmaattisen lähestymistavan tutkielmassa hyödynnetään jossain määrin oikeusvertailevaa ja oikeusteoreettista tutkimusotetta, mutta vallitseva tutkimusmetodi on lainoppi.

Tutkielmassa havaitaan, että ympäristövahinkolain ankarasta vastuusta voidaan vapautua, mutta vastuun ankaruus saattaa vaihdella tilannekohtaisesti. Vastuusta vapautumisen keskeisimpänä kriteerinä on ylivoimaisen tapahtuman poikkeuksellinen luonne, jota arvioidaan lähtökohtaisesti objektiivisesta näkökulmasta käsin. Vastuusta vapautumiseen vaikuttanee kuitenkin muun ohella toiminnan harjoittajan asema ja toiminnan vaarallisuus. Lisäksi tutkielmassa todetaan, että vastuusta vapautumisen sijaan saattaisi olla tarkoituksenmukaisempaa lähestyä vastuuta vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n sovittelusäännöksestä käsin.

Avainsanat: ympäristövahinko, ympäristöoikeus, vahingonkorvaus, ankara vastuu, tuottamus, aiheuttamisperiaate, syy-yhteys, ylivoimainen tapahtuma, myötävaikutus, vapautumisperuste, toiminnanharjoittaja

Sisällys

Ympäristövahinkojen korvaaminen	I
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	X
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkielman tausta; vastuun ankaruuden ongelma.....	1
1.2 Tutkielman kysymyksenasettelu ja aiheen rajaus	3
1.3 Tutkimusmenetelmä.....	5
1.4 Tutkielman rakenne.....	5
2 Vahingonkorvaus ja ympäristöoikeus.....	7
2.1 Ympäristövastuu	7
2.2 Tuottamuksesta riippumaton vastuu	8
2.2.1 Mitä on ankara vastuu?	8
2.2.2 Ankaran vastuun käyttöalan laajentuminen.....	10
2.2.3 Poikkeuksellisen vaarallinen toiminta	11
2.2.4 Elinkeinotoiminta ja taloudellisen hyödyn tavoittelu	14
2.2.5 Aiheuttamisperiaate	16
2.2.6 Yhteenveto.....	18
3 Ympäristövahinkojen korvausjärjestelmä	20
3.1 Yleistä	20
3.2 Ympäristövahinkolain soveltamisala	21
3.2.1 Ympäristövahingon määritelmä.....	21
3.2.2 Toiminta ja aluesidonnaisuus	25
3.2.3 Suhde muuhun lainsäädäntöön.....	27
3.3 Korvattavat vahingot, korvausvelvolliset ja syy-yhteys sekä eräät muut säännökset	28
3.3.1 YVL:n mukaan korvattavat vahingot.....	28
3.3.2 Korvausvelvolliset ja ankara vastuu	28
3.3.3 Yhteisvastuu	30
3.3.4 Alennettu syy-yhteysvaatimus	31
3.3.5 Korvausten määrääminen	34
3.4 Toissijaiset korvausjärjestelmät	35

3.4.1	Vakuutusten merkityksestä.....	35
3.4.2	Pakollinen ympäristövahinkovakuutus.....	36
3.4.3	Ympäristövahinkorahasto	37
4	Ankarasta vastuusta vapautuminen – korvausvastuuta rajoittavia seikkoja	39
4.1	Vastuun rajaaminen ja vastuusta vapautuminen	39
4.1.1	YVL 4 § – Vahingonkärsijän sietämisvelvollisuus	41
4.2	Ylivoimainen tapahtuma perusteena vastuusta vapautumiselle	43
4.2.1	Ylivoimaisen tapahtuman käsitteestä	43
4.2.2	Syy-yhteyden adekvaattisuus.....	45
4.2.3	Ulkopuolinen syy vahingon aiheuttajana	47
4.2.4	Luonnonmullistus – ”Act of God”	50
4.2.5	Vesilain 13 luvun 3 §.....	55
4.2.6	Väliyhteen veto – poikkeuksellisuuden arviointi	56
4.3	Ympäristövahinkolain mukaisen ankaran korvausvastuun alentaminen vahinkoon myötävaikuttaneiden seikkojen perusteella	59
4.3.1	Vahingonkorvauslain 6:1 myötävaikutussäännöksen merkitys	59
4.3.2	Vahingonkärsijän oma myötävaikutus – KKO 1999:124	61
4.3.3	Muiden olosuhteiden myötävaikutus	66
4.3.4	Eriytynyt vahinkoalttius	69
4.4	Vastuusta vapautumisen merkitys toissijaisen korvauksen kannalta.....	71
5	Johtopäätökset	73
5.1	Voiko vastuusta vapautua?	73
5.2	Vastuun ankaruus ja tulevaisuudennäkymät	75

Lähteet

Kirjallisuus

- af Hällström, Esbjörn – Ijäs, Hannu – Laasonen, Jussi: Vastuuvakuutus. 3., uudistettu painos. Vaasa 2014.
- Bergkamp, Lucas: Liability and Environment. Kluwer Law International 2001.
- Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Kuusiniemi, Kari – Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeuden pääpiirteet. 3., uudistettu painos. Sanoma Pro 2012. (Ekroos et al. 2012)
- Goldberg, John C.P. – Zipursky, Benjamin C.: The Strict Liability in Fault and the Fault in Strict Liability. *Fordham Law Review* 85 (2) 2016, s. 743–788.
- Hahto, Vilja: Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa. Talentum 2008.
- Hemmo, Mika: Vahingonkorvausoikeuden oppikirja. WSOY Lakitieto 2002.
- Hemmo, Mika: Vahingonkorvausoikeus. 2. painos. WSOYpro 2005.
- Hirvonen, Ari, Mitkä metodit?: Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.
- Hollo, Erkki J.: Ympäristönsuojelu- ja luonnonsuojeluoikeus. Talentum 2004.
- Hollo, Erkki J. – Vihervuori, Pekka – Kuusiniemi, Kari – Ekroos, Ari – Ekroos, Marja – Vilander, Matti: Ympäristöoikeuden johtavat periaatteet. Helsinki 1993. (Hollo – Vihervuori et al. 1993)
- Hollo, Erkki J. – Utter, Robert – Vihervuori, Pekka: Ympäristövahinkolaki. 2., uudistettu painos. Alma Talent 2018.
- Hoppu, Esko: Vahingonkorvauksen kehityslinjoja. *Lakimies* 6–7/1998, s. 1048–1056.
- Hoppu, Esko – Hemmo, Mika: Vakuutusosoikeus. Talentum 2006.
- Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo. Kirjoitetaan juridiikkaa – Ohjeita oikeustieteellisten töiden laatijoille. 3., uudistettu painos. Talentum 2010.
- Häyhä, Juha: Ankara vastuu ja vahingonkorvausoikeuden järjestelmä. *Oikeustiede – Jurisprudentia* XXXII:1999, s. 85–141.
- Hyvönen, Veikko O.: Vesilain korvausjärjestelmä. *Lakimies* 4–5/1997, s. 561–584.
- Kivimäki, Toivo – Ylöstalo, Matti: Suomen siviilioikeuden oppikirja: yleinen osa. 3., uudistettu painos. WSOY 1973.
- Kokko, Kai: Ympäristöoikeuden perusteet – yleiset opit, sääntely ja ratkaisun teoria. Edita Publishing 2017.

- Kumpula, Anne: Oikeustapauskommentti, Rovaniemen HO 16.7.1999, S 98/110.
Oikeustieto 6/1999, s. 18–20.
- Kuusiniemi, Kari – Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Vihervuori, Pekka:
Ympäristöoikeus. 2., uudistettu painos. Sanoma Pro 2013. (Kuusiniemi et al
2013.)
- Mielityinen, Sampo: Vahingonkorvausoikeuden periaatteet. Edita Publishing 2006.
- Mielityinen, Sampo: Vahingonkorvausoikeus ja ilmastonmuutos. Ympäristöjuridiikka
4/2021, s. 102–119.
- Mähönen, Jukka: Oikeustapauskommentti, KKO 1999:124. Lakimies 2/2000, s. 239–
252.
- Norros, Olli: Vastaako kaukolämpöimittaja putkivuodosta johtuvista vahingoista
tuottamuksesta riippumatta? Lakimies 1/2019, s. 80–90.
- Pihalehto, Mari: Aiheuttamisperiaate ja ympäristövastuun toissijainen
kohdentuminen. Ympäristöpolitiikka ja -oikeus XIII 2020, s. 189–263.
- Pöyhönen, Juha: Korvausmallit vahingonkorvausoikeudessa. Oikeustiede –
Jurisprudentia XXXII:1999, s. 297–363.
- Rikkilä, Petri: Oikeustapauskommentti Turun HO 15.2.2013 S 12/815 384.
Oikeustieto 2/2014, s. 9–12
- Sandvik, Björn: Hur strikt är det strikta skadeståndsansvaret enligt Lagen om
ersättning för miljöskador? JFT 6/1998, s. 544–570.
- Sandvik, Björn: Miljöskadeansvar. En skadeståndsrättslig studie med särskild hänsyn
till ansvarsmotiv, miljöskadebegreppet och ersättning för skada på miljön. Åbo
2002.
- Sandvik, Björn: Ympäristövahinkolain sovellettavuudesta irti päässeestä tulesta
aiheutuneeseen vahinkoon (palamisvahinkoon). Lakimies 6/2022, s. 963–976.
- Saxén, Hans: Adevkans och skada. Åbo Akademi 1962.
- Saxén, Hans: Skadeståndsrätt. Åbo Akademi 1975.
- Spåre, John-Henrik: Käännetty todistustaakka ympäristövahinkolain (737/1994)
mukaisten vahinkojen syy-yhteyksiarviointiin. Defensor Legis 3/1999, s. 524–
535.
- Ståhlberg, Pauli: Ydinvastuusta. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1993.
- Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus. 7., uudistettu
painos. Alma Talent 2020.
- Tulokas, Mikko: Öljyvahingoista. Suomalainen lakimiesyhdistys 1978.

- Tuomainen, Jouko: Vastuu pilaantuneen ympäristön puhdistamisesta. Suomalainen lakimiesyhdistys 2006.
- Tuomainen, Jouko: Pakollisen ympäristövakuutuksen tulevaisuus Suomessa Ruotsin lakkautettua omansa. Ympäristöjuridiikka 4/2010, s. 40–50.
- Tuomainen, Jouko – Särkkä, Ella: Äkilliset ympäristövahingot ja yksityisen vahingonkärsijän asema. Oikeus 4/2013, s. 426–434.
- Tuomainen, Jouko – Högmänder, Pia, Pyy, Outi: Ympäristövahingot Suomessa vuosina 2013–2019. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2021.
- Venäläinen, Ari – Saku, Seppo – Kilpeläinen, Tiina – Jylhä, Kirsti – Tuomenvirta, Heikki – Vajda, Andrea – Ruosteenoja, Kimmo – Räisänen, Jouni: Sään ääri-ilmiöistä Suomessa. Raportteja 2007:4, Ilmatieteen laitos 2007. (Ilmatieteen laitos 2007:4)
- Virtanen, Pertti: Vahingonkorvaus – Laki ja käytännöt. Edita Publishing Oy 2011.
- Vuorenpää Mikko – Helenius, Dan, Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. 6., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2021.
- Werro, Franz – Büyüksagis, Erdem: The bounds between negligence and strict liability, s. 187–210 teoksessa Bussani, Mauro – Sebok, Anthony J: Comparative Tort Law – Global Perspectives. 2. painos. Edward Elgar Publishing 2021.
- Wilhelmsson, Thomas: Syyllisyys vahingonkorvausoikeudessa – “Tuottamusperiaatteen nousu ja tuho”, Oikeus 1/1986, s. 112–118.

Virallislähteet

- Euroopan komissio. Ilmastonmuutoksen seuraukset.
https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_fi
 (luettu 24.7.2023)
- Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (IPCC). Ilmastonmuutos vuonna 2007: vaikutukset, sopeutuminen ja haavoittuvuus. Yhteenveto päätöksentekijöille. (IPCC: Ilmastonmuutos vuonna 2007)
- HE 165/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ympäristövahinkojen korvaamisesta ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 82/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi

ympäristövahinkovakuutuksesta ja laiksi vakuutuslainsäädännön muuttamisesta.

HE 234/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle raideliikennevastuulaiksi ja laiksi

liikennevakuutuslain muuttamisesta.

HE 2/2005 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden ydinvastuualalla tehtyjen

kansainvälisten pöytäkirjojen hyväksymisestä sekä laeiksi näiden pöytäkirjojen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja ydinvastuulain muuttamisesta.

HE 183/2022 vp. Hallituksen esitys laiksi ympäristövahinkorahastosta ja siihen

liittyviksi laeiksi.

Internetlähteet

MTV-uutiset 23.7.2023: Äärimmäinen kuumuus, sateet ja palot koettelevat maailmaa

– pahentuvatko sään ääri-ilmiöt entisestään?

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/aarimmainen-kuumuus-sateet-ja-palot-koettelevat-maailmaa-pahentuvatko-saan-aari-ilmiot-entisestaan/8743710#gs.3ineuu> (luettu 24.7.2023)

YLE 2.2.2012: Tapani-myrsky aiheutti sähköyhtiöille miljoonavahingot.

<https://yle.fi/a/3-5062093> (luettu 24.7.2023)

Oikeustapaukset

KKO 1934 II 455

KKO 1946 I 48

KKO 1957 II 10

KKO 1963 II 88

KKO 1963 II 93

KKO 1969 II 42

KKO 1980 II 20

KKO 1995:69

KKO 1996:59

KKO 1997:48

KKO 1997:151

KKO 1998:88

KKO 1998:146

KKO 1999:124

KKO 2000:27

KKO 2001:61

KKO 2012:29

KHO 1992 A 98

KHO 1993 A 56

Turun HO 15.2.2013 S 12/815 38

Lyhenteet

DL	Defensor Legis
HO	Hovioikeus
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
JFT	Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
KKO	Korkein oikeus
KHO	Korkein hallinto-oikeus
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
LM	Lakimies
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OikN	Oikeusneuvos
ML	Merilaki (674/1994)
MsKL	Miljöskadelag (1986:225)
NaapL	Laki eräistä naapuruussuhteista (26/1920)
RVL	Raideliikennevastuulaki (113/1999)
SähköL	Sähköturvallisuuslaki (1135/2016)
TvastuuL	Tuotevastuulaki (694/1990)
VahL	Vahingonkorvauslaki (412/1974)
VL	Vesilaki (587/2011)
VVL	(vanha) Vesilaki (264/1961)
YdinvastuuL	Ydinvastuulaki (484/1972)
YVL	Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994)
YVRahL	Laki ympäristövahinkorahastosta (1262/2022)
YVVakL	Laki ympäristövahinkovakuutuksesta (81/1998)

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tausta; vastuun ankaruuden ongelma

”Sään ääri-ilmiöt jylläävät ympäri maailmaa. Tieteessä on tunnistettu jo ainakin parin vuosikymmen ajan, että ääri-ilmiöt ovat tulleet jäädäkseen ja tulevat lisääntymään entisestään.” Näin kirjoittaa MTV Uutiset polttavien helteiden ja rankkasateiden aiheuttamien tulvien riepotellessa koko maailmaa.¹ Ilmastonmuutos ja siitä aiheutuvat seuraukset sääolosuhteissa ovat olleet tiedossa jo pitkään. Ilmatieteenlaitoksen vuonna 2007 julkaisemassa raportissa ennustettiin ilmastonmuutoksen lisäävän sään ääri-ilmiöiden lisääntymistä Suomessa ja vastaavasti hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n vuonna 2007 julkaisemassa raportissa todettiin ilmastonmuutoksen kiihdyttävän sään ääri-ilmiöiden esiintymistä ja voimakkuutta kaikkialla maailmassa.² Euroopan komission mukaan ilmastonmuutos vaikuttaa Pohjois-Euroopassa muu muassa talvimyrskyjen voimistumisena ja keskipitkän ja pitkän aikavälin sään ääri-ilmiöiden yleistymisenä sekä voimistumisena.³ Tällä vuosituhanella Suomea kohdanneista mittavia vahinkoja aiheuttaneista ääri-ilmiöistä monelle mieleenpainuvin saattaa olla vuoden 2011 tapaninpäivänä sähköyhtiöille miljoonatappiot aiheuttanut Tapani-myrsky.⁴ Tällaisten ympäristölle ja yksityisille mittavia vahinkoja aiheuttavien myrskyjen ja muiden sään ääri-ilmiöiden yleistyminen, ja niiden merkitys vahinkojen aiheuttajana toimii pontena mielenkiintoiseen, laajempaan kysymykseen, jossa yhdistyvät oikeudenaloina sekä ympäristö- että vahingonkorvausoikeus: millä edellytyksillä ympäristövahinkolain ankaraksi säädetystä korvausvastuusta voi vapautua – toisin sanoen kuinka ankaraa on ympäristövahinkolain ankara vastuu?⁵

Ajatellaan seuraavanlaista tilannetta. Pohjanlahdella muodostuu voimakas trombi, joka on pohjoismaissa mitatuista, suhteellisen harvinaisista pyörremyrskyistä kautta aikain suurin.

---

¹ MTV-uutiset 23.7.2023: Äärimmäinen kuumuus, sateet ja palot koettelevat maailmaa – pahentuvatko sään ääri-ilmiöt entisestään? (luettu 24.7.2023)

² Ilmatieteen laitos 2007:4, s. 9; IPCC: Ilmastonmuutos vuonna 2007.

³ Euroopan komissio: Ilmastonmuutoksen seuraukset https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_fi (luettu 24.7.2023)

⁴ YLE 2.2.2012: Tapani-myrsky aiheutti sähköyhtiöille miljoonavahingot. <https://yle.fi/a/3-5062093> (luettu 24.7.2023)

⁵ Sään ääri-ilmiöt ovat vain yksi osa laajempaa tarkastelukokonaisuutta, jossa pohditaan tuottamuksesta riippumattoman vastuun ”ankaruutta”.

Epäonnisesti trombin kulkureitillä on Pohjanlahden rannikolla sijaitseva terästehdas, joka vaurioituu vakavasti trombin vaikutuksista. Vaurioitumisen seurauksena tehtaasta pääsee ilmaan myrkyllisiä kaasuja, jotka aiheuttavat ympäristövahingoiksi luokiteltavaa lähialueen ympäristön pilaantumista sekä henkilövahinkoja.⁶ Maallikon silmin kysymys saattaa olla onnettomuudesta, jota kukaan ei ole teollaan aiheuttanut eikä kukaan ei ole siitä vastuussa, mutta vahingonkorvausoikeudellisesti, ympäristövahinkojen kontekstissa halutaan kysyä, johtaako ympäristövahinkolain tarkoittama ankara korvausvastuu korvausvelvollisuuteen myös silloin, kun vahingon näyttää aiheuttaneen poikkeuksellinen tapahtuma, kuten luonnonilmiö. Niin sanottuja vastuusta vapauttavia ylivoimaisia tapahtumia koskeva problematiikka ei rajaudu pelkästään luonnonilmiöihin, vaan ylivoimaisesta tapahtumasta johtuvaksi voidaan mieltää muun muassa ulkopuolisen tahon aiheuttama vahinko, esimerkiksi kaatopaikalla ilkevaltaisesti aiheutettu tulipalo, joka aiheuttaa lähialueen pilaantumista.⁷ Ankarassa vastuussa vastuu ei perustu vahingonaiheuttajan tekoon, vaan riskialttiiseen toimintaan, jolloin lähtökohtana on, että kaikki sellaiset vahingot, jotka voidaan kausaaliyhteyden perusteella liittää riskialttiista toiminnasta johtuviksi, tulee korvata. Vahingonaiheuttajan vastuu on tuottamuksesta riippumatonta.⁸ Tällöin kysymys kuuluu, muodostavatko ylivoimaisina pidettävät tapahtumat poikkeuksen korvausvastuun ankaruudelle. Mitä vaikeampaa vastuusta on vapautua, sitä ankarampana sitä voidaan pitää.

Ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain (YVL, 737/1994) mukainen ympäristövahinkojen korvausvastuu perustuu edellä sanotulla tavalla ankaralle vastuulle. Laki ei sisällä erityistä vastuusta vapautumisperustetta koskevaa säännöstä, jolloin vastuun ankaruutta ei voida selvittää ympäristövahinkolain säännöksiä tulkitsemalla. Lain soveltamisala on poikkeuksellisen laaja, sillä kuten jäljempänä huomataan, se koskee kaikenlaisia toimintoja, joista saattaa aiheutua tai aiheutuu lain tarkoittamia ympäristövahinkoja. Laaja soveltamisala tarkoittaa sitä, että vahinkotilanteet ovat mittasuhteiltaan ja aiheutumissyiltään vaihtelevia, ja vaikka edellä esitetyn kaltaisia tilanteita voidaan pitää harvinaisina, vastuusta

---

⁶ Ympäristövahinkolain tarkoittamina ympäristövahinkoina pidetään muun muassa esine-, henkilö- ja varallisuusvahinkoja, jotka ovat aiheutuneet toiminnasta johtuvasta veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta (YVL 1 § ja YVL 5 §).

⁷ Ylivoimaisen tapahtuman käsitteestä esim. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 531–535.

⁸ Virtanen 2011, s. 162–163.

vapautumisperusteiden selvittäminen ja sitä kautta vastuun ankaruuden määrittäminen on oleellista jo lainkäytön ennakoitavuuden takia.

1.2 Tutkielman kysymyksenasettelu ja aiheen rajaus

Tutkielman tarkoituksena on analysoida ympäristövahinkoja koskevan yksityisoikeudellisen vahingonkorvausvelvollisuuden ankaruutta ja tutkia ympäristövahinkojen korvaamiseen liittyviä rajanvetotilanteita ankaran korvausvastuun ja tuottamusvastuun välillä. Tutkielman tarkastelun keskiössä on yleisesti ympäristövahinkolakina tunnettu laki ympäristövahinkojen korvaamisesta. Ympäristövahinkolaki on ollut voimassa lähes muuttumattomana jo yli kolmekymmentä vuotta, ja vaikka ympäristövahinkoja koskeva korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö on perin niukkaa, ympäristövahinkojen vuosittaisesta ilmenemistiheydestä voidaan päätellä, että lakia sovelletaan käytännön tasolla lähes jatkuvasti.⁹ Ympäristöoikeuden kehitys ja toisaalta ilmastonmuutoksen myötä mahdollisesti syntyvät uudet vahingonaiheuttajat luovat tarpeen tarkastella jokseenkin vaihteleville tulkinnoille altista ympäristövahinkolakia sen vastuun ankaruuden kannalta.

Tutkielman keskeinen kysymys on, miten ankaraa ympäristövahinkolain tarkoittama vahingonaiheuttajan tuottamuksesta riippumaton, eli ankara korvausvastuu on. Vastuun ankaruuden viimesijaisena määrittäjänä on oikeuskirjallisuudessa pidetty vastuusta vapautumisperiaatteita.¹⁰ Ympäristövahinkolaki ei sisällä erityistä vastuusta vapautumista koskevaa säännöstä, joten vastuun ankaruuden arvioimiseksi tutkielmassa on vastattava kysymykseen, onko olemassa sellaisia ankarasta vastuusta vapauttavia perusteita, jotka voivat vapauttaa vastuusta ilman nimenomaista säännöstä ja jos on, millaisin edellytyksin tällaiset seikat vapauttavat vastuusta. Lisäksi tutkielmassa analysoidaan ympäristövahinkolain ankaran korvausvastuun suhdetta vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n myötävaikutussäännökseen ja arvioidaan korvauksen alentamista myötävaikutuksen perusteella vaihtoehtona vastuusta vapautumiselle. Selvyiden vuoksi vastuun ankaruutta tarkastellaan karkealla asteikolla 1) korvauksettomuus – 2) tuottamukseen perustuva korvausvelvollisuus – 3) ankara korvausvelvollisuus, jota on olosuhteista riippuen mahdollisuus korjata – 4) olosuhteista

---

⁹ Äkillisiä ympäristövahinkoja koskevan Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) raportin mukaan vuosina 2013–2019 Suomessa tilastoitiin yli 22 000 erilaista öljyvahinkoa ja vaarallisten aineiden onnettomuuksia. Tuomainen – Högmänder – Pyy 2021, s. 20.

¹⁰ Tulokas 1978, s. 168.

riippumaton täysi korvaus.¹¹ Tällaisella tarkasteluasteikolla myös korvauksen sovittelulla on merkitystä vastuun ankaruuden kannalta. Toissijaiset korvausjärjestelmät ovat oleellinen osa vahingonkorvausoikeutta ja niillä on myös katsottu olevan merkitystä vastuun ankaroitamisen kannalta. Näin ollen tutkielmassa tarkastellaan lyhyesti vastuusta vapautumisen merkitystä toissijaisista korvausjärjestelmistä maksettavien korvausten kannalta, mutta tarkastelu keskittyy pääsääntöisesti koskemaan vastuusta vapautumista ja vahingonkorvauksen alentamista myötävaikutuksen perusteella.

Koska ympäristövahinkolaki ei sisällä erityistä vastuusta vapautumista koskevaa säännöstä eikä ankarasta vastuusta vapautumisesta säädetä myöskään vahingonkorvauslaissa yleensä, edellyttää tutkimuskysymykseen vastaaminen ankaraa vastuuta koskevien muiden säännösten sekä oikeuskäytännön laajempaa vahingonkorvausoikeudellista tarkastelua. Tutkimuskysymykseen vastaamiseksi on muun muassa selvennettävä ankaran vastuun historiaa, merkitystä ja suhdetta tuottamusvastuuseen, perehdyttävä ympäristövahinkolain säännösten erityislaatuisuuteen sekä osittain tarkasteltava myös muuta lainsäädäntöä, jossa on säädetty ankarasta vastuusta vapautumisesta. Lisäksi ympäristövahinkolakia koskevan kattavan oikeuskäytännön puuttuessa tutkielmassa on tukeuduttava vahingonkorvausoikeudelliseen oikeuskirjallisuuteen ja teoriaan.

Tutkimusaiheeseen perehtyminen edellyttää ympäristövahinkolaille ominaisten käsitteiden avaamista ja tarkastelua. Tutkielman rajauksen kannalta on kuitenkin selvyuden vuoksi todettava, että useat ympäristövahinkolain käsitteet muodostavat toisiinsa liittyviä ja toisaalta toisistaan eroavia ongelmatilanteita. Näin ollen esimerkiksi vastuun kohdentumista tai massavahinkotilanteita koskeva problematiikka on jätettävä suurimmaksi osaksi tutkielman ulkopuolelle. Myös esimerkiksi ympäristörikoksia tai ympäristön ennallistamista koskevat kysymykset rajataan tutkimusalueen ulkopuolelle, samoin oikeuspoliittisempi kysymys ympäristövastuusta yleensä. Myös ympäristövahinkojen sopimusperusteinen korvaaminen on rajattu tutkimusalueen ulkopuolelle.

---

¹¹ Filosofisempi kysymys siitä, mitä ankaran vastuun ankaruus tarkoittaa, on syytä jättää tämän tutkielman ulkopuolelle. Periaatteessahan voitaisiin ajatella, että tuottamusvastuukin on vastuuseen tuomittavalle ankaraa Ks. esim. Goldberg – Zipursky 2016, s. 743–788.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkielma rakentuu oikeusdogmaattiselle eli lainopilliselle tutkimusmetodille, joka tarkoittaa voimassa olevien oikeuslähteiden varaan rakentuvaa oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimusta ja niiden sisällön selvittämistä. Oikeusdogmaattisen tutkimuksen keskeisenä tutkimustehtävänä on toisaalta selvittää kulloinkin käsiteltävän oikeudellisen ongelman voimassa olevan oikeuden sisältö ja toisaalta voimassa olevan oikeuden systematisointi eli jäsentäminen. On syytä kuitenkin huomata, että oikeustieteellinen tutkimus sisältää usein myös muiden tutkimusmenetelmien ulottuvuuksia.¹² Tässä tutkielmassa hyödynnetään paikoin myös oikeusvertailevaa otetta ja tutkimus saa myös vahingonkorvausoikeusteoreettisia vivahteita. Oikeusvertailevasta tutkimuksesta tutkielmassa ei kuitenkaan ole kyse, vaan tutkielmassa pyritään lainopille tyypillisesti tarkastelemaan myös muiden maiden oikeusjärjestyksiä suhteessa kotimaiseen oikeusjärjestykseen.¹³

Tutkielmassa analysoidaan ympäristövahinkojen ankaralle vastuulle perustuvaan korvausvelvollisuuteen ja siitä vapautumiseen liittyviä oikeudellisia ongelmia lainopille tyypilliseen tapaan tarkastelemalla ongelmaa säännösmateriaalia ja oikeuskirjallisuutta vasten.¹⁴ Tulkitsemalla voimassa olevaa oikeutta tutkielmassa pyritään luomaan kokonaiskuva vastuun ankaruudesta ja toisaalta havaitsemaan voimassa olevan oikeuden ongelmakohtia. Tulkintameteodeina tutkielmassa hyödynnetään muun muassa sanamuodon mukaista, systemaattista, analogista ja vertailevaa tulkintaa.¹⁵ Tulkintametodien monimuotoisuus johtuu erityisesti siitä, että nimenomaisesti tutkimuskohdetta koskeva oikeuskäytäntö ja kirjallisuus on jokseenkin suppeaa, ja perustuu osittain yleisille opeille, jolloin tulkinta-apua joudutaan etsimään samankaltaista ongelmaa koskevasta lainsäädännöstä, oikeuskäytännöstä ja kirjallisuudesta.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma rakentuu viidestä pääluvusta, joista varsinaisia käsittelylukuja ovat luvut 2, 3 ja 4. Jotta ankarasta vastuusta vapautumista voidaan käsitellä, tulee lukijan ymmärtää ankaran

---

¹² Husa – Mutanen – Pohjolainen 2010, s. 20.

¹³ Hirvonen 2011, s. 26.

¹⁴ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2010, s. 28.

¹⁵ Hirvonen 2011, s. 39.

vastuun merkitys vastuuperusteena. Tutkielman ensimmäisessä käsittelyluvussa, luvussa 2, luodaan kokonaiskuva ankaran vastuun ja tuottamusvastuun välisistä eroista sekä taustoittamaan ankaran vastuun käyttöalan laajentumisen syitä. Luvussa käsitellään myös lainsäädännössä, oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa ankaran vastuun langettamiselle esitettyjä perusteita. Lisäksi luvussa käsitellään ankaran vastuun erityispiirteisyyttä ympäristöoikeuden kontekstissa. Toinen käsittelyluku, luku 3, koskee ympäristövahinkolain korvausjärjestelmää. Luvussa tarkasteltavina ovat ympäristövahinkolain soveltamisala ja sen erityispiirteet kuten alennettu syy-yhteysvaatimus ja laajennettu korvausvelvollisten piiri. Luku on tärkeä ympäristövahinkoja koskevan korvausoikeuden erityispiirteisyyden ymmärtämiseksi.

Kolmas käsittelyluku, luku 4, on tutkimuskysymyksen kannalta ehdottomasti tärkein luku. Luvussa paneudutaan seikkaperäisesti ankarasta vastuusta vapautumista koskeviin ongelmiin. Luku rakentuu ylivoimaisina tapahtumina kutsuttujen vapautumisperusteiden ympärille. Luvussa käsitellään ylivoimaisiin tapahtumiin ja ankaraan vastuuseen liittyviä syy-yhteysongelmia, niin sanottua poikkeuksellisuuden käsitettä ja yleiseen vahingonkorvausoikeuteen liittyvien sovittelunormien merkitystä vastuun ankaruudelle. Lopuksi johtopäätösluvussa vedetään yhteen vastuun ankaruuteen vaikuttavat seikat ja tarjotaan mahdollisia ratkaisuehdotuksia tulkintaongelmien välttämiseksi ja lainkäytön ennakoitavuuden parantamiseksi.

2 Vahingonkorvaus ja ympäristöoikeus

2.1 Ympäristövastuu

Ympäristövastuulla on oikeuskirjallisuudessa tarkoitettu monia eri asioita. Se voidaan käsittää suppeassa mielessä yksin siviili- tai rikosoikeudellisena ja toisaalta laajemmassa mielessä sosiaalisia ja moraalisia näkökohtia sisältävänä vastuuna.¹⁶ Oikeudellisessa kontekstissa ympäristövastuun käsite usein rajataan viittamaan ympäristöön vaikuttavan toiminnan kielteisiin seuraamuksiin, jotka toiminnan oikeudenvastaisuudesta tai haitallisuudesta on asetettu toimijan tai joskus jonkun muun tahon kannettavaksi. Tälläkin alatasolla ympäristövastuu voidaan jakaa lukuisiin eri kategorioihin, kuten vahingonkorvausvastuuseen, rikosoikeudelliseen vastuuseen ja mahdollisuuteen joutua hallintopakon kohteeksi.¹⁷ Toisin sanoen ympäristövastuu muodostaa julkisoikeudellisen, yksityisoikeudellisen ja rikosoikeudellisen ulottuvuuden omaavan kokonaisuuden. Missä julkisoikeudellinen ulottuvuus liittyy erityisesti ympäristön suojaamiseen yleisenä etuna, rikosoikeudellisen ja yksityisoikeudellisen ympäristövastuu tavoitteet perustuvat lähtökohtaisesti rikosoikeudellisen seuraamuksen määräämiselle ja vahingonaiheuttajan korvausvastuuseen asettamiselle. Jos ympäristövastuusta puhutaan sanan suppeassa tai varsinaisessa merkityksessä, kyse on tyypillisesti jo tapahtuneen tai tapahtumassa olevan ympäristöön kohdistuvan vahingon hyvittämisestä, korjaamisesta taikka hoitamisesta. Ympäristövahinko on itsessään hyvin monimerkityksinen käsite, jonka merkitys vaihtelee sovellettavasta normistosta riippuen. Suppeassa merkityksessä ympäristövahingosta on kyse, kun sovellettavaksi tulee ympäristövahinkoja koskeva erityislainsäädäntö, toisin sanoen laki ympäristövahinkojen korvaamisesta. Tällöin ympäristövahinko merkitsee nimenomaisesti ympäristön laadullista, yleensä päästöistä johtuvaa pilaantumisvahinkoa. Yksityisoikeudellinen ympäristövastuu eli ympäristövahinkojen korvausvastuu pyrkii lähtökohtaisesti vahingonkärsijän taloudellisen aseman säilyttämiseen eikä siinä juurikaan keskitytä ainakaan ensisijaisesti ympäristövahinkojen korjaamiseen tai ennaltaehkäisyyn.¹⁸ Ympäristövahinkojen korvaamisessa on siten viime kädessä kyse yksityisoikeudellisesta ympäristövahinkoja

---

¹⁶ Pihalehto 2020, s. 200.

¹⁷ Kuusiniemi et al. 2013, s. 1717.

¹⁸ Hollo 2004, s. 450–452.

koskevasta korvausvastuusta, jonka tavoitteena on jakaa vahingoista aiheutuvat negatiiviset seuraukset vahingonkärsijän ja vahingonaiheuttajan kesken.¹⁹

2.2 Tuottamuksesta riippumaton vastuu

2.2.1 Mitä on ankara vastuu?

Vahingonkorvausoikeudessa on jo vanhastaan hyväksytty korvauksettomuuden pääsääntö: ”Yleensä on jokaisen itsensä kärsittävä vahinko, joka häntä kohtaa. Jotta vahingonkärsinyt voisi vyöryttää vahingon toisen kannettavaksi, täytyy siihen olla jokin erityinen oikeusperuste.”²⁰ Säännönmukaisen poikkeuksen korvauksettomuuden pääsääntöön muodostaa vahingonkorvauslaki (VahL, 412/1974), jonka mukaan tahallisesti tai tuottamuksellisesti toiselle aiheutetut vahingot on korvattava, ellei VahL:ssa säädetystä muuta johdu. Tuottamusvastuu on vahingonkorvauslaissa systemaattisen pääsäännön asemassa, jota ilmentää lainsäädännön ohella korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä noudatettu linja siitä, että ankaran vastuun omaksumisen on katsottu edellyttävän tietyn argumentaatiokynnyksen ylittämistä.²¹ Perinteisin tapa luonnehtia tuottamuksen sisältöä on sanoa, että kysymyksessä on moitittavaan käyttäytymiseen perustuva vastuu, jonka syntyessä osapuoli on toiminut vastoin toisen suojaksi annettua normia.²² Kyseinen luonnehdinta on lopulta varsin yksinkertaistettu, mutta kuvastaa hyvin sitä seikkaa, että tuottamusvastuuseen tyypillisesti liittyy moitittavana pidettävää toimintaa (tai laiminlyöntitilanteissa toimimatta jättämistä).

Kun tuottamukseen perustuvaan korvausvastuuseen asettaminen edellyttää vahingon aiheutumisen lisäksi vahingonaiheuttajalta moitittavaa käyttäytymistä, ankarassa vastuussa korvausvelvollisuus syntyy vahingonaiheuttajan käyttäytymisestä riippumatta. Esimerkiksi ympäristövahinkolain 7.1 §:n tarkoittama korvausvelvollisuus ympäristövahingoista on sillä, jonka harjoittamasta toiminnasta ympäristövahinko johtuu silloinkin, kun vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksella. Ankaralla vastuulla tarkoitetaan tuottamuksesta riippumatonta vastuuta. Toisin kuin tuottamusvastuun tilanteissa, ankaran vastuun ollessa vastuuperusteena vahingonkärsijän ei tarvitse osoittaa vahingonaiheuttajan huolimattontaa

---

¹⁹ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 7.

²⁰ Kivimäki – Ylöstalo 1973, s. 450.

²¹ Hemmo 2005, s. 23.

²² Hemmo 2005, s. 25.

menettelyä tai sitä, että vahingonaiheuttaja olisi laiminlyönyt jonkin asian tekemisen. Ankaran vastuun tilanteissa vahingonaiheuttajan vastuu hänen vastuupiiriinsä kuuluvista vahingosta on tavallaan oletettu: vahingonaiheuttaja ei lähtökohtaisesti vapaudu korvausvastuusta, vaikka hän osoittaisi toimineensa huolellisesti.²³ Termillä ”ankara” viitataan siihen, että vastuu on tuottamusvastuuta raskaampaa ja tähän nähden poikkeuksellista syyllisyysedellytyksen puuttumisen vuoksi. Vastuun ”ankaruus” ei kuitenkaan aina täysin vastaa siitä syntyvää mielikuvaa, sillä vastuun ankaruus voi vaihdella eri tilanteissa ja vastuunrajoitukset sekä vapautumisperusteet voivat johtaa siihen, että tuottamuksesta riippumaton vastuu on tosiasiasa tuottamusvastuuta lievempää.²⁴

Periaatteessa ankaran vastuun ja tuottamusvastuun välinen raja on selkeä: tuottamusvastuuseen asettaminen edellyttää aina huolimattomuutta tai laiminlyöntiä, mitä ankarassa vastuussa ei vaadita. Käytännön tasolla ankaran vastuun ja tuottamusvastuun välistä rajaa hämärtävät niin sanotut korostuneen huolellisuusvelvollisuuden kaltaiset tilanteet, joissa vahingonaiheuttajalta vaaditaan normaalia huolellisempaa toimintaa,²⁵ ja joissain tilanteissa vastuusta vapautuminen edellyttää vahingonkärsineen omaa huolimatonta toimintaa.²⁶ Toisaalta raja voi hämärtyä myös toiseen suuntaan. Kuten edellä on todettu, ankara vastuu voi joissain tilanteissa muodostua tosiasiallisesti tuottamusvastuusta lievemmäksi vapautumisperusteiden kautta. Vapautumisperiaatteet saattavat olla omiaan liuttamaan ankaraa vastuuta tuottamusvastuun suuntaan esimerkiksi silloin, jos vastuusta vapautumisen edellytykseksi asetetaan ulkoisen tapahtuman lisäksi vahingonaiheuttajan myötävaikuttava toiminta.²⁷ Tällöin näyttökysymys

---

²³ Virtanen 2011, s. 162. Ankarasta vastuusta ks. esim. Hemmo 2005, s. 91–107; Ståhlberg 1993, s. 139–170; Tulokas 1978, s. 86–94 ja s. 164–179; Mielityinen 2006, s. 379–450; Sandvik 1998, s. 544–569 ja Sandvik 2002, s. 57–89. Sandvik on käsitellyt erityisesti ympäristövahingonlain tarkoittamaa ankaraa vastuuta ja siitä vapautumista.

²⁴ Ståhlberg 1993, s. 140. Ankarasta vastuusta on käytetty myös nimityksiä objektiivinen vastuu, absoluuttinen vastuu, vaarantamisvastuu ja kausaalivastuu.

²⁵ Korostuneen huolellisuusvelvollisuuden piirissä olevilla toimintamuodoilla tarkoitetaan tilanteita, joissa vastuu perustuu tuottamukseen, mutta huolelliselle toiminnalle asetettava vaatimustaso on mitoitettu korkeaksi. Esimerkkinä voidaan käyttää teiden, pihojen ja vastaavien alueiden kunnossapitoa, joiden osalta vastuu on kiristynyt oikeuskäytännön perusteella (ks. esim. KKO 1995:69, KKO 1997:151 ja KKO 1998:146). Hemmo 2005, s. 36–37.

²⁶ Esimerkkinä jälleen kiinteistöjen kunnossapitoa koskeva vastuu, josta voidaan vapautua lähinnä vahingonkärsijän oman huolimattomuuden vuoksi, esimerkiksi liukastuminen vahingonkärsijän humalatilan vuoksi. Virtanen 2011, s. 163.

²⁷ Pöyhönen 1999, s. 336, jonka mukaan monissa ankaran vastuun tilanteissa käytetty konkreettinen juridinen harkinta näyttäisi sisältävän varsin selviä tuottamusnäkökohtia.

näyttäisi liittyvän nimenomaan vahingonaiheuttajan huolelliseen tai huolimattomaan toimintaan. Tätä problematiikkaa käsitellään ympäristövahinkoihin liittyvän ankaran vastuun osalta tutkielmassa myöhemmin luvussa 4.

2.2.2 Ankaran vastuun käyttöalan laajentuminen

Vaikka tuottamusvastuuta voidaan pitää lähtökohtana vahinkojen korvaamisessa, ankaran vastuun käyttöala on laajentunut huomattavasti viime vuosikymmenien aikana, ja uusien vahinkolajien syntyessä käyttöalan voidaan odottaa laajenevan entisestään.²⁸ Ankaran vastuun synty ja kehitys voidaan liittää teollisen ja teknisen kehityksen mukanaan tuomiin vahinkoriskeihin, ja toisaalta vahinkoriskien mukanaan tuomiin sosiaalisiin syihin.²⁹ Tekniikan ja teknologian kehittyessä syntyy jatkuvasti uusia, yhteiskunnalle hyödyllisiä toimintamuotoja, joita ei ole tarpeen kieltää ainoastaan siitä syystä, että niistä saattaa aiheutua vahinkoa. Samanaikaisesti vahingonkärsijöiden tulee olla oikeutettuja korvaukseen kärsimistään vahingoista.³⁰ Yhteiskunnan kannalta tarpeelliset ja yleisesti hyväksyttävät hyödylliseksi koetut toiminnot saattavat olla hyvinkin vaarallisia ja riskialttiita ulkopuolisille. Käytännön kokemus on yhtäältä näyttänyt, että tuottamusperusteinen vastuu ei riitä tarjoamaan vahingonkärsijöille riittävää suojaa.³¹ Nämä edellä mainitut syyt ovat johtaneet voimakkaaseen ankaran vastuun käyttöalan laajentumiseen sekä erityislakeja säädettäessä että säädetyin lain ulkopuolisissa tilanteissa.

Tuottamuksesta riippumattomassa vastuussa kysymyksenasettelu on erilainen riippuen siitä, onko kyseessä lakiin perustuva ankara vastuu, jolloin vastuuperuste on erikseen ankaraksi säädetty, vai tuleeko ankara vastuu kysymykseen ilman erityissäännöstä erilaisten vastuun ankaroittamisen puolesta puhuvien perusargumenttien nojalla. Ensin mainitussa tilanteessa

---

²⁸ Werro – Būyüksagis 2021, s. 212.

²⁹ Ståhlberg 1993, s. 140. Ks. Vastuuperusteiden ankaroitumisesta sosiaalisista syistä Wilhelmsson. ”Vahingonkärsijöiden korvausturvaa on pyritty parantamaan tuottamuksesta riippumattomalla vahingonkorvausvastuulla. Totta onkin, että jonkun henkilön tuottamukseen, subjektiiviseen syyllisyyteen, perustuva vastuu merkitsee muun muassa näyttöongelmien vuoksi pitkälle menevää vastuun rajoitusta suurten yritysten ja muiden organisaatioiden toiminnassa.” Wilhelmsson 1986, s. 117.

³⁰ Ståhlberg 1993, s. 140–141.

³¹ Virtanen 2011, s. 164–165. Esimerkkeinä ulkopuolisille vaarallisista toiminnoista voidaan mainita ydinvoima ja vaarallisten kemikaalien käsittely. Näissä tapauksissa lieväkin huolimattomuus saattaa johtaa vakaviin vahinkoihin ja joissain tapauksissa vahinkoja saattaa syntyä, vaikka toiminnan harjoittaja olisi menetellyt objektiivisesti arvioiden huolellisesti.

vastuuperusteen määrittäminen ei tuota ongelmia. Jälkimmäisessä tilanteessa sen sijaan tuottamusvastuun ja ankara vastuun välisen rajan selvittäminen edellyttää erilaisten rajanvetokriteerien määrittämistä.³² Oli kyse sitten säädetystä taikka oikeuskäytäntöön perustuvasta ankarasta vastuusta, tuottamuksettoman vastuun ollessa poikkeus tuottamusvastuun pääsäännöstä, tulee ankaran vastuun käyttämiselle löytää perusteet.³³ Oikeuskirjallisuudessa ankaran vastuun alueen laajentamista on perusteltu muun muassa toiminnan vaarallisuudella, taloudellisen edun tai yleisesti hyödyn tavoittelulla taikka saamisella sekä vahinkoriskiteorioilla.³⁴ Ympäristösääntelyn kontekstissa ankaralla vastuulla on yhtymäkohtia ympäristöoikeudelliseen aiheuttamisperiaatteeseen, jonka on katsottu vaikuttavan myös ympäristövahinkolain säätämisen taustalla.³⁵

2.2.3 Poikkeuksellisen vaarallinen toiminta

Toisistaan muuten merkittävästikin poikkeaville ankaran vastuun käytännön tilanteille yhteinen nimittävä tekijä on useasti ollut toimintaan liittyvä poikkeuksellinen vahinkoriski, joka ilmenee usein henkilövahinkoriskinä. Toiminta voi olla luonteeltaan erityisen vaarallista ja altistaa ulkopuoliset henkilövahingoille. Toisaalta vahinkoriskin poikkeuksellisuus voi liittyä myös mahdollisen vahingon suuruuteen ja laajuuteen sekä ennallistamisen vaikeuteen (esimerkiksi ympäristövahingot).³⁶ Poikkeuksellisen vaaralliselle toiminnalle on tyypillistä, että siitä aiheutuu vahinkoja lievissäkin huolimattomuustapauksissa tai jopa huolimattomuudesta riippumatta.³⁷ Toiminta itsessään vaarantaa muiden turvallisuuden joko tapahtumatodennäköisyyden tai vahinkojen suuruuden vuoksi, eikä tällainen toiminta voi tapahtua ilman vastuuta. Ankaraa vastuuta voidaan tällöin pitää eräänlaisena hintana siitä, että vaarallista toimintaa saadaan harjoittaa. Korvausvastuu on haluttu liittää suoraan vaarallisen toiminnan harjoittamiseen ilman huolimattomuuteen liittyviä selvityksiä. Ankaran vastuun

---

³² Hemmo 2005, s. 91–95.

³³ Virtanen 2011, s. 164.

³⁴ Mainituista erityisesti Hemmo 2005, s. 95–102 ja Ståhlberg 1993, s. 144–151. Eurooppalaisessa kontekstissa Werro ja Büyüksagis puhuvat niin sanotusta luonnostaan vaarallisen toiminnan standardista (*“Inherently Hazardous Activity Standard”*), joka toimii useissa lainsäädännöissä lähtökohtaisena perusteena ankaran vastuun vastuuperusteeksi asettamiselle. Werro – Büyüksagis 2021, s. 205–211.

³⁵ Hollo – Vihervuori et al. 1993, s. 32

³⁶ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 156.

³⁷ Virtanen 2011, s. 164.

perustuessa vahinkoriskin aiheuttamiselle voitaisiin puhua myös vaarantamisvastuusta, jossa toiminnan harjoittaja on vastuussa aiheuttamastaan vaarasta.³⁸ Kirjoitettuun lainsäädäntöön perustumatonta ankaraa vastuuta on kehitetty suomalaisessa oikeuskäytännössä jo 1940-luvulta saakka ja poikkeuksellisen vaarallinen toiminta on toiminut usein lähtökohtana vastuun ankaroitamisen arvioinnille. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä tarkastelemalla voidaan pyrkiä hahmottamaan poikkeuksellisen vaarallisen toiminnan tai vaaran aiheuttamisen sisältöä.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1957 II 10 ja KKO 1963 II 93 oli molemmissa kyse räjäytystyöstä aiheutuneista vahingoista, ja joissa korkein oikeus totesi räjäytystyön suorittamisen erityistä vaaraa aiheuttavaksi toiminnaksi. Ratkaisussaan KKO 1969 II 42 korkein oikeus katsoi palovaarallisin selluloidin säilyttämisen muodostavan sellaisen vaaran, josta säilyttäjä oli vastuussa tuottamuksestaan riippumatta. Korkein oikeus on edelleen täsmentänyt erityisvaarallisuuden sisältöä ratkaisussaan KKO 1997:48, jossa oli kyse turvessuolla turpeennostoa suoritettaessa syttyneestä tulipalosta, joka oli levinnyt suon ulkopuolelle ja aiheuttanut vahinkoa naapurikiinteistölle.³⁹ Arvioidessaan toiminnan vaarallisuutta KKO totesi ensinnäkin, että tuottamuksesta riippumaton vahingonkorvausvastuu voi ilman nimenomaista lain säännöstä tulla kysymykseen tilanteissa, jotka sisältävät poikkeuksellisen vahinkoriskin. KKO:n mukaan aikaisemmassa oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu esimerkiksi räjäytystyön olevan sillä tavoin poikkeuksellisen vaarallista, että vastuu siitä aiheutuneesta vahingoista on ankaraa. KKO myös viittasi ratkaisuun KKO 1969 II 42 todeten, että toiminnan ei sinänsä tarvitse olla vaarallista, kunhan siihen liittyy sellainen vaaramomentti, joka yleisen kokemuksen mukaan ei ole täysin hallittavissa, vaan tietyissä olosuhteissa saa aikaan vahinkoa. *Hemmon* mukaan vaaramomenttiin liittyvää tulkintaa voidaan tulkita niin, että muuten tavanomaiseen teollisuusalan toimintaan, joka ei yleisesti ottaen aiheuta poikkeavia vahinkoriskejä voi sisältyä sellaisia valmistustekniikoita tai työsuorituksia, jotka täyttävät erityisvaarallisuuden kriteerit. Vaarallisuusarvioinnin ei siten

---

³⁸ Ståhlberg 1993, s. 146. Ankanan vastuun oikeutusta käsittelevässä kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa niin sanottua vaaran aiheuttamisen teoriaa on kuvattu sanomalla, että sen, joka vaaran aiheuttaa, tulisi olla vastuussa vaaran materialisoituessa. Ks. esim. Bergkamp 2001, s. 122.

³⁹ Ratkaisussa oli kyse ennen ympäristövahinkolain voimaantuloa aiheutuneesta vahingosta. Samankaltaiseen vahinkotapahtumaan sovellettaisiin tänä päivänä ympäristövahinkolakia ja vastuu olisi lähtökohtaisesti lain tarkoittamalla tavalla ankaraa.

tarvitse koskea koko toimintaa, vaan arviointi voidaan kohdistaa koskemaan tiettyä elinkeinotoiminnan osa-aluetta.⁴⁰

Ratkaisussaan KKO 1998:88 korkein oikeus kuvasi vaarantamisvastuuta koskevia linjauksiaan toteamalla vaarantamisvastuun yleensä liittyneen tilanteisiin, joissa on luotu ilmeinen vaara käyttämällä tai varastoimalla suuria energiamääriä tai vaarallisia aineita.⁴¹ Ratkaisussaan KKO 2000:72 viittasi ratkaisuihin KKO 1969 II 42 ja 1997:48, ja totesi, että sellaisten tilanteiden lisäksi, joissa on luotu ilmeinen vaaraa käyttämällä tai varastoimalla suuria energiamääriä taikka vaarallisia aineita, ankara vastuu voi tulla kyseeseen toiminnassa, joka ei sinänsä ole vaarallista, mutta johon liittyy sellainen vaaratekijä, joka yleisen elämäkokemuksen mukaan ole täysin hallittavissa, vaan saa tietyissä olosuhteissa aikaan vahinkoa.

Mielityinen on erityisesti Hemmon näkemyksiin viitaten kiteyttänyt vaarantamisvastuun soveltamisharkinnan lähtökohdat väitöskirjassaan korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 1997:48 ja 2000:72 perusteella seuraavasti: ”Ankaran vastuun asettaminen edellyttää, että vahingon aiheuttanut toiminta on sinänsä vaarallista tai sisältää vaaratekijän, joka yleisen elämäkokemuksen mukaan ei ole täysin hallittavissa vaan saa tietyissä olosuhteissa aikaan vahinkoa. Vaaroja arvioidaan toiminnan harjoittamishetken tietojen näkökulmasta.”⁴²

Riskin aiheuttaminen ankan vastuun langettamisperusteena on oikeuskäytännön lisäksi tunnistettu myös lainsäädännössä. Korvaussäännöksiä, joissa riskin aiheuttaminen on ankan vastuun lähtökohtaisena syynä sisältää muun muassa ympäristövahinkolakiin, raideliikennevastuulakiin (RVL, 113/1999), ydinvastuulakiin (YdinvastuuL, 484/1972) ja sähköturvallisuuslakiin (SähköL, 1135/2016). Toisaalta oikeuskäytännössä omaksutusta linjasta jokseenkin poiketen, toiminta voi olla erityissäännösten piirissä, vaikka se ei sisältäisikään riskielementtiä.⁴³ Jossain yhteydessä ankan vastuun langettamisessa riskin aiheuttamista täydentävänä perusteluna voidaan pitää sitä, että vahingonkärsijöillä ei tosiasiaassa ole mahdollisuuksia vaikuttaa vahingon syntymiseen tai torjuntaan, eli vahinko riski on

---

⁴⁰ Hemmo 2005, s. 96.

⁴¹ Hemmo 2005, s. 96.

⁴² Mielityinen 2006, s. 385.

⁴³ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 156.

vahingonkärsijöiden kontrollin ulkopuolella.⁴⁴ On myös mahdollista, että ankaraa vastuuta perustellaan tuottamusvastuun riittämättömyydellä.⁴⁵ Ympäristövahinkolain ankaran vastuun voidaan katsoa perustuvan osaltaan tuottamusvastuun riittämättömyyteen, mutta myös vahingonvaaraa aiheuttamaan toimintaan.⁴⁶

Tiivistäen voidaan todeta, että toiminnan vaarallisuus toimii lähtökohtana ankaran vastuun asettamisella säädetyn lain ulkopuolisissa ankaran vastuun tilanteissa sekä tyypillisesti myös korvaussäännöksissä. Toiminnan vaarallisuus ei kuitenkaan ole ankaran vastuun välttämätön edellytys, vaan vastuuta voidaan ankaroittaa myös tilanteissa, joissa riski on ennalta tunnettu. Hemmon mukaan vastuun ankaroittaminen tällaisissa tilanteissa edellyttää kuitenkin lisäperustetta.⁴⁷ Sekä KKO:n ratkaisuissa että oikeuskirjallisuudessa erityisvaarallisen toiminnan lisäksi ankaran vastuun asettamisen perusteeksi on mainittu useasti vahingollisen toiminnan kytkeytyminen elinkeinotoimintaan, jossa ulkopuoliset altistetaan potentiaalisille vahingoille taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi. Vaarallisen toiminnan kytkeytyminen elinkeinotoimintaa ankaran vastuun perusteena on nähtävissä myös ympäristövahinkolain esitöissä.⁴⁸

2.2.4 Elinkeinotoiminta ja taloudellisen hyödyn tavoittelu

Elinkeinotoiminta kytkeytyy ankaraan vahinkoon siitä syystä, että elinkeinotoimintaan liittyy yksityistä toiminnanharjoittamista useammin riskejä, jotka saattavat aiheuttaa vakaviakin vahinkoja ulkopuolisille.⁴⁹ Ankaruus vastuu ei kuitenkaan ole tuntematon muussakaan toiminnassa, mutta tyypillisesti se kohdistuu erityisesti elinkeinotoimintaan.⁵⁰ Näin ollen vahingon liittyminen yritystoimintaan on useimmissa tapauksissa välttämätöntä ankaran vastuun asettamisen kannalta, mutta pelkkä elinkeinotoiminnan harjoittamisesta aiheutuva

---

⁴⁴ Ståhlberg 1993, s. 147.

⁴⁵ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 154.

⁴⁶ HE 165/1992 vp, s. 15.

⁴⁷ Hemmo 2005, s. 97–98.

⁴⁸ HE 165/1992 vp, s. 15.

⁴⁹ Hemmo 2005, s. 98.

⁵⁰ Elinkeinotoiminnassa ankaraa vastuuta voidaan perustella sillä, että elinkeinoharjoittajan on tunnettava ja hallittava toiminnastaan aiheutuva riski ja vastuusta aiheutuva kustannus voidaan sisällyttää toiminnan kulurakenteeseen. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 156.

vahinko ei luonnollisestikaan sellaisenaan perustele vastuun ankaroittamista tuottamuksesta riippumattomaksi.⁵¹

Elinkeinotoiminnan harjoittaminen ankaran vastuun perusteena edellyttää taloudellisen hyödyn tai edun tavoittelun nostamista mukaan osaksi argumentaatiota. Ankaran vastuun langettamista tilanteissa, joissa toiminnan harjoittaja saa vahinkoa tuottavasta toiminnastaan taloudellista hyötyä voidaan perustella sillä, että yleisesti ottaen ei voida pitää oikeudenmukaisena, että toiminnan harjoittaja hyötyy vahinkoa aiheuttavasta toiminnasta ilman seurauksia. Hyödyn tavoittelemisen vahingonkärsijän kustannuksella myös vahvistaa riskin aiheuttamiseen nojaavia syitä.⁵²

Korkeimman oikeuden ratkaisuisissa hyödyn tavoittelemiselle on annettu merkitystä muun muassa jo edellä mainitussa ratkaisussa KKO 1997:48. Korkein oikeus katsoi, että turvetuotantoa ei sinänsä voida pitää vaarallisena toimintana, mutta siihen liittyy ilmeinen tulipalon vaara, jota ei ole aina vältettävissä tavanomaisella huolellisuudella. Ottaen huomioon tulipalon syttymisestä mahdollisesti aiheutuvat vakavat vahingot ja se, että turpeennostajalla on ulkopuolisia paremmat mahdollisuudet toimia vahinkoriskien ja -seurausten minimoimiseksi, korkeimman oikeuden mukaan oli perusteltua, että taloudellista toimintaa harjoittava kantaa myös riskin toiminnasta johtuneista vahingoista tuottamuksesta riippumatta.

Poikkeuksellisesti myös korvaussäännöksiin perustavaa ankaraa vastuuta on jossain yhteyksissä perusteltu ensisijaisesti hyödyn tavoittelemisella. Esimerkiksi eräistä naapurisuhteista annetun lain (NaapL, 26/1920) mukaisissa vahinkotilanteissa ei ole kyse niinkään suuresta vahinkoriskistä, vaan niiden kohdalla on haluttu estää, ettei naapurikiinteistön käyttäjä hyötyisi toisen kustannuksella.⁵³

---

⁵¹ Hemmo 2005, s. 98.

⁵² Ankaruusvastuu voidaan nähdä eräänlaisena kompromissina toiminnan kieltämisen ja sen välillä, että vaarallista toimintaa harjoitettaisiin ilman velvoituksia vahinkojen korvaamiseen. Ståhlberg 1993, s. 146–148. Ks. myös Werro ja Büyüksagis, joiden mukaan lainsäädännössä tyypillisesti siedetään aktiviteetteja, joista aiheutuu jäännösriski mutta jotka samanaikaisesti tuottavat hyötyä yhteiskunnalle. Tuottamsvastuu on riittävä vastuuperuste, kun riskien välttäminen on kustannuksiltaan alhaisempaa kuin potentiaalisten vahinkojen aiheuttaminen. Kun riskien välttämisen kustannukset kasvavat huomattavasti vahingoista aiheutuvia kustannuksia korkeammiksi, tuottamsvastuulle perustuva järjestelmä ei enää käy järkeen. Tällöin oikeusjärjestelmässä tyypillisesti siirrytään kohti ankaraan vastuuseen perustuvaa korvausvastuuta. Werro – Büyüksagis 2021, s. 197–198.

⁵³ Ståhlberg 1993, s. 148

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1997:48 kuvastaa hyvin sellaisia tilanteita, joita varten ympäristövahinkolain tarkoittama vastuu on haluttu säätää ankaraksi ja jonka avulla ankaraa vastuuta voidaan perustella. Ankaraa vastuuta perustelee toisaalta poikkeuksellista vaaraa aiheuttava toiminta, joka ei kuitenkaan ole niin vaarallista, että se yksin perustaisi ankanan vastuun, vaan se tarvitsee tuekseen toiminnan harjoittajan taloudellisen hyödyn hankkimiseen tähtäävän toiminnan ja toisaalta sen, ettei ulkopuolisilla ole mahdollisuutta omalla toiminnallaan vaikuttaa vahinkoriskin suuruuteen, saati vahingon syntymiseen. Ankanan vastuu muodostaa vaaraa aiheuttavalle toiminnalle hinnan, ja kehottaa yhtäältä toiminnan harjoittajaa ryhtymään vahinkoa ehkäiseviin toimenpiteisiin. Oikeustaloustieteellisestä näkökulmasta ankara vastuu mahdollistaa toiminnan ulkoisten kustannusten sisäistämisen osaksi toimintaa ja vastaa yhtymäkohdiltaan osaltaan ympäristöoikeuden keskeisintä periaatetta, aiheuttamisperiaatetta.⁵⁴

2.2.5 Aiheuttamisperiaate

Kuten aikaisemmin luvussa 2.1 todetaan, ympäristövahinkojen yksityisoikeudellinen korvaaminen asettuu osaksi laajempaa ympäristövastuun käsitettä. Ympäristövastuun kannalta yksi keskeisimmistä ympäristöoikeudellisista oikeusperiaatteista on niin sanottu aiheuttamisperiaate (*polluter pays principle*), jota ei ole nimenomaisesti mainittu ympäristövahinkolain esitöissä, mutta jonka on katsottu vaikuttaneen ympäristövahinkolain ja erityisesti toiminnan harjoittajan ankanan vastuun säätämisen taustalla.⁵⁵ Ankanan vastuu ja aiheuttamisperiaate ovat käsitteellisesti eri asioita, mutta niiden syvärakenteellinen perusta on samanlainen. Aiheuttamisperiaate toteutuu pitkälti lainsäädännön kautta, mutta ei ole ankanan vastuun kaltainen vastuuperuste.⁵⁶ Esimerkiksi Pöyhönen on hahmottanut ankanan vastuun osaksi niin kutsuttua aiheuttamismallia, jonka johtavana periaatteena toimii aiheuttamisperiaate. Aiheuttamismallissa aiheuttamisesta tulee korvausvastuun ”juridinen selitys”.⁵⁷

---

⁵⁴ Näin muun muassa Pöyhönen 1999, s. 334–335, joka on katsonut korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 1997:48 perustelujen ilmentävän kaikkia neljää ankanan vastuun peruspiirteiksi katsottua näkökohtaa. Kansainvälisestä tarkastelukulmasta ks. Bergkamp 2001, s. 67–68.

⁵⁵ Hollo – Vihervuori et al. 1993, s. 31.

⁵⁶ Tuomainen 2006, s. 62.

⁵⁷ Pöyhönen 1999, s. 337.

Aiheuttamisperiaate on kansainvälisesti kenties vakiintunein ympäristöpolitiikan yksittäinen periaate, joka on yleisesti hyväksytty esimerkiksi OECD:n piirissä sekä Euroopan unionissa ja kansainvälisissä sopimuksissa⁵⁸ Aiheuttamisperiaate perustuu nimensä mukaisesti aiheuttajan tai pilaajan vastuulle ja se määrittää, missä laajuudessa pilaaja vastaa toimintansa ympäristövaikutuksista. Periaate sisältää taloustieteellisen ajatuksen ulkoisten kustannusten sisällyttämisestä tuotteen hintaan, jolloin hintamekanismi suosisi vähemmän kuormittavia tuotteita niiden edullisuuden vuoksi. Aiheuttamisperiaatteen mukaan pilaaja-aiheuttaja maksaa aiheuttamansa pilaantumisen ennaltaehkäisy- ja torjuntakustannukset, ennallistamiskustannukset ja mahdolliset vahingonkorvaukset.⁵⁹

Ankaran vastuun taustalla voidaan ajatella olevan samat tekijät, jotka liittyvät aiheuttamisperiaatteen ajatukseen ulkoiskustannusten sisäistämisestä. Ensinnäkin kun ulkoiskustannukset sisäistetään toimijan kannettavaksi, vastuustaan tietoinen toimija pyrkii toiminnassaan välttämään vahinkojen syntymistä ja tähän liittyen, toimimaan jopa vahinkoja ehkäisevästi. Toiseksi toimija pyrkii hajauttamaan toiminnastaan aiheutuvan riskin vakuutuksiin tai siirtämällä riskin hintoihin, jolloin vahingonkorvaus pulverisoituu kuluttajien maksettavaksi, luoden riittävän vakuutusturvan vahinkojen varalta. Kolmanneksi ulkoiskustannukset sisäistämällä vahingon hinta siirtyy potentiaalisen vahingonaiheuttajan kannettavaksi, joka ideaalitulanteessa johtaa hintojen korotuksiin ja tekee vahingon vaaraa aiheuttavasta toiminnasta kannattamatonta, vähentäen vahinkojen todennäköisyyttä.⁶⁰

On kuitenkin muistettava, ettei aiheuttamisperiaate ole ankaran vastuun tavoin vastuuperuste. Periaate ainoastaan sisältää ajatuksen ulkoiskustannusten sisäistämisestä, joka puolestaan toteutetaan sääntelyn kautta.⁶¹ Aiheuttamisperiaate on tavallaan ympäristövastuun edellytys ja ulkoiskustannusten sisäistäminen puolestaan edellyttää, väitetysti, ankaralle vastuulle

---

⁵⁸ Hollo et al. 1993, s. 25. Periaate julkaistiin ensimmäistä kertaa osana OECD:n vuonna 1972 julkaisemia suosituksia, jolloin ympäristöä kuormittavaa teollisuutta kehoitettiin kehittämään tehokkaita ennaltaehkäisy- ja torjuntatoimia ympäristön suojelemiseksi, ja toisaalta vedottiin jäsenvaltioihin, joilla nähtiin olevan insentiivi kiihdyttää kansallisen teollisuutensa kilpailukykyä hyödyntämällä ympäristövelvoitteiden täyttämiseen myönnettäviä tukia ja näin vääristää kilpailuasetelmia kansainvälisillä markkinoilla. OECD:n suositusten jälkeen aiheuttamisperiaatetta suositeltiin EY:n ensimmäisessä ympäristöohjelmassa vuonna 1973. Pihalehto 2020, s. 205–206.

⁵⁹ Kuusiniemi et al. 2013, s. 86.

⁶⁰ Pöyhönen 1999 s. 333–335; Bergkamp 2001, s. 67–68.

⁶¹ Pihalehto 2020, s. 211–212.

perustuvaa korvausvastuusääntelyä, sillä vain ankaran vastuun sääntelyllä voidaan saavuttaa aiheuttamisperiaatteen tavoitteet.⁶² Näin ollen, vaikka ympäristövahinkolain säätämisen ensisijaisena tavoitteena olikin vahingonkärsijöiden aseman parantaminen, saattaa ankara vastuu ohjata toiminnanharjoittajia vahinkojen täysimääräisiin ehkäisytöihin, toteuttaen näin aiheuttamisperiaatteen vahinkoja ehkäisevää tehtävää.⁶³ Ankaraa vastuuta voidaan siis perustella myös preventionäkökohtien avulla, joihin sillä päästään oletettavasti tuottamusvastuuta tehokkaammin.⁶⁴

2.2.6 Yhteenveto

Ankaran vastuun langettamiselle tulee löytää perusteet. Ankaran vastuun käyttöalan laajentuminen on useasti liittynyt lainsäädännön ulkopuolisiin tilanteisiin, missä tuomioistuin on poikennut tuottamusvastuun pääsäännöstä ankaroittamalla vahingonaiheuttajan vastuuta ilman välitöntä lainsäädännön tukea. Yhtäältä ankaran vastuun kehitys on liittynyt myös lainsäätäjän tietoiseen valintaan asettaa suoraan normitasolla tiettyä toimintaa harjoittavalle ankara vastuu toimintansa seurauksista. Lainsäädännössä ankara vastuu on liitetty erityisesti sellaisiin toimintoihin, joita on yleisen elämäkokemuksen perusteella pidetty vaarallisina.⁶⁵ Yhä useammissa tilanteissa tuottamukseton vastuu säädetään sille, joka tekniikan kehityksen turvin aiheuttaa poikkeuksellista vaaraa muille ja tavoittelee toiminnassaan taloudellista hyötyä ulkopuolisten potentiaalisten vahingonkärsijöiden kustannuksella. Toisaalta ankara vastuu on säädetty koskemaan myös joitain sellaisia toimintoja, jotka eivät sinänsä ole poikkeuksellista vaaraa aiheuttavia, mutta niistä aiheutuvasta riskistä johtuen tuottamusvastuuta ei ole voitu pitää riittävänä.⁶⁶ Ankaraa vastuuta voidaan perustella myös sillä, että toiminnasta hyötyvän täytyy vastata kaikista siitä aiheutuvista kustannuksista. Ankaran vastuun avulla toiminnasta aiheutuvat ulkoiset kustannukset voidaan sisäistää toimijan kannettavaksi, jolloin aikaisemmin yhteiskunnan maksama kustannus muuttuu osaksi toimijan kustannuksia.⁶⁷

---

⁶² Bergkamp 2001, s. 67.

⁶³ Pihalehto 2020, s. 215.

⁶⁴ Häyhä 1999, s. 113.

⁶⁵ Virtanen 2011, s. 175.

⁶⁶ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 154.

⁶⁷ Virtanen 2011, s. 172.

Ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain tarkoittaman vastuuperusteen säätämistä ankaraksi on perusteltu vahingonkärsijän suojaamisella ja toisaalta yleisemmin teollisesta toiminnasta aiheutuvien ympäristövahinkojen ehkäisemisellä, tuottamusvastuun osoittauduttua riittämättömäksi.⁶⁸ Ympäristövahinkolain tarkoittaman ankaran vastuun osalta on kuitenkin syytä huomata, ettei vastuuta ole rajattu koskemaan ainoastaan elinkeinotoiminnan harjoittajia, vaan luonnolliset henkilöt ovat lain edellytysten täytyessä ankarassa vastuussa ympäristövahingoista siinä missä oikeushenkilökin.⁶⁹ Seuraavaksi luvussa 3 tarkastellaan ympäristövahinkolain säännöksiä yksityiskohtaisemmin, jonka jälkeen luvussa 4 analysoidaan sitä, kuinka ankaraa ympäristövahinkolain tarkoittama vastuu tosiasiassa on.

---

⁶⁸ Virtanen 2011, s. 176.

⁶⁹ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 76.

3 Ympäristövahinkojen korvausjärjestelmä

3.1 Yleistä

Ennen ympäristövahinkojen korvaamista koskevan erityislain säätämistä ympäristövahinkoja koskeva oikeustila oli vähintäänkin sekava. Suomen lainsäädäntö ei ennen YVL:n säätämistä tunnistanut ympäristövahingon käsitettä omana vahinkolajinaan, ja yksityisille ympäristölle aiheutuneista vahingoista koituvat menetykset korvattiin yleisten vahingonkorvausoikeudellisten säännösten, vuoden 1961 vesilain (VVL, 264/1961) tai eräistä naapuruussuhteista annetun lain nojalla. Lain säätämisvaiheessa vallitseva konsensus oli, että vahingonkorvauslaki ei yleislakina kyennyt turvaamaan riittävällä tavalla vahingonkärsijöiden asemaa ympäristövahinkojen korvaamisessa. Tämä johtui erityisesti ympäristövahinkojen moninaisesta luonteesta⁷⁰ ja siitä, että tuottamusvastuun varaan rakennetun vahingonkorvauslain mukaisen korvausvastuun syntyminen edellytti lähtökohtaisesti tuottamusta ja oikeudenvastaisuutta. Lisäksi vastuun syntyminen edellytti vahingollisen toiminnan ja siitä aiheutuneen vahingon välisen syy-yhteydetjän lähes täydellistä toteennäyttämistä.⁷¹ Ympäristövahinkojen erityisestä luonteesta johtuen syy-yhteyden toteaminen oli kuitenkin monissa tapauksissa erittäin haastavaa. Toisaalta naapuruussuhdelain korvaussäännökset olivat jo silloin osin puutteelliset ja vanhentuneet, mikä puolestaan tarkoitti yhtä vahvempaa tukeutumista vahingonkorvauslain säännöksiin.⁷²

Ympäristövahinkoja koskevan korvaussäännösten valmistelu aloitettiin jo 1980-luvun lopulla ja lopulta laki ympäristövahinkojen korvaamisesta saatettiin voimaan vuonna 1995. Ympäristövahinkolain säätäminen seurasi pitkälti eurooppalaista ja pohjoismaista ympäristövahinkoja koskevaa kehityslinjaa, jonka voidaan katsoa saaneen alkunsa jo 1970-

---

⁷⁰ Ympäristövahingolla saatetaan tarkoittaa ympäristön pilaantumista tai luonnon köyhtymistä tai kulttuuriympäristön turmeltumista yleisesti, toisaalta taas ympäristön muuttumisesta tai pilaantumisesta aiheutuvia yksityistaloudellisia menetyksiä. Ks. HE 165/1992 vp, s. 3.

⁷¹ HE 165/1992 vp, s. 22.

⁷² HE 165/1992 vp, s. 15.

luvulla, ja Suomen ympäristövahinkolain esikuvaksi on useassa yhteydessä mainittu Ruotsin vuoden 1986 ympäristövahinkolaki (miljöskadelag, MSkL, 1986:225).⁷³

Suomessa lain ensisijaiseksi tavoitteeksi otettiin yksityisten vahingonkärsijöiden aseman parantaminen ympäristöä koskevissa vahinkotilanteissa, vaikka lain esitöissä ja ympäristövaliokunnan mietinnössä mainittiinkin vähintäänkin toissijaisena tavoitteena ympäristövahinkojen ehkäiseminen ja torjunta.⁷⁴ YVL:n vahingonkärsijälle luomaa korvaussuojaa täydennettiin sittemmin entisestään vuonna 1998 lailla ympäristövahinkovakuutuksesta (YVVL, 81/1998), jonka tulee korvaamaan vuonna 2025 voimaan tuleva laki ympäristövahinkorahastosta (YVRL, 1262/2022).

Yleisesti ympäristövahinkolaki tunnetaan ympäristövahinkojen korvaamista koskevana erityislakina, joka on kuitenkin soveltamisalaltaan pääosin toissijainen muuhun erityislainsäädäntöön nähden. Lain voimaantulo merkitsi erityisesti uuden ympäristövahinkoja koskevan korvausperusteen tuloa aiempien rinnalle. Laissa vastuuperusteeksi valittiin tuottamuksesta riippumaton ankara vastuu.

3.2 Ympäristövahinkolain soveltamisala

3.2.1 Ympäristövahingon määritelmä

Ympäristövahingolla voidaan tarkoittaa eri yhteyksissä useitakin erilaisia asioita. Ympäristövahingoksi voidaan sanan laajassa merkityksessä mieltää kaikenlaiset ympäristöön kohdistuvat kielteiset muutokset, kuten esimerkiksi tulvat, vyörymät, metsätuhot ja pilaantumiset. Toisaalta sana voi merkitä sellaista onnettomuutta tai satunnaista tapahtumaketjua, joka käynnistää ympäristöllisen muutoksen. Tähän kategoriaan voidaan lukea esimerkiksi monipuolisesti säännellyt liikenne- ja ydinonnettomuudet. Laajin, erityisesti yleiskielessä käytetty ympäristövahingon käsite kattaa kaiken laatuiset yleisiin ja yksityisiin etuihin kohdistuvat kielteiset vaikutukset. Suppeampi ja erityisesti vahingonkorvausoikeudellisesti relevantti ympäristövahingon käsite kattaa puolestaan vain määrätyt, suojattuihin etuihin kohdistuvat yksilölliset menetykset. Ympäristövahinkolaissa

---

⁷³ YVL muistuttaa monilta osin Ruotsin MSkL:ia muun muassa ankaraa vastuuta koskevien säännöksiensä osalta. MSkL:n lisäksi myös Norjassa vuonna 1989 voimaan tullut ympäristövahinkoja koskeva lainsäädäntö vaikutti YVL:n säätämisen taustalla. Hollo – Vihervuori 2018, s. 11–12 ja s. 16.

⁷⁴ HE 165/1992 vp, s. 14–15. Ks. YmVL 8/1992 vp, 2–3. Ympäristövaliokunta piti ympäristövahinkojen ennalta ehkäisemisen kannalta tärkeänä, että vastuuperuste rakentuu tuottamuvastuun sijaan ankaralle vastuulle.

ympäristövahingolla on päädytty tarkoittamaan korvausoikeudellisen vahingon alalajia eli menetystä, joka on ympäristöllisen muutoksen seurausta ja joka voidaan saattaa korvausvastuun piiriin.⁷⁵

Ympäristövahinkolain tarkoittaman korvausvastuun seikkaperäisen tarkastelun kannalta on keskeistä ymmärtää ympäristövahinkoihin liittyvät tyypillisimmät vahinkotilanteet ja ympäristövahingoille lainsäädännössä asetetut reunaehdot. Näin ollen ympäristövahingon käsitteen yksityiskohtaisempi tarkastelu on tässä yhteydessä tarpeen.

Ympäristövahinkolain 1 §:n mukaan laissa tarkoitettuna ympäristövahinkona korvataan tietyllä alueella harjoitetusta toiminnasta johtuva vahinko, joka on ympäristössä aiheutunut:

- 1) veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta;
- 2) melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai hajusta; taikka
- 3) muusta vastaavasta häiriöstä.

Toiminnan harjoittamisena pidetään myös tien, rautatien, sataman, lentoaseman tai muun näihin verrattavan liikennealueen pitämistä. Ympäristövahinkolaki ei koske sopimukseen perustuvaa korvausvastuuta.

Ympäristövahinkolain soveltamisen kannalta ympäristövahinkokäsitteen keskeisin elementti on ympäristössä tapahtuva häiriö, joka johtaa vahingon aiheutumiseen. Hollo ym. luonnehtivat häiriön tarkoittavan ympäristössä tapahtuvaa (haitallista) muutosta, joka aiheutuu alueella harjoitettavasta toiminnasta.⁷⁶ Lain esitöistä ilmenee, että häiriökäsiteellä viitataan kaikkiin YVL 1.1 §:ssä listattuihin tapahtumiin. Keskeistä on, että häiriö aiheuttaa ympäristövahingoille ominaisen vahinkotapahtuman.⁷⁷ Toisin kuin perinteisessä korvausoikeudessa esiintyvillä vahingoilla ympäristövahingoilla on ominaista, etteivät ne aina synnytä pysyvää tai havaittavissa olevaa muutosta varallisuusasemassa tai vahingon kärsineen terveyden tilassa,

---

⁷⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 1–3. Ks. myös HE 165/1992 vp, s. 3.

⁷⁶ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 24.

⁷⁷ Lain esitöiden mukaan häiriöksi kutsutaan sitä syy-yhteyshetken vaihetta, josta korvattava ympäristövahinko välittömästi tai välillisesti seuraa. Ks. HE 165/1992 vp, s. 20–22.

vaan häiriön aiheuttama vaikutus voi useasti olla lyhytaikaista ja jopa oireetonta. Ympäristövahinko voi niin ikään olla vailla taloudellista arvoa.⁷⁸

Ympäristövahinkolain 1.1 §:ssä listatuista häiriötyypeistä ensimmäinen koskee veden, ilman tai maaperän pilaantumista (YVL 1.1 §:n 1 kohta). Lain esitöiden mukaan pilaantumisella tarkoitetaan veden, ilman tai maaperän ominaisuuksien haitallista laadullista muuttumista, joka voi olla luonteeltaan fysikaalinen, kemiallinen tai biologinen. Lakiin ei kuitenkaan ole otettu erillistä pilaantumisen määritelmää, ja perustelujen mukaan pilaantumiskäsitteen tulkinnassa lähtökohtina on näin pidettävä tuolloin voimassa olevassa lainsäädännössä omaksuttuja erilaisia pilaantumisen käsitteitä.⁷⁹ YVL:n pilaantumiskäsitettä voidaan pitää periaatteessa itsenäisenä, joka kattaa ympäristön laadun haitallisen muuttumisen eri muodoissaan. Käsitteen itsenäisyydestä huolimatta muualta lainsäädännöstä löytyviä periaatteita voitaneen käyttää hyödyksi ympäristövahinkolain mukaista pilaantumista ja häiriön käsillä oloa arvioitaessa, mutta tämä ei kuitenkaan rajaa pilaantumiskäsitettä koskemaan pelkästään ympäristönsuojelulainsäädännössä tarkoitettua päästöistä aiheutuvaa pilaantumista.⁸⁰ Olennaista YVL:n pilaantumiskäsitteen kannalta näin ollen on se, että pilaantumisen syytä voidaan tarkastella lain tarpeiden näkökulmasta.⁸¹

Toinen häiriötyypeistä koskee immission kaltaisia vaikutuksia, jotka ovat jo ennen YVL:n säätämistä olleet naapurusoikeudellisen sääntelyn⁸² ja korvausvelvollisuuden kohteina (YVL 1.1 §:n 2 kohta).⁸³ Koska ympäristövahinkolain mukaisesti korvattavan häiriön tulee ilmetä

---

⁷⁸ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 25.

⁷⁹ HE 165/1992 vp, s. 20. Esimerkiksi maaperän pilaantumista ei ollut YVL:n valmisteluvaiheessa määritelty lainsäädäntötasolla. Nykyään maaperän ja pohjaveden pilaamiskiellosta on säädetty YSL 16 ja 17§:ssä ja yleinen ympäristönsuojelua koskeva pilaantumisen määritelmä löytyy YSL 5.1 §:n 2 kohdasta. Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 28.

⁸⁰ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 28. Näin esimerkiksi Kumpula, joka on katsonut, että koska ympäristönsuojelulaki sisältää eri ympäristöelementit kattavan pilaantumismääritelmän, jossa määritellään laajasti myös ne seuraukset, joita voidaan pitää pilaantumisenä, soveltuu YSL:n pilaantumismääritelmä tunnusmerkistöltään tulkintatueksi ympäristövahinkolaille. Ks. Kuusiniemi et al. 2013, s. 1727.

⁸¹ Ekroos et al. 2012, s. 634.

⁸² NaapL:n 17 §:ssä on säädetty velvollisuudesta korvata tietyistä häiriöistä, eli immissioista naapurille, lähistöllä asuvalle, rakennusta tai huoneistoa hallitsevalle aiheutuneet vahingot. NaapL 17 §:n tarkoittamia immissioita ovat kohtuutonta räsitusta aiheuttavat ympäristölle haitalliset aineet, noki, lika, pöly, haju, kosteus, melu, tärinä, säteily, valo, lämpö tai muu vastaavia vaikutuksia aiheuttava häiriö. Ks. yksityiskohtaisemmin NaapL 17 §:stä Vuori, Eeva: Naapurussuhdelain 17 §:n immissiokiellosta. Lakimies 3/1977, s. 31–61.

⁸³ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 34.

ympäristössä, YVL 1.1 §:n 2 kohta ei koske sellaista melua, hajua tai muuta vastaavaa häiriötä, joka ilmenee saman rakennuksen sisällä esimerkiksi huoneistojen välillä tai joka kohdistuu häiriötä aiheuttavassa laitoksessa sen omiin työntekijöihin tai vierailijoihin. Näin ollen kaikki NaapL:ssa tarkoitettut immissiot eivät kuulu häiriön käsitteen piiriin.⁸⁴ Hollon ym. mukaan YVL 1.1 §:n 2 kohdan luettelo on sanamuotonsa perusteella pidettävä tyhjentävänä. Tyhjentävyyden merkitys ilmenee siinä, että mikäli ympäristössä tapahtuvassa häiriössä ei ole kyse 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettusta muusta häiriöstä, määräytyy korvausvelvollisuus NaapL:n tai VahKL:n jokseenkin lievemmän korvausvelvollisuuden mukaisesti.⁸⁵

Kolmantena häiriökategoriana pykälässä mainitaan 3 kohdan mukainen ”muu vastaava häiriö”, joka lienee häiriötyypeistä tulkinnanvaraisin. Muu vastaava häiriö on tarkoitettu tulkittavaksi niin, että muukin kuin 1 ja 2 kohdissa mainittu häiriö voisi olla ympäristövahingon aiheuttajana, jos se vastaa ominaisuuksiltaan edellisissä kohdissa mainittuja häiriöitä.⁸⁶ Näin ollen 3 kohta täydentää kohtia 1 ja 2, ja sen olemassaolo tukee kohdan 2 tyhjentävää luonnetta, mutta sen rinnastusta 1.1 §:n muihin kohtiin on kuitenkin tulkittava ahtaasti.⁸⁷ Lain esitöissä ensimmäisenä esimerkkinä 3 kohdan mukaisesta häiriöstä mainitaan pilaantumisloueinen tilanne, jossa pilaantuminen ilmenee välittömästi elollisen tai elottoman omaisuuden vaurioitumisena sen sijaan, että ympäristövaurio olisi seurausta maaperän, veden tai ilman pilaantumisesta.⁸⁸ Tämän lisäksi esitöissä mainitaan myös NaapL 17 §:ssä mainitut kipinät, tuhka ja noki.⁸⁹ Kipinöiden osalta kuitenkin esimerkiksi Hollo ym. ovat todenneet, että kaikki kipinöiden aiheuttamat vahingot eivät välttämättä kuulu ympäristövahinkolain soveltamisalaan. Näin siksi, että toiminnanharjoittajan tuottamuksesta riippumatonta vastuu ei ole syytä ulottaa mihin tahansa tulipalosta johtuvaan toiminnanharjoittamisalueella aiheutuvaan immissiovahinkoon, vaan palovaaran tulee liittyä nimenomaisesti toiminnan harjoittamiseen. Toisaalta on myös selvää, ettei tulipalo sellaisenaan ole peruste vapautua YVL:n mukaisesta

---

⁸⁴ HE 165/1992 vp, s. 21.

⁸⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 35.

⁸⁶ HE 165/1992, s. 21.

⁸⁷ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 36. Vrt. Sandvik 2002, s. 144, joka on katsonut, että rinnastusta ei ole ainakaan tarkoitettu tulkittavaksi laajasti.

⁸⁸ Esimerkiksi metsää tuhoava tai maalattua pintaa turmeleva tekijä on voinut kulkeutua ilman välityksellä, vaikka ilma sinänsä ei olisikaan pilaantunutta. HE 165/1992, s. 21.

⁸⁹ HE 162/1992 vp, s. 21.

korvausvastuusta.⁹⁰ *Sandvik* on puolestaan katsonut, että irti päässyt tuli ei ylipäättään ole ympäristövahinkolaisissa tarkoitettu häiriö, eikä ympäristövahinkolakia voitaisi näin ollen soveltaa irti päässeestä tulesta aiheutuneisiin palamisvahinkoihin.⁹¹

Edellä sanotun perusteella YVL 1.1 §:n 3 kohdan tulkinta liittyykin hyvin läheisesti pilaantumiskäsitteen ja NaapL 17 §:n immissiolajien tulkintaan. Teknologisen ja teollisen kehityksen myötä on täysin mahdollista, että syntyy uusia immissiolajeja, joita ei ole mainittu YVL:ssa taikka NaapL:ssa. Suomessa ei ole juurikaan oikeuskäytäntöä koskien ”muun vastaavan häiriön” käsitettä ja jäänee nähtäväksi, joutuvatko tuomioistuimet tulevaisuudessa laajentamaan ympäristövahinkolain häiriön käsitettä.

Ympäristövahingosta voidaan tiivistäen todeta, että käsite rakentuu niin sanotun kolmivaiheisen syy-yhteysketjun, toiminta – häiriö – vahinko, varaan, jossa tietyllä alueella tapahtuva toiminta synnyttää YVL 1.1 §:ssä mainitun häiriön, joka puolestaan aiheuttaa vahingon ympäristössä.⁹² Jotta vahinkoon voitaisiin soveltaa ympäristövahinkolakia, tulee vahingon häiriön käsitteen tunnusmerkistön täyttymisen lisäksi aiheutua lain tarkoittamassa ”ympäristössä” ja olla peräisin tietyllä alueella tapahtuvasta toiminnasta.⁹³

3.2.2 Toiminta ja aluesidonnaisuus

Ympäristövahingon kolmivaiheisessa syy-yhteysketjussa vahingon laukaiseva tekijä on toiminta, joka on yleensä päästöjä tai onnettomuusperäisiä vuotoja synnyttävää toimintaa.⁹⁴ Toiminnan ei tarvitse siis tarvitse olla aktiivista, vaan esimerkiksi öljysäiliön pitäminen rinnastuu toimintaan. Näin ollen toiminta saattaa samaistua pitkälti pelkkään omaisuuden hallintaan. Samoin on toimintana pidettävä tietyn alueen ottamista käyttöön, pysyväisaikaiseen

---

⁹⁰ Ratkaisussaan KKO 1997:48 korkein oikeus sovelsi ankaraa vastuuta turvetuotannossa syttyneeseen kipinän aiheuttamaan tulipaloon. Hollo ym. ovat todenneet, että vastaavan tyyppiseen tapaukseen voitaisiin nykyään soveltaa ympäristövahinkolakia (Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 39). Vrt. *Sandvik* 2022, s. 968–976, joka on puolestaan katsonut, että vastaavan kaltaisiin tapauksiin voitaisiin soveltaa ankaraa vastuuta vain, jos sen soveltamisen edellytykset täyttyisivät ilman kirjoitetun lain tukea. Ks. myös Virtanen 2011, s. 165, jonka mukaan vastuun ankarointaminen vain riskien tuntemisen takia ei ole tarpeen, koska tällöin valtaosa tuottamustilanteista muuttuisi ankaraksi vastuuksi.

⁹¹ *Sandvik* 2022, s. 972.

⁹² Hollo 2004, s. 461.

⁹³ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 21–22.

⁹⁴ Hollo 2004, s. 461.

tai satunnaiseen, esimerkiksi varastoksi, maa-ainesten ottamispaikaksi taikka muuhun vastaavaan käyttöön. Tavanomaisesti toiminnan käsite kattaa jossain tapauksissa ympäristöllisesti jopa haitattomankin perustoiminnon sekä toimintoon liittyvän tapahtuman, joka johtaa häiriön syntymiseen. Näin ollen esimerkiksi suljetun maa-ainesten oton yhteydessä tapahtuvasta räjäytystoiminnasta syntyvän tärinän aiheuttama vahinko kuuluu yleensä ympäristövahinkolain soveltamisalaan. Olennaista on, että tietyllä alueella on olemassa tietynlainen toiminnallinen perusta, joka mahdollistaa ympäristövahinkojen syntymisen.⁹⁵

Lisäksi toiminnan tulee tapahtua YVL 1 §:n 1 momentin mukaisesti tietyllä alueella. Tämä niin sanottu aluesidonnaisuuden vaatimus rajaa korvausvastuun ulkopuolelle useimmat liikkuvat toiminnot, kuten liikenteen. Näin ollen yksittäisten liikennevälineiden tai niiden käytön, kuten yleisen tien tai lentoaseman yksittäisen käyttäjän, aiheuttamat ympäristövahingot jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle. Sen sijaan yleisen tien tai lentoaseman pitäjää⁹⁶ pidettäisiin vastuussa niistä vahingoista, joita alueenkäytöstä sinänsä aiheutuu. Näin ollen liikenteenkin piirissä asianomainen toiminta kuuluu lain soveltamisalaan, jos se tapahtuu tietyllä alueella.⁹⁷

Aluesidonnaisuus rajaa ulos yksittäisten liikennevälineiden käytöstä aiheutuvat vahingot⁹⁸, mutta se ei tarkoita, että vain harjoittamispaikalla tapahtuvat tai ilmenevät vahingot olisivat korvausvastuun piirissä. Syy-yhteysvaatimuksen täytyessä myös etäämmälle kulkeutuvat vaikutukset ovat korvausvastuun piirissä.⁹⁹ *Kumpulán* mukaan toiminnan käsitettä tulkitaan laajasti, mikä tarkoittaa sitä, että tuotannollisen toiminnan ohella esimerkiksi varastopaikkojen pitämästä, maa- ja metsämetsätaloustuotantoa sekä esimerkiksi yksittäisten tilaisuuksien, kuten moottoriajoneuvokilpailujen järjestämistä pidettäisiin tietyllä alueella tapahtuvana toimintana. Aluesidonnaisuuden vaatimus ei myöskään edellytä, että toiminnan harjoittaminen kohdistuisi

---

⁹⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 49–51.

⁹⁶ Liikennealueiden osalta toiminta eli liikennealueen pitäminen kattaa liikennealueeseen sidotun kokonaisuuden, josta pitäjä vastaa kokonaisuudessaan. Poikkeuksen saattavat muodostaa äkilliset onnettomuus- ja häiriötilanteet, joiden osalta rajanveto on kuitenkin tekemättä. Kuusiniemi et al. 2013, s. 1728–1729.

⁹⁷ HE 165/1992 vp, s. 19. Ks. myös Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 46–48, joiden mukaan laki ei koske liikennealueiden käyttäjiä toisaalta käyttäjiä koskevan vakuuttamisvelvollisuuden vuoksi ja toisaalta siksi, että liikenteenharjoittajien aiheuttamisvastuusta on annettu erityissäännöksiä.

⁹⁸ Esimerkkinä alukset, junat tai lentokoneet. Toisaalta liikenne kielellisesti voi olla lähellä toiminnan käsitettä, joka tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi kahden paikkakunnan välillä tapahtuvaa linjaliikennettä voitaisiin jossain tilanteissa pitää tietyllä alueella tapahtuvan toimintana. Ks. Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 47.

⁹⁹ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 47.

kiinteään rakennukseen tai laitteeseen, vaan esimerkiksi liikkuvien työvälineiden osalta niiden kulloinenkin sijoituspaikka täyttää pääsääntöisesti aluesidonnaisuuden vaatimuksen.¹⁰⁰

3.2.3 Suhde muuhun lainsäädäntöön

Ympäristövahinkolain soveltamisala määräytyy ympäristövahingon käsitettä koskevien säännösten perusteella. Suhteessa yleissääntelyyn, ympäristövahinkolaki syrjäyttää yleisen vahingonkorvausoikeudelliset säännökset silloin, kun kyse on ympäristövahingoista.¹⁰¹ YVL 2 §:ssä lain soveltamisalaa on kuitenkin rajoitettu suhteessa aikaisempiin korvaussäännöksiin, sillä nämä lajit sisältävät YVL:n kaltaisen vastuuperusteen eikä päällekkäisten korvausperusteiden ylläpitämiseksi katsottu olevan aihetta.¹⁰² Ympäristövahinkolaki syrjäytyy esimerkiksi ydinvastuu-, öljyvastuu- ja sähkövahinkolainsäädännön edestä. Sen sijaan tuotevastuulain (TvastuuL, 694/1990) osalta ympäristövahinkoja koskeva lain soveltamisalan määräytyminen on jätetty vahingonkärsijän harkinnan varaan.¹⁰³

YVL 2.5 §:ssä säädetään, että jollei YVL:sta muuta johdu, sovelletaan VahL:n säännöksiä. Tämä merkitsee toisaalta sitä, että muihin kuin ympäristövahinkoihin sovelletaan vahingonkorvauslain tai mahdollisesti jonkun muun lain säännöksiä ja toisaalta sitä, että ympäristövahinkolaki täydentää vahingonkorvauslakia ympäristövahinkojen osalta. Säännös ei merkitse sitä, että vahingonkorvauslain mukainen tuottamusvastuu tulisi välittömästi sovellettavaksi esimerkiksi sietämisvelvollisuutta koskevissa tilanteissa, joissa vahingot jäävät YVL:n nojalla korvaamatta.¹⁰⁴

Ympäristövahinkolaissa ei säädetä erikseen korvauksen sovittelusta tai vapautumisperusteista. Näin ollen YVL 2.5 § merkitsee myös sitä, VahL:n 2 luvun 1 §:n 2 momentin ja 6 luvun 1 §:n korvauksen kohtuullistamista ja sovittelua koskevat säännökset tulevat sovellettavaksi myös ympäristövahinkolain tarkoittamissa tilanteissa.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Kuusiniemi et al. 2013, s. 1728.

¹⁰¹ Hollo 2004, s. 459.

¹⁰² Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 74.

¹⁰³ Hollo 2004, s. 460.

¹⁰⁴ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 119–120.

¹⁰⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 119.

3.3 Korvattavat vahingot, korvausvelvolliset ja syy-yhteys sekä eräät muut säännökset

3.3.1 YVL:n mukaan korvattavat vahingot

Ympäristövahinkolain 5 §:ssä säädetään korvattavista vahinkolajeista. Korvattavien vahinkolajien perustana toimii yleinen vahingonkorvausoikeudellinen systematiikka, ja ympäristövahinkolaki tukeutuu näin ollen vahingonkorvauslain säännöksiin.¹⁰⁶ YVL 5.1 §:n mukaan korvaus voidaan määrätä henkilö- ja esinevahingoista, sekä sellaisesta muusta kuin vähäisestä taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon. Ympäristövahinkolain tarkoittamat henkilö- ja esinevahingon sekä varallisuusvahingon käsitteet ovat identtiset vahingonkorvauslain 5 luvun käsitteiden kanssa. Henkilövahinkoina korvataan esimerkiksi ilman pilaantumista aiheutuvat terveysvaikutukset kuolemasta terveydenhoitokuluihin. Esinevahinkona voidaan mainita esimerkiksi ilman pilaantumista aiheutuva rakennuksen tai kulkuneuvon pintavaurio tai vaikkapa vesialueen pilaantuminen. Vahinkotapahtuman rakenne määrittää sen, sovelletaanko vahinkoon ympäristövahinkolakia vai yleistä vahingonkorvausoikeudellista sääntelyä. Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuden osalta ympäristövahingot eroavat yleisen vahingonkorvausoikeuden mukaisesta. Missä puhtaasti varalliset vahingot korvataan vahingonkorvauslain nojalla vain poikkeuksellisesti, ympäristövahingoiksi katsottavat varallisuusvahingot korvataan YVL 4 §:n tarkoittaman sietämisvelvollisuuden alaan kuuluvia vahinkoja lukuun ottamatta pääsääntöisesti aina.¹⁰⁷

3.3.2 Korvausvelvolliset ja ankara vastuu

Ympäristövahinkolain mukaisen korvausvastuun vastuuperusteena toimii tuottamuksesta riippumaton ankara vastuu. Ankaraa vastuuta perusteltiin ensisijaisesti sillä, että lain säätämishetkiset epäyhtenäiset korvaussäännökset ja tuottamsvastuulle rakentuva vahingonkorvauslaki eivät tarjonneet ympäristövahingon kärsijöille riittävää turvaa. Lisäksi ankaran vastuun periaatetta perusteltiin sillä, että oikeuskäytännössä¹⁰⁸ oli jo ennen lain

---

¹⁰⁶ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 181–182.

¹⁰⁷ Hollo 2004, s. 463.

¹⁰⁸ Näistä on mainittava erityisesti ratkaisu KKO 1995:108, jossa korkein oikeus katsoi ilman lainsäädännöllistä tukea vahingonaiheuttajan olevan ankarassa vastuussa huoltoasemalla sattuneesta bensiinivuodosta, joka oli saastuttanut sekä maaperää että vesi- ja viemäriverkostoa.

säätämistä kehittynyt tuottamusperiaatteesta poikkeavia yleisiä korvausperiaatteita sekä osin sillä, että ankara vastuu oli omaksuttu YVL:n esikuvanakin toimineissa Ruotsin ja Norjan ympäristövahinkoja koskevissa säännöksissä.¹⁰⁹ Ympäristövahinkolain ankaran vastuun merkitys on ennen muuta siinä, että lähtökohtaisesti vahingonkärsijä vapautuu osoittamasta ja tuomioistuin puolestaan tutkimasta vahingonaiheuttajan tuottamusta ympäristövahingoissa.¹¹⁰

Ympäristövahingoista korvausvelvolliset ja tuottamuksesta riippumaton vastuu on ilmaistu ympäristövahinkolain 7 §:ssä, joka kuuluu seuraavalla tavalla:

Tämän lain mukainen korvausvelvollisuus on, silloinkin kun vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta, sillä:

- 1) jonka harjoittamasta toiminnasta ympäristövahinko johtuu;
- 2) joka on rinnastettavissa 1 kohdassa tarkoitettuun toiminnan harjoittajaan; sekä
- 3) jolle ympäristövahingon aiheuttanut toiminta on luovutettu, jos luovutuksensaaja toiminnan saadessaan tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää vahingosta tai 1 §:ssä tarkoitettua häiriöstä taikka sellaisen uhasta.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua rinnastamista arvioitaessa on otettava huomioon henkilön määräysvalta, hänen taloudelliset suhteensa toiminnan harjoittajaan ja hänen toiminnasta tavoittelemansa taloudellinen etu.

Säännöksen ensimmäisessä kohdassa ei nimenomaisesti puhuta toiminnanharjoittajasta tai toiminnan harjoittajasta, eikä toiminnanharjoittajaa ole erikseen määritelty, mutta termillä tarkoitetaan vakiintuneesti sitä oikeussubjektia, joka vastaa ympäristövahinkolain 1 §:n tarkoittamasta toiminnasta alueella. Yleensä kyseessä on asianomaisen alueen haltija, mutta tämä ei kuitenkaan aina ole välttämätöntä.¹¹¹ Käytännössä toiminnan harjoittaja määräytyy vahingon ja toiminnan välisen syy-yhteyden perusteella siten, että lain ympäristövahinkoa

---

¹⁰⁹ HE 165/1992 vp, s. 15. Esitöissä mainitaan myös, että kun ympäristövahingot aiheutuvat pääasiallisesti teollisesta tai siihen verrattavasta toiminnasta, ankaran korvausvastuun ulottamisella koskemaan yleisesti ympäristövahinkoja aiheuttavaa toimintaa saatettaisiin pystyä vaikuttamaan ympäristövahinkojen syntymiseen myös ehkäisevällä tavalla.

¹¹⁰ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 259. Vahingonaiheuttajan tuottamusarviointi voi kuitenkin tulla kyseeseen eräissä vastuusta vapautumista koskevissa erityiskysymyksissä.

¹¹¹ HE 165/1992 vp, s. 26. Termit ”toiminnan harjoittaja” ja ”toiminnanharjoittaja” ovat vakiintuneet synonyymeinä sekä oikeuskäytännössä että -kirjallisuudessa. Toiminnan harjoittaja voi olla yksityisoikeudellinen yhteisö tai säätiö, julkisyhteisö tai luonnollinen henkilö. Ks. esim. KKO 2012:29. Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 260–261.

koskevien edellytysten täytyessä korvausvelvollinen on se, jonka harjoittama toiminta on syy-yhteydessä aiheutuneeseen vahinkoon. Näin ollen toimintaa ja toiminnan harjoittamista ei voida käsitteellisesti erottaa toisistaan.¹¹² Oma kysymyksensä on kuitenkin se, mitä voidaan pitää korvausvelvollisuuden perustavana toimintana. Ongelmia on esiintynyt erityisesti urakoitsijoiden aiheuttamissa ympäristövahinkotilanteissa, jolloin on jouduttu arvioimaan, pidetäänkö toiminnan harjoittajana tilaajayritystä vai työn suorittanutta ja tosiasiallisesti vahingon aiheuttanutta urakoitsijaa.¹¹³ Korvausvastuun kohdentumista koskevaa ongelmaa ei tutkielman aiheen rajauksen vuoksi ole tässä yhteydessä mahdollista seikkaperäisesti käsitellä. Toiminnan harjoittajan käsite liittyy kuitenkin myös vastuusta vapautumiseen silloin, kun kyse on esimerkiksi ilkivaltaisesta toiminnanharjoittamisalueella aiheutetuista vahingoista. Tällaisissa tilanteissa joudutaan pohtimaan seikkoja, joiden pohjalta alueen haltijaa voitaisiin pitää toiminnan harjoittajana siitä huolimatta, että vahinko on tosiasiallisesti aiheutettu jonkun muun toimesta. Tähän liittyvää problematiikkaa käsitellään tutkielmassa jäljempänä.

3.3.3 Yhteisvastuu

Ympäristövahinkolain 8 §:ssä säädetään ympäristövahinkojen korvaamisen yhteisvastuullisuudesta. Säännöksen mukaan korvausvelvolliset vastaavat yhteisvastuullisesti ympäristövahingoista, kun on todennäköistä, että asianomaiset toiminnat ovat vahingon yhdessä aiheuttaneet. Säännöksellä on laajennettu korvausvelvollisten piiriä erityisesti siitä ympäristövahingoille tyypillisestä syystä, että etenkin ilman tai veden pilaantumisesta johtuva vahinko saattaa usein olla yhteydessä lukuisiin samanaikaisiin tekijöihin, joiden syy-yhteydet vahinkoon saattavat olla hyvinkin epäselviä. Samoin on mahdollista, että mikään päästöistä ei yksinään ole aiheuttanut vahinkoa eikä ole aina edes vahingon syntymisen välttämätön edellytys. Näin ollen vahingonkärsijän oikeusturvaa haluttiin parantaa säätämällä korvausvelvollisten yhteisvastuusta tilanteissa, kun vahingonaiheuttajia on useita. Pykälä koskee nimenomaisesti toimintojen yhdessä aiheuttaman häiriön yhteisvaikutusta vahingon aiheutumisessa, eikä yhteisvastuu ulotu tilanteisiin, joissa vahinko johtuu kahden erillisen häiriön erillisistä vaikutuksista.¹¹⁴ Päästöjen (häiriön) erilaisuus ei kuitenkaan sinänsä ole syy

---

¹¹² Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 260–261.

¹¹³ Ks. KKO 1999:124, KKO 2001:61 ja KKO 2012:29. Toiminnanharjoittajan käsitettä ja vastuun kohdentumista koskevaa ongelmaa voidaan pitää yhtenä ympäristövahinkolain tunnetuimmista.

¹¹⁴ HE 165/1992 vp, s. 27.

jättää koko vahinkoa korvaamatta ja olla soveltamatta YVL 8 §:ää, vaan syy-yhteyttä koskevat YVL 3 §:n mukaiset näkökohdat on tässäkin tarkastelussa otettava huomioon.¹¹⁵

3.3.4 Alennettu syy-yhteysvaatimus

Kuten edellä on todettu, ympäristövahinkolain mukainen korvausvastuu rakentuu seuraavalla tavalla: *tietyllä alueella harjoitettava toiminta muodostaa häiriön, jota seuraa kärsitty ympäristövahinko*. Korvausvastuun syntyminen, aivan kuten vahingonkorvausoikeudessa yleensä, edellyttää myös ympäristövahinkojen osalta syy-yhteyttä, eli kausaliiteettia vahingon aiheuttamisen ja vahingon syntymisen välillä. Vastuun ankaruudellakaan ei ole merkitystä, jos syy-yhteyttä toiminnan ja vahingon aiheutumisen välillä ei kyetä näyttämään todeksi.

Vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää tyypillisesti, että vahingonkärsijä osoittaa vahinkoa aiheuttaneen teon ja aiheutuneen vahingon välisen kausaaliyhteyden.¹¹⁶ Ympäristövahinkolakia säädettäessä yksi ympäristövahinkoja koskevista keskeisistä ongelmista liittyi nimenomaisesti syy-yhteyden toteen näyttämiseen. Kun ennen lain säätämistä ympäristövahinkojen korvaamiseen sovellettiin vahingonkorvauslakia, edellytti syy-yhteyden näyttäminen lähes täyttä näyttöä. Täyden näytön vaatimus todettiin kuitenkin ympäristövahinkotilanteissa ongelmalliseksi, sillä ympäristövahingon ja vahingon aiheuttamisen välinen kausaaliyhteys sisältää usein monimutkaisia tapahtumankulkuja, joiden selvittäminen vaatii erityistä teknistä, luonnontieteellistä, taloudellista ja lääketieteellistäkin asiantuntemusta, ja vahingonkärsijän on usein täysin mahdotonta osoittaa riittävää näyttöä toiminnan ja aiheutuneen vahingon välisestä syy-yhteydestä.¹¹⁷ Näin ollen lakia valmisteltaessa todettiin tarpeelliseksi säätää alennetusta syy-yhteysvaatimuksesta vahingonkärsijän aseman parantamiseksi.

---

¹¹⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 297.

¹¹⁶ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 401.

¹¹⁷ HE 165/1992 vp, s. 15; Hollo – Utter – Vihervuori 1995, s. 111. Täyteen näyttöön liittyvistä syy-yhteysongelmista ks. esim. niin sanotut Kärkölen kloorifenolitapausta koskeneet ratkaisut KHO 1992 A 98 ja KHO 1993 A 56, joissa oli asiallisesti kyse virka-avun antamisesta pohjaveden pilaamistapauksessa, mutta ratkaisujen keskeisimpänä kysymyksenä oli syy-yhteyttä koskeva näyttö. Näyttökysymykset ratkaistiin VahL:n näyttövaatimusten mukaisesti ja kantajan tuli esittää syy-yhteydestä täysi näyttö. Asiassa kantajan olisi tullut kyetä riidattomasti osoittamaan, että Kärkölen pohjavedenottamon suuri kloorifenolipitoisuus oli peräisin lähialueen sahalla aiheutuneista merkittävistä päästöistä muulloin kuin sahalla aiheutuneen tapaturmaisen tulipalon yhteydessä, ja että kyseinen saha oli päästöjen ainoa lähde. Asiassa jouduttiin hyödyntämään laajamittaista asiantuntijatodistelua ja lopulta KHO ratkaisi asian vastaajan hyväksi, koska syy-yhteydestä ei pystytty osoittamaan täyttä näyttöä. Spåre 1999, s. 524–525.

Ympäristövahinkolain 3 §:n mukainen alennettu näyttövelvollisuus tarkoittaa sitä, että korvausvastuuseen asettamiseen riittää, että vahingonkärsijä osoittaa vahingon ja vahinkoa aiheuttaneen toiminnan välisen syy-yhteyden olevan vähintään todennäköinen. YVL 3 § täydentää YVL 1 §:n vaatimusta siitä, että korvattavan vahingon tulee olla seurausta toiminnan aiheuttamasta häiriöstä. YVL 3 §:n mukainen alennettu näyttövelvollisuus on tarkoitettu koskemaan koko syy-yhteyshetjua. Tämä tarkoittaa sitä, että vahingonkärsijän tulee näyttää todennäköiseksi aiheutetun häiriön ja vahingon välinen yhteys, sekä toisaalta häiriötä aiheuttaneen toiminnan ja aiheutuneen häiriön välinen yhteys.¹¹⁸ Tämä ei kuitenkaan ilmene suoraan lakitekstistä, vaan säännöksessä viitataan jatkumoon toiminta – vahinko yhtenä kokonaisuutena. Todistusharkinnassa syy-yhteyshetju muodostuu toiminta – häiriö – vahinko -tyyppiseksi, jossa tulee vallita todennäköinen syy-yhteys. Häiriöstä ja vahingosta tulee kuitenkin edelleen esittää täysi näyttö.¹¹⁹ Hollo ym. mukaan häiriön ja toiminnan välisestä syy-yhteydestä tuskin tulisi esittää erillistä suoraa näyttöä, jos toiminnan harjoittaja on paikkakunnan ainoa potentiaalinen aiheuttaja. Sen sijaan häiriötä koskevaa näyttöä saatettaisiin tarvita ainakin silloin, jos mahdollisia häiriönlähteitä on useita, eikä voida selkeästi osoittaa, mikä häiriönlähteistä on aiheuttanut vahingon.¹²⁰

Todennäköisellä syy-yhteydellä tarkoitetaan korkea-asteista todennäköisyyttä, joka matemaattisesti ilmaistuna merkitsee selvästi yli 50 % suuruista varmuutta ja syy-yhteyden todennäköisyyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa toiminnan ja vahingon laatuun sekä vahingon muihin mahdollisiin syihin.¹²¹ Hollo ym. ovat katsooneet, että näyttökynnyksen alentaminen ei tosiasiallisesti juurikaan vaikuttanut vallitsevaan oikeustilaan,

---

¹¹⁸ Hollo – Utter – Vihervuori 2019, s.125. Hallituksen esityksessä käytettiin esimerkkinä tilannetta, jossa toiminnanharjoittaja kuormittaa järveä aiheuttaen myrkyllistä leväkukintaa, josta aiheutuu puolestaan ulkopuolisen omistaman karjan sairastuminen. Karjan omistajan on tällöin korvauksia hakiessaan näytettävä toteen yhtäältä leväkukinnan (häiriö) ja karjan sairastumisen (vahinko) välinen yhteys sekä toisaalta leväkukinnan (häiriö) ja sitä aiheuttaneen päästötoiminnan (toiminta) välinen yhteys. Täyden näytön sijaan syy-yhteyden näyttämiseksi riittäisi todennäköinen yhteys. HE 165/1992, s. 23. Syy-yhteyden kaksivaiheinen tarkastelu ei kuitenkaan merkitse kaksinkertaista syy-yhteyshaatimusta. Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 126.

¹¹⁹ Spåre 1999, s. 526.

¹²⁰ Usean häiriönlähteiden tilanteissa vahingonkärsijällä on myös mahdollisuus hyödyntää ympäristövahinkolain 8 §:n yhteisvastuuta koskevaa säännöstä ja nostaa vahingonkorvauskanne kokonaisuudessaan vain yhtä vastuutahoa vastaan. Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 128. Usean häiriönaieuttajan tilanne ja niin sanottu kumulatiivinen aiheuttaminen on oma, laajempi kysymyksensä, jota ei tässä yhteydessä ole tarpeen käsitellä. Tästä problematiikasta ja ympäristövahinkolain syy-yhteyshaatimuksesta laajemmin ks. esim. Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 121–136.

¹²¹ HE 165/1992, s. 23.

sillä oikeuskirjallisuudessa on jo vanhastaan katsottu, että täysi näyttökin on vain eräänlaista korkean asteen todennäköisyyttä.¹²² Spåre on kritisoinut ympäristövahinkolain syy-yhteyssäännöstä, joka hänen mukaansa tosiasiallisesti poisti YVL:n muiden vahingonkärsijän asemaa parantavien säännösten merkityksen. Spåren mukaan johtuen erityisesti lain esitöiden puutteellisista perusteluista YVL 3 §:n alennettu syy-yhteysvaatimus jää edelleen tulkinnallisesti epäselväksi ja lainsäätäjän salliessa tietynasteisen epävarmuuden syy-yhteyden näyttövaatimuksen täyttymiseltä, suojaa se vahingonkärsijää vahingonaiheuttajan suojan kustannuksella.¹²³ Syy-yhteydestä ja sen näyttämisestä ei juurikaan ole saatavilla suuntaa antavaa korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä. Turun hovioikeuden ratkaisun 15.2.2013 S 12/815 384 perusteella näyttäisi ainakin yksittäistapauksessa siltä, että tuomioistuimet ovat omaksuneet todistusharkinnassa vahingonkärsijää suojaavan näkökulman.

Asiassa oli kyse maalämpökaivon rakentamisesta naapurille aiheutuneesta ympäristövahingosta, syy-yhteydestä ja toiminnan harjoittajaan rinnastamisesta. Asiassa vastaajat olivat rakentaneet maalämpökaivon noin 15 metrin päähän kantajien porakaivosta, jonka vesi oli kahdeksan kuukauden päästä poraamisesta alkanut muuttua silmämääräisesti sekä otettujen näytteiden perusteella selkeästi huonommaksi.

Käräjäoikeus ei soveltanut asiassa ympäristövahinkolakia ja päätyi siihen, että asiantuntijalausannon antaneen geologin kertomasta huolimatta asiassa jäi selvä epävarmuus siitä, oliko lämpökaivon poraamisella ollut syy-yhteys veden laadun muutoksiin. Kanne oli näin ollen hylättävä. Kantajat valittivat KäO:n tuomiosta hovioikeuteen.

Hovioikeus katsoi, että asiaan tuli soveltaa ympäristövahinkolakia. Syy-yhteyden arvioinnissa HO huomioi ympäristövahingon erityisluonteen ja vaati valittajilta vain todennäköisen syy-yhteyden osoittamista. HO:n mukaan asiassa veden pilaantumiselle ei ollut esitetty muuta vartenotettavaa selitystä, kuin lämpökaivon poraaminen, eikä kahdeksan kuukauden kulumisen vahingon ja poraamisen välillä riittänyt sulkemaan pois syy-yhteyttä. HO luotti geologin näkemykseen kaivon poraajaa enemmän ja katsoi, että enemmän näytön hankkiminen

---

¹²² Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 124.

¹²³ Spåre 1999, s. 524–528. Vahingonkärsijän suojan parantamiseksi Spåre on ehdottanut todistustaakan osittaista kääntämistä.

oikeuksiin pääsemiseksi olisi ollut kantajille lähes mahdotonta. Näin ollen HO katsoi, että asiassa ylitettiin selvästi yli 50 prosentin varmuus.¹²⁴

Hovioikeuden ratkaisun perustelujen valossa Spåren kritiikki näyttää oikeutetulta, vaikka kantajat lopulta pääsivätkin oikeuksiinsa. Spåren ehdottamalla todistustaakan kääntämisellä saatettaisiin ainakin osittain välttyä tilanteilta, joissa tuomistuin on pakotettu nähtävän sattumanvaraisesti arvioimaan kantajan esittämiä todisteita sen sijaan, että vahingonaiheuttajan tulisi näyttää, ettei vahinko johtunut hänestä. Käännettyä todistustaakka saattaa tulla kyseeseen myös ympäristövahinkolain tarkoittamissa tilanteissa vastuusta vapautumista harkittaessa.

3.3.5 Korvausten määrääminen

YVL 9 §:ssä säädetään etukäteiskorvauksesta, joka voidaan vaadittaessa määrätä, jos häiriöstä tulevaisuudessa aiheutuva ympäristövahinko voidaan etukäteen arvioida. Säännöksellä on pyritty vastaamaan niin tosielämän tilanteisiin, joissa ympäristövahinkoja aiheutuu jatkuvista toiminnoista, jotka eivät välttämättä pääty korvausvaatimuksen esittämiskohtaan. Näin on erityisesti silloin, kun kyse on laillisesta toiminnasta, jota ei voida kieltää taikka rajoittaa sen vahinkoa aiheuttavasta luonteesta huolimatta. YVL 9 § mahdollistaa korvausten määräämisen myös tulevaa vahinkokautta silmällä pitäen. Korvaus voidaan määrätä kertakaikkisena tai vuosikorvauksena ja korvausta voidaan oikaista, jos olosuhteet myöhemmin olennaisesti muuttuvat tai arvioitu vahinko muuten olennaisesti poikkeaa häiriöstä aiheutuneesta vahingosta.¹²⁵

YVL 10 §:ssä säädetään korvausvelvollisen lunastamisvelvollisuudesta. Jos ympäristövahinko on niin merkittävä, että se tekee alueen tai rakennuksen kokonaisuudessaan tai osittain hyödyttömäksi taikka mahdottomaksi, korvausvelvollisen on omistajan vaatimuksesta lunastettava kiinteistö tai sen osa. Säännös vastaa osaltaan vesilain 11 luvun 7 §:n 1 momenttia. Yhteisvahingon osalta säännöstä sovelletaan ainoastaan niihin korvausvelvollisiin, joiden osuus vahingosta on olennainen.¹²⁶

---

¹²⁴ Rikkilä 2014, s. 10–11.

¹²⁵ Hollo 2004, s. 471.

¹²⁶ Hollo 2004, s. 472.

3.4 Toissijaiset korvausjärjestelmät

3.4.1 Vakuutusten merkityksestä

Ympäristövahinkolaissa tarkoitettuun toiminnan harjoittamiseen sisältyy riski ympäristövahingoista, joista toiminnan harjoittaja on ankarassa vastuussa. Tämän vahinkoriskin tasaamiseksi on tyypillistä, että toiminnan harjoittajat vakuuttavat toimintansa ympäristövahinkojen varalta vapaaehtoisin vastuuvakuutuksin, jolloin vahingoista aiheutuvat kustannukset saadaan jaettua suuremman joukon maksettavaksi.¹²⁷ Vakuutuksilla on vahva liityntä vahingonkorvusoikeudelliseen ajatteluun ja Hemmo on muun muassa katsonut, että vakuutuksen puuttumista saatetaan joissain tilanteissa pitää seikkana, joka vaikuttaa kohtuuperusteiseen sovitteluun tai joka luetaan vahingonkäräjien myötävaikutukseksi.¹²⁸ Hoppu on puolestaan katsonut vakuutusjärjestelmien monipuolistumisen muodostavan perusteen ankaran vastuun ulottamiseksi entistä laajemmalle. Vakuutusten voidaankin katsoa edesauttavan aiheuttamisperiaatteelle ominaista ulkoiskustannusten sisäistämistä osaksi toiminnan harjoittajan kustannuksia.¹²⁹

Vastuu- eli vahinkovakuutuksesta korvataan kuitenkin vain vahinkoja, joista vakuutuksenottaja tai vakuutettu on voimassa olevan korvusoikeuden mukaan vastuussa.¹³⁰ Ympäristövahinkojen osalta tämä tarkoittaa vahinkoja, jotka ovat YVL:n nojalla korvattavia. Vastaajan yksilöiminen saattaa kuitenkin käytännönsä osoittautua vaikeaksi. Korvausvastuun käytännönongelmia saattaa aiheuttaa toisaalta vahingon aiheuttajan maksukyvyttömyys tai toiminnan lakkaaminen ja toisaalta aiheuttajan tai syy-yhteyden selvittämättä jääminen siten, että vahingonkorvauskanne menestyisi. Tällaisten tilanteiden varalta on otettu käyttöön niin sanottuja toissijaisia vahingonkorvausjärjestelmiä, joiden avulla vahingonkäräjät pääsisivät korvauksen piiriin, vaikka tosiasiallinen vahingon aiheuttaja jäisi selvittämättä.¹³¹ Korvusoikeudellisesti tällaisten toissijaisten järjestelmien merkitys on suuri,

---

¹²⁷ Hoppu – Hemmo 2006, s. 1.

¹²⁸ Hemmo 2005, s. 4–6.

¹²⁹ Hoppu LM 1998, s. 1051–1053, jonka mukaan korvausvastuuta voidaan siirtää vakuutuksista maksettavaksi kiristämällä korvausvelvollisuuden syntyedellytyksiä. Vakuutusmaksujen kautta puolestaan vahingonkorvaus pulverisoituu suuremman joukon maksettavaksi.

¹³⁰ af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014, s. 90.

¹³¹ Hollo 2004, s. 472.

sillä niiden olemassa lähtökohtaisesti kaventaa vahingonkorvausvastuun merkitystä ja parantaa vahingonkäräjien asemaa. Ympäristövahinkojen lakiin perustuvana toissijaisena korvausjärjestelmänä toimii vuoden 2025 loppuun saakka pakollinen ympäristövahinkovakuutus, joka toteutetaan ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain ja jonka korvaa vuodesta 2025 alkaen ympäristövahinkorahastojärjestelmä, joka perustuu lakiin ympäristövahinkorahastosta. Tämän lisäksi toiminnan harjoittajilla voi olla vapaaehtoinen vastuuvakuutus, josta myös ympäristövahinkoja voidaan korvata.

3.4.2 Pakollinen ympäristövahinkovakuutus

Ympäristövahinkolain säätämällä parannettiin merkittävästi vahingonkäräjien asemaa ympäristövahinkotilanteissa, mutta korvauksen saaminen ei lain säätämisen jälkeen ollut kaikissa tilanteissa mahdollista. Vuonna 1999 saatettiin voimaan laki ympäristövahinkovakuutuksesta, jonka tarkoitus oli ratkaista niin sanottujen isännättömien vahinkojen ongelma. Lain säätämistä perusteltiin sillä, että vahingonkäräjä saattaa jäädä korvauksetta, jos vahingon aiheuttanut toiminnan harjoittaja jää selvittämättä taikka jos korvausvelvollinen on maksukyvytön. Tällaisia isännättömiä ympäristövahinkotapauksia oli ympäristöministeriön teettämän tutkimuksen mukaan havaittu Suomessa vuosin 1989–1994 kaiken kaikkiaan 34, joista aiheutuneet 4,5 miljoonan markan kustannukset olivat jääneet kuntien ja valtion maksettavaksi.¹³² Näin ollen päätettiin luoda ympäristövahinkolakia täydentävä toissijainen korvausjärjestelmä, säätämällä lailla eräille toiminnanharjoittajille pakollisesta ympäristövahinkovakuutuksesta, jolla helpotettaisiin ympäristövahinkojen korvaamista silloinkin, kun kyse olisi isännättömistä ympäristövahingoista ja toisaalta myös helpotettaisiin ympäristövahinkojen torjuntaa ja ympäristön ennallistamista vastaavissa tilanteissa.¹³³ YVVVL:n nähtiin toteuttavan ympäristöoikeudellista aiheuttamisperiaatetta yhteisvastuullisesti, sillä ympäristölle vaaraa aiheuttavat toiminnan harjoittajat rahoittaisivat korvausjärjestelmän yhteistuumiin.¹³⁴ Ympäristövahinkovakuutus on säädetty pakolliseksi sellaisille yksityisille yhteisöille, joiden toimintaan liittyy olennainen ympäristövahingon vaara tai joiden toiminta aiheuttaa yleisesti haittaa ympäristölle (YVVVL 2 §). Korvaukset määrätään

---

¹³² HE 82/1997 vp, s. 5–6. Konkurssipesän vastuun problematiikasta ympäristövahinkotilanteissa ks. Tuula Linna, Konkurssipesän vastuu ympäristövahingoista. Lakimies 3–4/2016, s. 373–403.

¹³³ HE 82/1997 vp, s. 6.

¹³⁴ HE 183/2022 vp, s. 8.

lain mukaan noudattaen soveltuvin osin sitä, mitä ympäristövahinkolaissa säädetään (YVVVL 12 §) ja korvaus maksetaan lain nojalla, mikäli korvausta ei saada perityksi YVL:n tarkoittamalta korvausvelvolliselta tai tämän vastuuvakuutuksesta taikka korvausvelvollista ei saada selville (YVVVL 1 §).

Pakollinen ympäristövahinkovakuutus näyttäisi kuitenkin jääneen vain kauniiksi ajatukseksi. Ruotsi, jonka mallia Suomi seurasi, lakkautti oman ympäristövahinkovakuutusjärjestelmänsä sitä kohdanneen kritiikin myötä vuonna 2010. Ruotsissa todettiin vakuutusjärjestelmän olevan kustannustehoton ja merkitykseltään vähäinen, eikä sillä myöskään saavutettu lainsäätäjän asettamia tavoitteita. Samaan lopputulokseen ollaan päätyvässä myös Suomessa, vaikkakin noin vuosikymmen myöhemmin.¹³⁵ Laki ympäristövahinkovakuutuksesta on voimassa vuoden 2024 loppuun saakka, jonka jälkeen pakollinen ympäristövahinkovakuutus lakkautetaan ja se korvataan uudella ympäristövahinkorahastolla, josta säädetään 1.1.2025 voimaan tulevassa laissa ympäristövahinkorahastosta.

3.4.3 Ympäristövahinkorahasto

Uuden ympäristövahinkorahaston keskeinen tavoite on aiheuttamisperiaatteen aikaisempaa tehokkaampi toteutuminen. Säättämällä ympäristövahinkorahastosta luomaan ympäristön pilaantumisen vaaran aiheuttajien kollektiiviseen taloudelliseen vastuuseen tukeutuva ympäristövahinkovakuutusjärjestelmää kattavampi toissijainen korvausjärjestelmä, jolla toisaalta pyritään ympäristön hyvän tilan turvaamiseen maksamalla korvaus ympäristön pilaantumisen torjunnasta ja ympäristön ennallistamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä toisaalta turvaamaan vahingonkorvauksen saaminen toissijaisissa vastuutilanteissa. Keskeiset muutokset koskevat maksuvelvollisten piiriä. Uudessa korvausjärjestelmässä yhdistetään aikaisempi öljyvahinkoja koskeva öljysuojarahasto¹³⁶ ja sekä pakollisen ympäristövahinkovakuutukseen piiriin kuuluvat, joka laajentaa maksuvelvollisten piiriä aikaisempaan nähden. Lisäksi rahastolla laajennetaan korvausvelvollisten piiriä siten, että rahastoon suoritettava maksu kohdistuu myös sellaisiin toiminnanharjoittajiin, jotka eivät ole

---

¹³⁵ Ruotsissa vakuutusyhtiöt keräsivät lakisääteisen ympäristövakuutusjärjestelmän nojalla vuodesta 1989 alkaen vakuutusmaksuja noin 41 miljoonaa euroa, joista maksettiin vakuutuskorvauksia noin 0,7 miljoonaa euroa. Tuomainen 2010, s. 40, s. 46–47. Vastaavasti Suomessa vakuutusyhtiöt ovat vuoteen 2018 loppuun mennessä saaneet vakuutusmaksutuloja noin 44 miljoonaa euroa ja korvauksia on vastaavasti maksettu noin 0,5 miljoonaa euroa. HE 183/2022 vp, s. 10–11.

¹³⁶ Öljysuojarahasto lakkautetaan pakollisen ympäristövahinkovakuutuksen tavoin.

pakollisen ympäristövahinkovakuutuksen piirissä sekä ympäristönsuojelulain piiriin kuuluvan toiminnan osalta myös kuntien myöntämien ympäristölupien sekä ilmoituspäätösten ja rekisteröintien perusteella toimintaa harjoittaviin.¹³⁷

Vahingonkärsijöille maksettavan korvauksen edellytykset vastaavat päällisin puolin YVVL:ssa säädettyä. Ympäristövahinkorahastolain 12 §:n mukaan rahastosta maksetaan korvausta, jos sitä ei saada täysimääräisesti perityksi muun lain mukaan korvausvelvolliselta, korvausvelvollista tahoja ei saada selvitettyksi eikä korvausta vahingosta saada täysimääräisesti perityksi vahingonaiheuttajan vakuutuksista. Näin ollen ympäristövahinkorahasto on ympäristövahinkovakuutuksen tavoin viimesijainen korvauskeino.¹³⁸ Tämä toissijaisuus vaikeuttaa vahingonkärsijöiden asemaa etenkin oikeudenkäyntikulujen näkökulmasta, sillä korvauksen saaminen rahastosta edellyttää yleensä vahingonkorvauskanteen loppuun ajamista tuomioistuimessa. Korkeiden oikeudenkäyntikulujen pelko saattaa vaikuttaa vahingonkärsijän tahtoon nostaa vahingonkorvauskanne ja johtaa korvauksettomuuteen etenkin epäselvissä tilanteissa, joita varten ympäristövahinkoja koskeva toissijainen korvausjärjestelmä on säädetty.¹³⁹ Mikäli vahingonkärsijä päättää vaatia korvauksia, on rahastosta maksettavien korvausten edellytyksenä myös se, että vahinko on johtunut ympäristövahinkolain tarkoittamasta toiminnan harjoittamisesta. Lain esitöiden mukaan korvauksen maksamisen edellytyksen silloin, kun aiheuttajaa ei saada selvitettyksi, on riittävä käsitys vahingon aiheutumistavasta sen toteamiseksi, että kyseessä on lain soveltamisalaan kuuluvasta vahingosta tai pilaantumistapahtumasta.¹⁴⁰ Tältä osin on epäselvää, miten korvausten maksaminen rahastosta määräytyy, jos toiminnan harjoittaja vapautuu vastuusta ylivoimaisen tapahtuman johdosta esimerkiksi syy-yhteyden puuttumisen vuoksi. Tätä kysymystä käsitellään jäljempänä. Korvauksen saamisen edellytyksenä on myös, ettei korvausta saada perityksi vahingonaiheuttajan vapaaehtoisesta vastuuvakuutuksesta.

---

¹³⁷ HE 183/2022 vp, s. 32–33.

¹³⁸ HE 183/2022 vp, s. 106.

¹³⁹ Kokko 2017, s. 229.

¹⁴⁰ HE 183/2022 vp, s. 107.

4 Ankarasta vastuusta vapautuminen – korvausvastuuta rajoittavia seikkoja

4.1 Vastuun rajaaminen ja vastuusta vapautuminen

Vahingonkorvausoikeudessa korvausvastuun syntyminen edellyttää kausaaliyhteyttä vahingon ja vahinkoa aiheuttaneen toiminnan välillä. Tosiasiallinen tai luonnontieteellinen syy vahingon ja tapahtuman välillä voidaan etenkin nykytieteen ja elämäkokemuksen perusteella ulottaa tapahtumaketjussa varsin pitkälle. Ei kuitenkaan voida pitää rationaalisen taikka kohtuullisen, että vahingonkorvausvastuu syntyisi minkä tahansa tosiasiallisen syy-yhteyden toteamisen perusteella, vaan tosiasiallinen syy-yhteys tarvitsee parikseen oikeudellisen syy-yhteyden. Vahingonkorvausoikeudessa vastuun syntyminen edellyttää siten tosiasiallisen syyn lisäksi syy-yhteyden oikeudellista riittävyttä.¹⁴¹ Tuottamusvastuussa vahingon ja teon tosiasiallisen syy-yhteyden lisäksi vastuun perustana on syyllisyysedellytys. Oikeudellinen arviointi keskittyy toisaalta teon ja toiminnan välisen syy-yhteyden arviointiin, toisaalta vahinkoon johtaneen teon moitittavuuden arviointiin.¹⁴² Vastuun rajaus, eli korvausvastuun kannalta riittävän syy-yhteyden vaatimus ratkaistaan tyypillisesti adekvaattista kausaalisuutta koskevien teorioiden avulla, missä ainoastaan vahinkoa aiheuttaneen menettelyn adekvaattiset, eli ennalta arvattavat seuraukset korvataan.¹⁴³

Ankan vastuun tilanteessa vastuun rajaamista koskeva kysymyksen asettelu muuttuu. Ankan vastuu ei perustu moitittavaan käyttäytymiseen tai yksittäiseen tekoon, vaan siinä arvioitavaksi tulee itse toiminnan ja vahingon välinen syy-yhteys. Tuottamuksettoman vastuun alueella vastuu perustuu vahinkoa aiheuttaneeseen riskialttiiseen toimintaan. Ankan vastuutakaan ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ulottaa syy-yhteydetjussa miten pitkälle tahansa, mutta vastuun perustuessa toiminnalla ei vastuuta voida rajata tuottamusvastuuta vastaavalla tavalla koskemaan vain ennalta arvattavia seurauksia, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että adekvaattisuus menettäisi merkityksensä ankan vastuun tilanteissa. Myös syy-

---

¹⁴¹ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 393–394.

¹⁴² Ståhlberg – Karhu 2020, s. 403–405.

¹⁴³ Tulokas 1978, s. 166. On huomattava, että tuottamusvastuun osalta täsmällisiä sääntöjä vastuun rajaamiseksi ei ole onnistuttu luomaan. Tuottamusvastuuta voidaan adekvaattisuuden teorian lisäksi rajata normin suojelutarkoitusta koskevilla seikoilla, tai kriteeriksi voidaan asettaa se, että vahingon on oltava vaaran suunnassa. Syy-yhteys voi myös jostain syystä katketa tai vahingon syntymiseen on voinut vaikuttaa joku vahingonaiheuttajan menettelyyn liittymätön seikka, jonka perusteella vastuuta on rajoitettava. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 408–419. Vastuun rajaamisesta ks. myös Hahto 2008, s. 11–64.

yhteysvaatimus, kuten ympäristövahinkojen osalta, on tavallisesti tuottamuvastuuta alhaisempi.¹⁴⁴ Ankara vastuu ei kuitenkaan ole absoluuttista siten, että kaikki riskialttiiseen toimintaan yhteydessä olevat vahingot johtaisivat korvausvelvollisuuden syntymiseen. Vahingon aiheuttaneet tapahtumat voivat jossain tilanteissa olla epätavallisia tai ylivoimaisia estää taikka vahingot voivat olla määrältään tai luonteeltaan niin poikkeuksellisia, etteivät ankaraa vastuuta puoltavat syyt tarjoa riittävän painavia perusteita korvausvastuuseen asettamiselle.¹⁴⁵ Tästä syystä myös ankaraa vastuuta voitava jotenkin rajoittaa. Vahingonkorvausoikeus tunteeankaraa vastuuta rajoittavia vapautumisperusteita, joiden avulla muuten korvausvelvolliseksi joutuva voi välttyä vahingonkorvausvastuulta.¹⁴⁶

Yksi tapa rajoittaa ankaraa vastuuta on määritellä lainsäädännön tasolla ne erikoistilanteet, jotka muodostuvat vapautumisperusteiksi. Vastuusta vapautumista tulee lähtökohtaisesti tarkastella sen säännösten valossa, josta kulloinkin on kyse. Tämä ei kuitenkaan estä analogiaa muiden korvaussäännösten välillä.¹⁴⁷ Mikäli vapautumisperusteista ei erikseen säädetä, ankarasta vastuusta vapautuminen saattaa edelleen tulla mahdolliseksi vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien perusteella. Osa vapautumisperusteista liittyy selkeästi syy-yhteysongelmiin ja osa koskee esimerkiksi vahinkojen lajeja.¹⁴⁸ *Hemmo* on jakanut mahdolliset vapautumisperusteet kolmeen pääryhmään: a) ylivoimaiset tapahtumat; b) vahingonkärsijän myötävaikutus ja; c) vahingon kohteen erityinen vahinkoalttius.¹⁴⁹ *Virtasen* mukaan tällainen jako ei ole täysin onnistunut, sillä vahingonkärsijän myötävaikutus vaikuttaa lähinnä korvauksen sovitteluun (VahKL 6.1 §).¹⁵⁰ Myötävaikutuksen merkityksestä vastuun poistavana seikkana on kuitenkin oikeuskirjallisuudessa esitetty näkemyksiä, joita käsittelen tässä esityksessä myöhemmin.¹⁵¹

---

¹⁴⁴ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 421–422.

¹⁴⁵ Ståhlberg 1993, s. 158.

¹⁴⁶ Hemmo 2006, s. 104. Hemmo kutsuu vapautumisperusteita *defenssiperusteiksi*.

¹⁴⁷ Ståhlberg 1993, s. 159.

¹⁴⁸ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 422–423.

¹⁴⁹ Hemmo 2006, s. 105.

¹⁵⁰ Virtanen 2011, s. 216.

¹⁵¹ Ks. esim. Mähönen 2000, s. 251–252.

Vapautumisperusteet ovat ankaran vastuun tarkastelun kannalta oleellisia, sillä niiden on katsottu viime kädessä ratkaisevan vastuun ankaruuden.¹⁵² Ympäristövahinkolaki on vapautumisperusteiden kannalta mielenkiintoinen säännös, sillä se ei sisällä säännöksiä erityisistä vapautumisperusteista. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö vapautumisperusteilla olisi ankaran vastuun rajaamisen kannalta merkitystä. Nimenomaisten säännösten puuttuessa vastuusta vapautumista on kuitenkin harkittava tilannekohtaisesti.¹⁵³ Ennen vapautumisperusteiden tarkastelua on kuitenkin syytä tarkastella ympäristövahinkolaista löytyvää vastuunrajoitusta, vahingonkärsijän sietämisvelvollisuutta, joka ei sinänsä ole vapautumisperuste, mutta jonka nojalla ympäristövahinkolain tarkoittamaa vastuuta on jossain määrin rajoitettu.

4.1.1 YVL 4 § – Vahingonkärsijän sietämisvelvollisuus

Vaikka ympäristövahinkolaki ei sisällä erityisiä vapautumis- tai sovittelusäännöksiä, toiminnan harjoittajan täyden korvausvelvollisuuden periaatetta on rajoitettu säätämällä häiriön sietämisvelvollisuutta koskeva pykälä YVL 4 §, jossa säädetään seuraavaa:

Ympäristövahinko korvataan tämän lain säännösten nojalla vain, jollei häiriön sietämistä ole pidettävä kohtuullisena, ottaen muun ohella huomioon paikalliset olosuhteet ja häiriön syntymiseen johtanut tilanne kokonaisuudessaan sekä häiriön yleisyys vastaavissa olosuhteissa muutoin.

Edellä 1 momentissa säädetty sietämisvelvollisuus ei kuitenkaan koske tahallisesti tai rikoksella aiheutettua vahinkoa eikä myöskään henkilövahinkoa ja vähäistä suurempaa esinevahinkoa.

Vahingonkärsijän sietämisvelvollisuus pohjautuu NaapL:n 17 §:ään ja pohjautuu siihen, että myös tavanomaisissa oloissa kiinteistöjen käytöstä aiheutuu haittaa, jota voidaan tiettyyn vaikutusten määrään asti pitää korvauksetta siedettävänä.¹⁵⁴ On huomattava YVL 4 §:ssä on kyse kohtuullisten häiriöiden sietämistä ja sietokynnys kytkeytyy YVL 1 §:ssä tarkoitettuun häiriöön eikä kärsittyyn vahinkoon.¹⁵⁵ On myös huomattava, että ympäristövahinkolain

---

¹⁵² Tulokas 1978, s. 168.

¹⁵³ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 137.

¹⁵⁴ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 143. Naapuruusoikeudessa sietämisvelvollisuus on sidoksissa immisssiota aiheuttavan toiminnan sallittavuuteen eli säännellään sitä immisssiotasoa, jota ei sen kohtuuttomuuden vuoksi saa suhteessa naapureihin ylittää.

¹⁵⁵ Kuusiniemi et. al. 1741.

sietämisvelvollisuus on huomattavasti naapuruussuhdelain vastaavaa velvollisuutta rajatumpi, mikä käy ilmi YVL 4.2 §:stä. Tällä torjutaan myös se, että koska sietokynnys kohdistuu nimenomaisesti häiriöihin eikä vahinkoihin, rajoittamaton sietämisvelvollisuus voisi jossain tapauksissa johtaa siihen, että häiriön ollessa tavanomainen merkittäväkin vahinko saattaisi olla sietämisvelvollisuuden alainen.¹⁵⁶ Käytännössä YVL 4.2 §:n rajaus johtaa siihen, että sietämisvelvollisuus koskee ainoastaan muuten kuin tahallisesti tai rikoksella aiheutettuja vähäisiä esinevahinkoja, puhtaita varallisuusvahinkoja sekä aineettomia, ei-taloudellisia vahinkoja.¹⁵⁷ Sietämisvelvollisuus määrittyy tapauskohtaisesti kohtuullisuusharkinnan perusteella, jossa käytetään lähtökohtana häiriön paikallista tavanomaisuutta, eli otetaan huomioon haittatyyppin tavanomainen luonne asianomaisessa ympäristössä,¹⁵⁸ ja häiriön yleisyyttä vastaavissa olosuhteissa muutoin. Lisäksi kohtuullisuusharkinnassa otetaan huomioon häiriön vakavuus, voimakkuus ja kesto sekä se, miten vakiintunut käyttömuodon muutos alueella on tapahtunut. Myös toimintojen aloittamisen aikajärjestykselle annetaan merkitystä.¹⁵⁹

Mielityinen on katsonut, että YVL 4 §:n soveltaminen on tapauskohtaista kokonaisharkintaa, jonka kriteerit ovat epätäsmällisiä ja säännöksen soveltamistapoja on vaikea arvioida.¹⁶⁰ Sietämisvelvollisuus ei sinänsä muodosta vahingonaiheuttajalle vastuusta vapautumisperustetta. Kyse on pikemminkin vastuun rajauksesta, joka on katsottu tarpeelliseksi dynaamisen yhteiskuntakehityksen, erityisesti kaupungistumisen ja teollistumisen toimivuuden kannalta. Ankaran vastuun omaksuminen perustelee niin ikään korvausvelvollisuutta koskevan sietämisvelvollisuuden tarvetta, kuitenkin niin toteutettuna, ettei se sanottavasti heikennä vahingonkärsijän asemaa.¹⁶¹ Vahingonkärsijän sietämisvelvollisuus kiistattomasti lieventää

---

¹⁵⁶ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 151.

¹⁵⁷ Kuusiniemi et al. s. 1741.

¹⁵⁸ Esimerkiksi teollisuusalueen läheisyydessä meluhaittoja arvioidaan eri tavoin kuin asuinalueen läheisyydessä ja vastaavasti hajuhaittoja voidaan pitää maaseudulla kaupunkikeskustaa tavanomaisempina häiriöinä.

¹⁵⁹ Kumpula 1999, s. 19. Ks. myös Kuusiniemi et al. 2013 s. 1742. Niin sanottu aikaprioriteetti eli häiriölähteen ja vahinkoa kärsivän kohteen keskinäinen etusija voi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa asuintalo rakennetaan melua aiheuttavan laitoksen läheisyyteen ja laitoksesta aiheutuu meluhäiriötä.

¹⁶⁰ Mielityinen 2006, s. 423.

¹⁶¹ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 153–154 ja s. 161.

vahingonaiheuttajan vastuun ankaruutta, mutta vastuun lopullinen ankaruus selviää vasta vapautumisperusteita tarkastelemalla.

4.2 Ylivoimainen tapahtuma perusteena vastuusta vapautumiselle

4.2.1 Ylivoimaisen tapahtuman käsitteestä

Ankara vastuu perustuu lähtökohtaisesti vahinkoriskin aiheuttamiselle eli vaaralliselle toiminnalle. Toiminnanharjoittaja kantaa riskin vahingoista siitä riippumatta, millaisen toiminnan taikka tapahtuman johdosta vahingot ovat syntyneet. Jossain tapauksissa vahinko voi kuitenkin aiheutua tapahtumasta, jota voidaan pitää poikkeuksellisen epätavallisena taikka ylivoimaisena. Tällaisissa tapauksissa saattaa olla perusteltua harkita sinänsä korvausvelvollisen toiminnanharjoittajan vapauttamista vastuusta.¹⁶²

Ylivoimaiset tapahtumat voidaan vahingonkorvausoikeudessa ymmärtää perin tyypillisiksi vastuusta vapautumisperusteiksi.¹⁶³ Tapahtuman ”ylivoimaisuutta” analysoitaessa voidaan sanoa, että vakiintuneesti syyt, joiden yhteydessä tapahtuman ylivoimaisuus on noussut kysymykseksi ankarasta vastuusta vapauttavaksi ovat poikkeuksellinen luonnonmullistus ja ulkopuolisen tahallinen teko. Myös sotatila tunnetaan jossain säännöksissä vapautumisperusteena.¹⁶⁴ Muun muassa eurooppalaisten vahingonkorvausperiaatteiden (Principles of European Tort Law) 7:102 artiklassa edellä mainitut luetellaan osana ylivoimaisen tapahtuman määritelmää, joka toimii yhtenä defenssiperusteena ankaralle vastuulle.

Art 7:102. Defences against strict liability

- (1) Strict liability can be excluded or reduced if the injury was caused by an unforeseeable and irresistible
- a) force of nature (force majeure), or
  - b) conduct of a third party.

Ympäristövahinkolaki ei sisällä säännöstä erityisistä vapautumisperusteista, eikä kansallinen lainsäädäntömme sisällä yleistä määritelmää ylivoimaisista tapahtumista ja niiden luonteesta, mutta eräissä ankaraa vastuuta koskevissa laeissa on säädetty ylivoimaisista tapahtumista

---

¹⁶² Vapautumisperusteita voidaan perustella sillä, että ylivoimaisten tapahtuminen osalta vahingonaiheuttajan mahdollisuus kontrolloida vahinkoon johtavia tapahtumia on erityisen heikko. Ståhlberg 1993, s. 193.

¹⁶³ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 531.

¹⁶⁴ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 533.

vapautumisperusteina. Esimerkiksi raideliikennevastuulain (113/1999, RVL) 4 §:n mukaan raideliikenteen harjoittaja ja tienpitäjä eivät vastaa vahingosta, joka on aiheutunut raideliikenteeseen liittymättömästä ylivoimaisesta tapahtumasta¹⁶⁵, ydinvastuulain (484/1972, YdinvastuuL) 12 luvun 2 §:n mukaan laitoksen haltija ei ole vastuussa sellaisesta ydintapahtumasta, joka on suorainaisesti johtunut aseelliseen selkkaukseen, vihollisuuksiin, sisällissotaan tai kapinaan kuuluvasta toimesta ja merilain (674/1994, ML) 10 luvun 3 §:n mukaan aluksen omistaja vapautuu vastuusta, jos hän osoittaa että vahinko on aiheutunut muun muassa sotatoimista, poikkeuksellisesta, väistämättömästä ja ylivoimaisesta luonnonilmiöstä, kokonaan kolmannen henkilön vahingontekotarkoituksin suorittamasta teosta taikka navigoinnin apuvälineiden ylläpitoon velvollisen viranomaisen virheestä.¹⁶⁶

Ståhlberg ja Karhu jäsentelevät ylivoimaisen tapahtuman käsitteen tarkoittamaan seuraavanlaisia tapahtumia:

- 1) Tapahtuma, joka ei johdu toiminnanharjoittajan tai laitoksen haltijan taikka henkilökuntaan kuuluvan tuottamuksesta;
- 2) Ylivoimainen tapahtuma sanan varsinaisessa merkityksessä: ylivoimainen tapahtuma on sellainen, jota edes ammattitaitoinen ja huolellinen henkilö ei olisi voinut arvata tai estää;
- 3) Sellainen ylivoimainen tapahtuma, joka ei ole yhteydessä sen vaaran kanssa, jonka vuoksi toiminta on ankarana vastuun piirissä
- 4) Sellainen tapahtuma, jonka vaikutukset ovat niin suuret, ettei niitä voida mitenkään hallita (*Act of God*)¹⁶⁷

Edellä sanotuista säännöksistä on luettavissa, että ylivoimainen tapahtuma on hyvin tyypillinen lainsäädännöllinen keino rajata ankaraa vastuuta, mutta se on toisaalta käsitteenä hyvin tulkinnanvarainen, eikä se ole yksiselitteinen edes kansallisella tasolla.¹⁶⁸ Nimenomaisen vastuusta vapautumissäännöksen puuttuessa ympäristövahinkolain ankarasta vastuusta

---

¹⁶⁵ Lain esitöiden mukaan ylivoimainen tapahtuma voi olla esimerkiksi täysin poikkeuksellinen luonnonilmiö, kuten esimerkiksi meteoriittin iskeytyminen raidekulkuneuvoon, tai odottamaton ulkopuolisen henkilön teko, jota ei ole mahdollista ennalta torjua kohtuudella vaadittavin toimenpitein, kuten esimerkiksi terroriteko joissakin tapauksissa. HE 234/1997 vp, s. 2–3. Raideliikennevastuulain 4 §:ssä tarkoitettavasta ylivoimaisesta esteestä ks. esim. Norros 2020 s. 707–716.

¹⁶⁶ Hemmo 2005, s. 105.

¹⁶⁷ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 532.

¹⁶⁸ Sandvik 1998, s. 555–556.

vapautumista on arvioitava oikeus- ja kirjallisuuden sekä muun lainsäädännön valossa. Toisaalta siitä, että vastuusta vapautumisesta on säädetty muualla lainsäädännössä ei kuitenkaan voida tehdä suoraa johtopäätöstä, että ylivoimainen este muodostaisi jonkinlaisen yleissäännön ankarasta vastuusta vapauttavana periaatteena, ja säädösten analogiseen tulkintaan tulee suhtautua varovasti.¹⁶⁹ Sandvik on katsonut, että tukea jonkin asteisen yleisen periaatteen olemassaolosta voitaisiin saada oikeuskäytännöstä, jolla ei ole suoraa lainsäädännöllistä tukea, jossa olisi hyväksytty ylivoimaista estettä koskeva poikkeus.¹⁷⁰ Tällaista nimenomaista oikeuskäytäntöä ei kuitenkaan ole käsillä. Jos ylivoimaista tapahtumaa, kuten luonnonilmiön aiheuttamaa vahinkoa tai ulkopuolisen tekoa, pidetään kuitenkin vapautumisperusteen ilman lainsäädännön tukea, tulee tapahtumalle etsiä kriteerit, joiden toteutuessa se voi vapauttaa vastuusta.

4.2.2 Syy-yhteyden adekvaattisuus

Ylivoimaista tapahtumaa voidaan lähestyä syy-yhteysoingelmanä. Tuottamusvastuussa syy-yhteydeltä edellytetään adekvaattisuutta, mikä tarkoittaa, että syy-yhteyden tulee olla ennalta arvattava. Tuottamusvastuussa adekvaattisuuden vaatimus koskee erityisesti seurauksen ennalta arvattavuutta. Hans Saxén selittää adekvaattisuuden tarkoittavan vastuuta odottamattomista, poikkeuksellisista ja etäisistä seurauksista, jota on käsiteltävä tuottamusarvioinnista erillisenä, vastuuta rajoittavana seikkana. Saxénin mukaan adekvaattisuusoppia tarvitaan myös ankaran vastuun yhteydessä.¹⁷¹ Ympäristövahinkoja koskevan ankaran vastuun osalta ylivoimaisen tapahtuman hyväksyminen vapautumisperusteeksi tarkoittaisi vahingon ja vahingon aiheuttaneen toiminnan välisen syy-yhteyden puuttumista ja vastuun poissulkemista tämän perusteella. Toiminnanharjoittaja ei olisi vastuussa vahingoista, jotka eivät ole lainkaan ympäristövahinkolain 1 §:ssä tarkoitettua toiminnan harjoittamisesta johtuvan häiriöiden vaaran piirissä tai sen yhteydessä mitenkään

---

¹⁶⁹ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 137–138, Ståhlberg – Karhu 2020, s. 534. Oikeuskirjallisuudessa esitetyistä näkemyksistä lainsäädännön merkityksestä ylivoimaisen esteen muodostavaksi yleiseksi periaatteeksi kokoavasti ks. Sandvik 2002 s. 65.

¹⁷⁰ Sandvik 2002, s. 65.

¹⁷¹ Saxén 1962 s. 64–66 ja Saxén 1975, s. 133, jonka mukaan adekvaattisuusarviointi tulee tehdä tuottamusarvioinnin yhteydessä. Vrt. Hemmo 2005, s. 135–142, jonka mukaan rajoitusperusteiden vaikutus tutkitaan vasta tuottamuksen ja syy-yhteyden toteamisen jälkeen. Ks. myös Hahto 2008, joka katsoo, että loukatun normin suojatarkoitus ja väliintulevat syyt on selkeintä nähdä kuuluvan korvausvastuun perusedellytyksen jälkeen tutkittaviksi erillisiksi rajoitusperusteiksi.

ennalta arvattavissa.¹⁷² Tämä ajattelu johtaisi siihen, toiminnasta aiheutuva täysin ennalta arvaamaton ja yllätyksellinen seuraus toimisi ankarana vastuunkin poistavana seikkana.

Ajatellaan tilanne, jossa esimerkiksi paperitehtaalta vapautuu ilmaan huolimattoman menettelyn johdosta uudenlaisia, myrkyllisiä kaasuja. Myrkkyykaasut aiheuttavat lähistöllä sijaitsevalle asuinrakennukselle täysin uudenlaista vahinkoa. Jos tehtaanpitäjän vastuu perustuisi tuottamukselle, saattaisi vastuu näistä vahingoista poistua sen perusteella, ettei vahinkoseuraus ollut hänen kannaltaan mitenkään ennalta arvattavissa. Vastuun perustuessa ankaralle vastuulle, seurauksen ennalta arvattavuuden merkitys muuttuu.

Ympäristövahinkojen osalta yllättäväkään seuraus ei näyttäisi toimivan ankaraa vastuuta rajaavana taikka poistavana seikkana. Ympäristövahinkolain ankarana vastuun lähtökohtana on, että toiminnanharjoittaja ottaa vaaralliseen toimintaan ryhtyessään riskin vahingoista ja lain tarkoittamien vahinkojen sattuessa kantaa vastuun myös epätodennäköisistä ja ennalta arvaamattomistakin vahingoista.¹⁷³ Tämä liittyy siihen, että ankaraa vastuuta koskevien normien tarkoitus on suojata tietyn tyyppisen riskialttiin toiminnan kaikilta vahinkoseurauksilta,¹⁷⁴ mikä käy ilmi esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisuista KKO 2016:86 ja KKO 1999:124. Ratkaisussaan KKO 2016:86, jossa oli kyse lakiin perustumattomasta ankarasta vastuusta rokotuksesta johtuvista kolmannelle aiheutuneista vahingoista, korkein oikeus totesi seuraavaa:

”Ankara vastuu koskee yleensä vahinkoja, jotka ovat tyypillisiä sille vaaralle, joka perustelee vastuun ankaruutta. Ankarana vastuun piiriin kuuluvaan toimintaan saattaa kuitenkin liittyä riskejä, joiden toteutumisen ennakoiminen on yksilötasolla erittäin vaikeaa. Tämänkin johdosta vahinkojen ennakoitavuudella ei ankarana vastuun piirissä ole samanlaista vastuuta rajoittavaa merkitystä kuin tuottamsvastuun piirissä.”

---

¹⁷² Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 137.

¹⁷³ Niin sanotut kehitysriskit (*development risks*) tai tietämättömyys aineiden vaarallisista ominaisuuksista eivät ole ympäristövahinkolain ankarasta vastuusta vapauttavia poikkeuksia. Näin Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 138. Wilde argumentoi (ankaraan ympäristövastuuseen yleisesti liittyen), että jos kehitysriskit hyväksyttäisiin ankarasta vastuusta vapauttavina perusteina, se saattaisi muodostaa toiminnanharjoittajille insentiivin tarkastaa prosesseja ja kehittää uutta teknologiaa. Toisaalta tämä saattaisi huomattavasti vaikeuttaa toiminnanharjoittajan korvausvastuuseen asettamista. Wilde 2013, s. 251.

¹⁷⁴ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 424.

Ratkaisussaan KKO 1999:124, jossa oli kyse muun ohella ympäristövahinkolain tarkoittaman ankanan vastuun sovittelusta vahingonkärsijän myötävaikutuksen perusteella, korkein oikeus lausui seurauksen ennalta arvaamattomuudesta seuraavaa:

”Tuottamusperusteinen vahingonkorvausvastuu ei ulotu ennalta arvaamattomiin vahinkoihin. *Sen sijaan ympäristövahinkolain mukainen ankara korvausvastuu ulottuu myös epätavallisiin ja etukäteen arvioiden epätodennäköisiin vahinkoihin*¹⁷⁵ (kurs. tässä). Kun myötävaikutuksen arviointi tapahtuu tuottamusvastuun mukaisesti saattaa tämä johtaa siihen, että vahinkojen ennalta arvaamattomuus rajoittaa myötävaikutuksen huomioimista, mutta ei poista toiminnan harjoittajan ankaraa vastuuta.”

Edellä sanotun tavoin pelkkä seurauksen ennalta arvaamattomuus ei siis riitä poistamaan toiminnan harjoittajan ankaraa vastuuta. Syy-yhteys voi kuitenkin poistua ja vastuusta voidaan vapautua ennalta arvaamattomuuden perusteella silloin, kun ylivoimainen tapahtuma toimii vahingonaiheuttajana tai vahinkoon myötävaikuttavana seikkana.¹⁷⁶

4.2.3 Ulkopuolinen syy vahingon aiheuttajana

Ympäristövahinkolain 1 §:ssä tarkoitetun häiriön tulee aiheutua harjoitettavasta toiminnasta ja korvausvastuun syntymisen kannalta on muutenkin oleellista, että kaikki 1 §:n edellytykset täyttyvät. Yhtäältä YVL 1 §:n mukainen toiminta muodostaa välttämättömän yhteyden toiminnanharjoittajan käsitteeseen, minkä perusteella kausaaliyhteys vahingon ja toiminnan välillä voidaan todeta ja korvausvelvollinen taho ratkaista. Toiminta kattaa useasti tiettyyn alueeseen sidotun kokonaisuuden, josta yksi ”päätoiminnanharjoittaja” vastaa kattavasti siitä huolimatta, että alueella myös muut tahot ovat suorittaneet erillisiä toimintoja.¹⁷⁷ Vastuusta vapautumisen kannalta on tällöin olennaista kysyä, muodostuuko päätoiminnanharjoittajan vastuu niin ankaraksi, että hän vastaa poikkeuksetta kaikista alueella aiheutuneista vahingoista tuottamuksesta riippumatta. Toisin sanoen: muodostaako toiminnan harjoittamiseen tarkoitetun alueen pitäminen sellaisen lähteen potentiaalisille häiriöille, että kaikki alueeseen yhteydessä olevat ympäristövahingot ovat ankanan korvausvastuun piirissä.

---

¹⁷⁵ Ks. Mähönen 2000, s. 252, ”Tällainen vastuun ankaroitaminen osoittaa KKO:n ottaneen ainakin tässä yksittäistapauksessa absoluuttista vastuuta lähentelevän linjan. Tällainen sääntö kannustaa – – potentiaalisia vahingonkärsijöitä huolimattomaan käyttäytymiseen.”

¹⁷⁶ Sandvik 1998, s. 553–554.

¹⁷⁷ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 273.

Hollon ym. mukaan korvausvastuun syntymisen yleisenä edellytyksen on pidettävä sitä, että toiminnanharjoittajalla on tai on ollut mahdollisuus hallita ympäristövahingon syntymistä. Mahdollisuus hallita vahingon syntymistä liittyy pohjimmiltaan vahingon ja toiminnan välisen syy-yhteyden toteamiseen.¹⁷⁸ Ympäristövahinkolain valmistelutöissä on otettu jossain määrin kantaa kausaliteettiin perustuvien poikkeustilanteiden sulkemiseksi YVL:n mukaisen korvausvastuun ulkopuolelle silloin, kun vahinko on johtunut toiminnan harjoittajasta ulkopuolisesta syystä.¹⁷⁹

YLV 7 §:n perusteluiden mukaan ankaran vastuun ollessa kysymyksessä riittää, että vahingon osoitetaan johtuneen toiminnan harjoittamisesta. Jos kyseessä on tapaus, jossa ulkopuolinen on tunkeutunut toiminnan harjoittamispaikalle ja ilkeästi aiheuttanut onnettomuuden, jonka seurauksena aiheutuu ympäristövahinkoa, ei kyseessä ole toiminnan harjoittamisesta johtuva vahinko, jollei toiminnan harjoittaja ole osaltaan myötävaikuttanut vahingon syntymiseen. Jos onnettomuus sen sijaan liittyy toiminnan harjoittamiseen, toiminnan harjoittaja on siitä vastuussa, vaikka tapaukseen ei liittyisi minkäänlaista huolimattomuutta.¹⁸⁰ Ympäristövaliokunnan mietinnössä puolestaan lausuttiin, että mikäli yhdyskuntajätteen kaatopaikalle toimitetaan sinne kuulumattomia ongelmajätteitä, ei kaatopaikan ylläpitäjä ole vastuussa näistä jätteistä, koska syy-yhteys kaatopaikkatoiminnan ja vahingon väliltä puuttuu. Tällaisessa tapauksessa toiminnan harjoittajaksi ja korvausvelvolliseksi olisi katsottava jätteen tuoja.¹⁸¹ Hollo ym. ovat todenneet, että vastuusta vapautumiselle olisi asetettava lisäedellytykseksi se, ettei alueen valvonnassa taikka kaatopaikan rakenteissa ole esiintynyt puutteita. Pelkkä ilkeä ei riitä vastuusta vapautumisen perusteeksi ainakaan, jos ilkevallan mahdollisuus on toiminnassa otettava huomioon.¹⁸²

Molemmissa esimerkkitalanteissa kausaaliyhteys toiminnan harjoittamisen ja vahingon väliltä puuttuu, eikä alueella toimintaa harjoittavaa tahoja pidettäisi YVL:n korvausvastuun edellyttämänä toiminnan harjoittajana, sillä vahinko ei tosiasiallisesti johdu *toiminnan*

---

¹⁷⁸ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 277.

¹⁷⁹ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 140.

¹⁸⁰ HE 165/1992 vp, s. 27.

¹⁸¹ LaVm 10 1994 vp, s. 6.

¹⁸² Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 138–140.

harjoittamisesta.¹⁸³ Esimerkkien kaltaiset tilanteet hämärtävät ankaran vastuun ja tuottamusvastuun välistä rajaa. Mikäli valvontavelvollisuudelle annetaan korvausvelvollisuuden määräytymisen kannalta merkitystä, vastuusta vapautuakseen alueen haltijan tai päätoiminnanharjoittajan on näytettävä toteen, että vahinko on aiheutunut toiminnanharjoittajasta ulkopuolisesta syystä, toisin sanoen näytettävä oma huolellinen menettelynsä toiminnan valvonnan järjestämisessä. Tämä merkitsisi varsin paradoksaalisesti sitä, että toiminnan harjoittajan huolimattomuudella tai laiminlyönnillä, toisin sanoen tuottamuksella, olisi vastuun perustava merkitys, vaikka vastuu olisikin kauttaaltaan ankaraa vastuuta.¹⁸⁴ Tässä ei ole kyse käännetyistä todistustaakasta, vaan toiminnan ja vahingon välisen yhteyden legaalisen oletaman kumoamisesta, jossa toiminnanharjoittajan näyttövelvollisuus koskee sitä, onko ympäristövahinko aiheutunut toiminnasta tai sen yhteydessä vai ei.¹⁸⁵ Vastuusta vapauttavaan seikkaan vetoaminen kuitenkin kääntää todistustaakan¹⁸⁶ toiminnan harjoittajalle, jonka on näytettävä tässä yhteydessä toteen se, että vahinko on aiheutunut ulkopuolisen toiminnasta eikä toiminnan harjoittaja ole myötävaikuttanut vahinkoon järjestämällä valvonta- ja turvatoimet huolellisesti.¹⁸⁷ On kuitenkin epäselvää, millä tavoin huolellisesti järjestetty toiminta riittää vastuusta vapautumiseen. Ottaen huomioon ympäristövahinkolain tarkoitus ja ankaran vastuun merkitys vastuuperusteena on tietenkin perusteltua, että tällaisissa tilanteissa toiminnanharjoittajan huolellisuutta arvioidaan ankarammin kuin jos kyseessä olisi tuottamukseen perustuva vastuu.¹⁸⁸ Tällöin toiminnanharjoittajan huolellisuudelle on tarkoituksenmukaista antaa korostunut merkitys ja vastuusta vapautuakseen toiminnanharjoittajan tulisi näyttää, että erittäin huolellisesti järjestetyistä turvatoimista huolimatta ilkeivallantekijä on menetellyt niin poikkeuksellisesti,

---

¹⁸³ Tämä liittyy olennaisesti ympäristövahinkolain kenties tunnetuimpaan ongelmaan toiminnan harjoittajan määrittämisestä ja vastuun kohdentumisesta.

¹⁸⁴ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 140; s. 277. Myös Ståhlberg on todennut, että vaikka ankara vastuu ei perustukaan tuottamukselle, se ei tarkoita sitä, etteikö vastuavelvollisen mahdolliselle tuottamukselle voitaisi antaa merkitystä syy-yhteyskysymyksissä. Ståhlberg 1993, s. 246.

¹⁸⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 278–279.

¹⁸⁶ Todistustaakan jaosta siviiliprosessissa ks. esim. Vuorenpää et al. 2021 s. 702–710.

¹⁸⁷ Vastaajan näyttövelvollisuudesta ks. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 585–586, joiden mukaan korvausvelvollisen vedotessa johonkin erityiseen korvausvastuusta vapauttavaan seikkaan, ei vahingonkärsijä ole tästä seikasta ainakaan ensisijaisesti näyttövelvollinen.

¹⁸⁸ Ankaralle vastuulle perustuva korvausvelvollisuushan koskee myös tilanteita, joita toiminnanharjoittaja ei pysty estämään. Ks. esim. Spåre 1999, s. 534.

ettei vahinkoja ole voitu estää. Vastuu ei kuitenkaan tältä osin ole niin ankaraa, että se muodostaisi korvausvelvollisuuden toiminnan harjoittajan omasta toiminnasta riippumatta. Näin ollen ympäristövahinkolain ankara vastuu näyttäisi asettuvan lähemmäs korostuneen huolellisuusvelvollisuuden aluetta, jota voidaan pitää myös ankaran vastuun ja tuottamusvastuun harmaana raja-alueena.¹⁸⁹

Lainvalmisteluaineistojen lausumat näyttävät korostavan syy-yhteyden puuttumista vahingon ja toiminnan harjoittamisen välillä silloin, kun ulkopuolinen toimija toiminnan varotoimenpiteistä huolimatta tahallisesti aiheuttaa vahingon syntymisen. YVL 7 §:n perusteluista ei kuitenkaan käy ilmi, milloin ulkopuolisen tapahtuman, esimerkiksi luonnonilmiön, aiheuttama onnettomuus liittyy toiminnan harjoittamiseen ja annetaanko tällaisissa tilanteissa merkitystä toiminnan harjoittajan varotoimenpiteiden huolelliselle järjestämiselle. Hollo ym. ovat todenneet, että yllättäväkään onnettomuus ei normaalisti estä YVL:n mukaisen ankaran vastuun syntymistä, vaan vastuusta vapautumiseksi onnettomuudella tulee olla todella poikkeuksellinen ulkopuolinen syy ja poikkeuksellisuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon toiminnan vaarallisuus ympäristölle.¹⁹⁰ Hollon ym. näkemys puoltaa sitä, että toiminnan harjoittaminen (esimerkiksi vaarallisia aineita hyödyntävän laitoksen pitäminen) muodostaa jo itsessään niin vakavan ympäristöriskin, että sitä kohtaava, ulkopuolisesta tekijästä johtuva onnettomuus ja siitä aiheutuvat vahingot tulevat lähtökohtaisesti alueen haltijan eli päätoiminnanharjoittajan kannettavaksi. Hollo ym. kuitenkin myöntävät vastuusta vapautumisen olevan mahdollista myös ylivoimaisen luonnontapahtuman ollessa syy vahingon syntymiseen.¹⁹¹

4.2.4 Luonnonmullistus – ”Act of God”

Ulkopuolisen teon lisäksi luonnonilmiöt saattavat usein aiheuttaa vahinkoja tai vaikuttaa niiden syntymiseen. Lähtökohtana ankarassa vastuussa kuitenkin on, että poikkeuksellisiin sääoloihin voi ja pitää varautua. Tästä huolimatta poikkeuksellinen, *force majeure (Act of God)* -tyyppinen luonnonilmiö saattaa jossain yhteyksissä toimia vastuusta vapauttavana perusteena.¹⁹² Mitä

---

¹⁸⁹ Virtanen 2011, s. 162.

¹⁹⁰ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 138.

¹⁹¹ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 136–137.

¹⁹² Tulokas 1978, s. 170. *Act of God* -termi on tunnettu lähinnä common law -oikeusjärjestelmissä ja sillä viitataan luonnontapahtumaan, joka on olosuhteet huomioon ottaen ylivoimainen estää. Esimerkiksi Ison-Britannian

poikkeuksellisella luonnonilmiöllä sitten tarkoitetaan? Kuten on todettu, ympäristövahinkolaki ei sisällä ylivoimaista tapahtumaa koskevaa vapautumissäännöstä eikä yleisestä vahingonkorvausoikeudestakaan löydy säännöstä, jossa kuvattaisiin ylivoimaisia tapahtumia vapauttamisperusteina. Apua voidaan saada tarkastelemalla muita ankaralle vastuulle perustuvia korvaussäännöksiä.

Oikeuskirjallisuudessa Ståhlberg ja Karhu ovat katsoneet, että mikäli luonnontapahtuma on yhteydessä toiminnasta aiheutuvaan vaaraan, korvausvelvollisuuden syntyminen on perusteltu lähtökohta.¹⁹³ Sen sijaan korvausvelvollisuudesta vapautuminen saattaa tulla kyseeseen sellaisten vahinkojen osalta, jotka ovat johtuneet välittömästi täysin poikkeuksellisesta luonnonilmiöstä. Tällaisesta luonnonmullistuksesta on säädetty muun muassa merilain (674/1994, ML) 10 luvun 3 §:ssä, raidevastuulain 4 §:ssä ja vielä ennen vuotta 2022 ydinvastuulain 12 §:ssä. Ydinvastuulain 12 §:ssä vastuusta vapautumisen edellytyksenä oli ”epätavallista laatua oleva luonnonmullistus”, sanamuoto, jonka Ståhlberg ja Karhu ovat katsoneet parhaiten kuvaavan ylivoimaista luonnontapahtumaa ja johon muidenkin säännösten kohdalla voitaisiin tulkinnaa päätyä.¹⁹⁴ Tämän osalta on kuitenkin syytä huomioida, ettei ydinvastuulain 12 § enää sisällä luonnonmullistusta koskevaa vapautumisperustetta.¹⁹⁵ Toinen luonnonilmiötä koskeva ankaran vastuun vapautumisperuste löytyy merilain vastuuta öljyvahingoista koskevan 10 luvusta, nimenomaisesti 10 luvun 3 §:n 2 momentin 1 kohdasta, jonka mukaan aluksen omistaja on vapaa vastuusta, jos hän osoittaa, että vahinko on aiheutunut poikkeuksellisesta, väistämättömästä ja ylivoimaisesta luonnonilmiöstä. Tulokas ja Ståhlberg

---

ympäristövastuuta koskevassa lainsäädännössä *Act of God* tunnetaan muuten ankarasta vastuusta vapauttavana perusteena. Kuten Suomessakin, vahingonaiheuttajalta edellytetään kuitenkin tietynlaista ennalta varautumista, jotta luonnontapahtumaan olisi mahdollista tehokkaasti vedota vastuusta vapauttavana perusteena (ks. esim. *Alphacell v. Woodward* 1972 ja *Southern Water Authority v. Pegrum* 1989). Wilde 2013, s. 223.

¹⁹³ Näin oli esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1997:48, jossa vastaaja oli vedonnut poikkeuksellisiin sääolosuhteisiin ankarasta vastuusta vapautuakseen. Ratkaisusta ei kuitenkaan käy ilmi, millaisista sääoloista asiassa oli kyse. Korkein oikeus katsoi, ettei vastaaja ollut näyttänyt, että vahinkojen syntymiseen olisi myötävaikuttanut sellainen ylivoimainen tapahtuma, joka muodostaisi vapautumisperusteen.

¹⁹⁴ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 533.

¹⁹⁵ Ks. HE 2/2005 vp, s. 36. Ydinvastuulain 12 §:stä poistettiin mahdollisuus rinnastaa epätavallista laatua olevat luonnonmullistukset niihin perusteisiin, jotka vapauttavat laitoksen haltijan vastuusta. Lakimuutos perustui ydinvastuulain perustana toimineen vahingonkorvausvastuusta ydinvoiman alalla Pariisissa 29 päivänä heinäkuuta 1960 tehdyn yleissopimuksen muutokselle, jossa yleissopimuksen 9 artiklasta poistettiin sanottu mahdollisuus rinnastaa luonnonmullistuksesta johtunut ydintapahtuma muihin vapautumisperusteisiin. Muutos astui voimaan valtioneuvoston asetuksella 1324/2022.

ovat kumpikin osaltaan käsitelleet luonnonilmiötä vastuuperusteina edellä sanottujen lakien näkökulmasta.¹⁹⁶

Luonnonilmiön epätavallisuuden määrää luonnonilmiön sinänsä sekä sen suhde harjoitettuun toimintaan.¹⁹⁷ Tulokkaan mukaan öljyvahinkovastuulain 3 §:n (nykyään ML 10:3.2,1) ankarasta vastuusta vapauttavaa luonnonilmiötä koskevat adjektiivit on valittu siten, että vastuusta vapautuminen tulee kyseeseen vain aivan harvinaisissa tilanteissa.¹⁹⁸ Ilmiön tulisi olla sekä mittasuhteiltaan ja vaikutuksiltaan ylivoimainen sekä ilmenemisalueella harvinainen ja ennalta-arvaamaton. Näin ollen esimerkiksi kaatosateet ja pyörremyrskyt, joita saattaa paikka paikoin esiintyä tiettyinä vuodenaikoina, eivät normaalisti täytä näitä kriteereitä. Myöskään useiden kymmeninen asteiden pakkaneen ei Suomessa täytä poikkeuksellisen luonnonilmiön kriteereitä, mutta tilanne saattaisi olla toinen esimerkiksi Välimeren maissa.¹⁹⁹ Luonnonilmiötä ei myöskään voida pitää epätavallisena, mikäli se on yhteydessä siihen vaaraan, jonka vuoksi ankara vastuu on alun perin säädetty. Ydinvastuulain esitöissä luonnonilmiöinä, joiden seurauksena syntyvä vahinko voidaan katsoa yleisesti ydinenergian käyttöön liittyväksi, mainitaan esimerkiksi salamanisku, maanjäristys, tulva tai vastaava.²⁰⁰ Luonnontapahtuman yhteyttä toiminnalle tyypilliseen vaaraan on sivuttu lyhyesti korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1997:48 ja KKO 1946 I 8.²⁰¹

Ratkaisussa KKO 1997:48, oli kyse turvesuolla syttyneestä tulipalosta, josta toiminnan harjoittaja Vapo Oy oli ankarassa vastuussa. Korkein oikeus totesi

---

¹⁹⁶ Tulokas on käsitellyt luonnonilmiötä öljyvahinkoja koskevassa väitöskirjassaan vuonna 1978 silloin vielä vireillä olleen aluksista aiheutuvista öljyvahingoista johtuvasta vastuusta annetun lain näkökulmasta. Kyseinen laki on sittemmin kumottu vuonna 1996 ja öljyvahinkovastuuta koskevat säännökset siirretty osin muutettuina merilain 10 lukuun. Aluksen omistajan vastuuta ja vapautumista koskeva öljyvahinkovastuulain 3 § siirrettiin asiasisällöltään muuttumattomana. Ståhlberg on puolestaan käsitellyt luonnonmullistusta ydinvastuulain 12 §:n tarkoittaman vapautumisperusteena vuonna 1993 julkaistussa ydinvastuuta koskevassa väitöskirjassaan.

¹⁹⁷ Tulokas 1978, s. 170–171; Ståhlberg 1993, 162–163.

¹⁹⁸ Aluksen omistajan vastuun osalta tämä tarkoittaisi esimerkiksi kyseenomaisella alueella täysin poikkeuksellista ja ennennäkemätöntä maanjäristystä, hyökyaaltoa, hirmumyrskyä tai vastaavaa. Tulokas 1978, s. 171.

¹⁹⁹ Tulokas 1978, s. 171; Ståhlberg 1993, s. 163. Ks. myös Sandvik 1998, s. 555.

²⁰⁰ Lausumilla ei kuitenkaan ollut tarkoitus nimenomaisesti esittää esimerkkejä luonnonmullistuksista, jotka eivät johtaisi vastuusta vapautumiseen, mutta lausuma on omiaan vahvistamaan luonnonmullistuksen epätavallisuuden vaatimusta. Ståhlberg 1993, s. 163.

²⁰¹ Ratkaisussa KKO 1946 I 8 myrsky oli kaatanut kuusen sähköjohtojen päälle, jonka seurauksena kuusi oli syttynyt palamaan ja sytyttänyt metsäpalon. Sähkölaitoksen katsottiin olevan vastuussa metsänomistajalle koituneista vahingoista, koska vahinko ei johtunut ennalta arvaamattomasta tapahtumasta ja sitä oli pidettävänä sellaisena ylivoimaisena tapahtuvana, joka on yhteydessä laitoksen käyttämisen kanssa.

asiassa muun muassa, että turvepalon riski kuuluu turvetuotantotoimintaan tuotannollisena riskinä. Vapo Oy oli vedonnut asiassa poikkeuksellisiin sääolosuhteisiin ankarasta vastuusta vapauttavana perusteena. Ratkaisutekstistä ei käy ilmi, minkä tyyppisiin sääoloihin vastaaja asiassa vetosi, mutta ottaen huomioon, että vahinko oli sattunut kesäkuussa, voitaneen olettaa, että Vapo Oy viittasi poikkeuksellisilla sääolosuhteilla poikkeukselliseen kuivuuteen ja kuumuutta. Joka tapauksessa korkein oikeus katsoi, ettei Vapo Oy ollut asiassa näyttänyt, että vahinkojen syntymiseen olisi myötävaikuttanut sellainen ylivoimainen tapahtuma, jonka perusteella Vapo Oy vapautuisi vastuusta.²⁰²

Edellä sanotun lisäksi, jotta luonnonmullistus voisi toimia vapautumisperusteena, tulee vahingon johtua välittömästi siitä. Näin ollen esimerkiksi, jos alus ajaa myrskyn vuoksi karille pyrkiessään hätäsatamaan, ei vastuusta vapautuminen merilain vapautumisperusteiden nojalla voi tulla kysymykseen.²⁰³ Tämä kausaalisuuden vaatimus korostaa myös luonnonilmiön epätavallisuutta. Mikäli vahinko on aiheutunut sinänsä ennustettavissa olevasta, vaikkakin hyvin epätodennäköisenä pidettävästä luonnonilmiöstä, ja vahinko olisi voitu välttää esimerkiksi paremmilla varotoimenpiteillä, ei vastuusta vapautumiseksi voida väittää, että vahinko on johtunut suoraan ylivoimaisesta tapahtumasta. Näin esimerkiksi Wilde, joka on käsitellyt ankarasta vastuusta vapautumista osana oikeusvertailevaa tutkimustaan eurooppalaisista ja yhdysvaltalaisista ja yksityisoikeudellisista ympäristövahingonkorvausjärjestelmistä.

”The phares ’dircetly due’ is of crucial significance here in that operators must be expected to take certain precautions against events of nature. For example, the Fukushima plant was damaged by a tsunami which would certainly fall with the category of ’grave natural disasters’. However, if it transpires that tsunamis were a predictable, albeit remote, risk in the location and that more could have been done to mitigate the damage in terms of design of the plant, there would be an argument for saying that the nuclear damage was no ’directly due’ to the tsunami.”²⁰⁴

Näin ollen vahinkoon myötävaikuttanut poikkeuksellinen luonnonilmiö voi vapauttaa toiminnan harjoittajan vastuusta, jos toiminnan harjoittaja on asianmukaisesti varautunut myös poikkeuksellisiin tapahtumiin, mutta luonnonilmiö on ollut intensiteetiltään niin poikkeuksellinen, että vahinko on sen johdosta aiheutunut varotoimenpiteistä huolimatta. Sen

---

²⁰² Vahinko oli sattunut ennen YVL:n voimaantuloa, eikä korkein oikeus voinut suoraan soveltaa YVL:n ankaraa vastuuta koskevia säännöksiä. KKO kuitenkin viittasi ympäristövahinkolakiin, ja samankaltaiseen vahinkotilanteeseen sovellettaisiin tänä päivänä ympäristövahinkolakia.

²⁰³ Tulokas 1978, s. 171.

²⁰⁴ Wilde 2013, s. 224.

sijaan huolimaton varautuminen perustaa korvausvelvollisuuden. Esimerkkinä luonnonilmiön vaikutuksesta ja huolimattomasta menettelystä voidaan käyttää vanhaa korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 1934 II 455, jossa salamanisku oli pudottanut tielle sähköjohdon ja aiheuttanut kuoleman. Johto oli rakennettu vastoin määräyksiä ilman kannatinjohtoa ja sähkölaitos velvoitettiin suorittamaan korvausta, sillä johdon putoamisen ei voitu katsoa johtuneen ylivoimaisesta tapauksesta. Huolellisesti toimimalla sähkölaitos olisi kenties vapautunut korvausvastuusta, jos vahinko olisi tästä huolimatta aiheutunut. Huolellisuuden osalta Hollo ym. ovat kuitenkin todenneet, että ankaran vastuun luonne huomioon ottaen huolellisuus ei voine johtaa vastuusta vapautumiseen poikkeuksellisissakaan luonnonoloissa, jos toiminta on itsessään ratkaiseva syy ympäristövahingon syntymiseen.²⁰⁵ Epäselväksi kuitenkin jää, mitä he tarkoittavat ”ratkaisevalla syyllä”. Useasti tilannehan on se, että toiminnan harjoittaminen muodostaa jo itsessään välttämättömän syyn vahingon syntymiselle.

On vaikea antaa täsmällistä arvioita siitä, millaista luonnonilmiötä voitaisiin yleisesti ottaen pitää niin poikkeuksellisenä, että se vapauttaa ympäristövahinkolain tarkoittamasta ankarasta korvausvastuusta. Selvää on kuitenkin se, ettei minkä tahansa sää- tai luonnonilmiön myötävaikutus vapautta vastuusta, vaan vastuusta vapautumisen raja on asetettu hyvin korkealle. Voidaan myös todeta, että kyse on tapauskohtaisesta harkinnasta, jossa tulee ottaa huomioon luonnonilmiön harvinaisuus, ennalta arvaamattomuus ja voimakkuus sekä toiminnan vaarallisuus ja laajuus.²⁰⁶ Lisäksi on huomioitava ympäristövahinkolain tarkoitus suojata ympäristövahinkoriskille alttiin toiminnan kaikilta vahinkoseurauksilta, joita riskialtis toiminta on omiaan aiheuttamaan.²⁰⁷ Tuhoisan luonnonilmiönkään ei voitaisi katsoa vapauttavan vastuusta, jos vahinkoseuraus on toiminnalle muutoin tyypillinen ja seurauksen syntyminen ylivoimaisen tapahtuman vaikutuksesta on otettava toiminnassa huomioon.²⁰⁸

Ilmastonmuutoksen myötä yleistyvien poikkeuksellistenkin sääilmiöiden osalta voidaan todeta, että saatavilla oleva tutkimustieto ja ennusteet sanottujen olosuhteiden yleistymisestä edellyttävät toiminnan harjoittajilta entistä korkeampaa varautumista myös Suomessa aikaisemmin ennennäkemättömiinkin luonnonmullistuksiin. Etenkin jos kyse on erityistä

---

²⁰⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 139.

²⁰⁶ Sandvik 1998, s. 555.

²⁰⁷ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 424.

²⁰⁸ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 138.

pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta, äkillinen suurmyrsky tai rankkasateen aiheuttama tulva ei enää liene vapautumisperuste.²⁰⁹ Sääilmiöihin liittyvänä kuriositeettina on kuitenkin vielä mainittava ympäristövahinkolain ja vesilain suhde.

4.2.5 Vesilain 13 luvun 3 §

Vesilain 13 luvun 3 §, joka vastaa olennaisilta osiltaan vuoden 1961 vesilain (264/1961, VVL) 11 luvun 2 §:ää, koskien eräitä kunnossapito- ynnä muita tilanteita koskevasta ankarasta vastuusta sisältää niin ikään nimenomaisen vapautumisperusteen, jonka mukaan ankara vastuu ei koske vahinkoja, jotka ovat johtuneet poikkeuksellisesta ulkopuolisesta syystä.²¹⁰ VL 13 luvun 3 §:n 4 momentin mukaan, mikäli edunmenetyksessä on kyse YVL:n tarkoittamasta ympäristövahingosta, sovelletaan menetyksen korvaamiseen ympäristövahinkolakia. Näin ollen esimerkiksi vesijohdon tai viemärin vaurioitumisesta johtuvaan pilaantumisvahinkoon sovelletaan ympäristövahinkolain säännöksiä korvausvelvollisuudesta ja korvauksen määräämisen perusteista.²¹¹ VL 13:3.4:n sanamuoto on sinänsä selkeä, eikä ympäristövahinkolain soveltaminen aiheuta tässä mielessä epäselvyyttä. Sen sijaan tulkinnanvaraista on se, sovelletaanko tällaisiin ympäristövahinkoina nähtäviin edunmenetyksiin VL 13:3.1:n vastuusta vapautumisperustetta. Hollo ym. ovat katsoneet, että vaikka vesilain 13:3.4 mukaan ympäristövahinkolaki korvaa ympäristövahinkojen osalta vesilain säännökset, koskisi vapautumisperuste osana niin sanotun kunnossapitovahingon määritelmää myös sellaisenaan ympäristövahinkotapauksia.²¹² Sandvik pitää puolestaan Hollon ym. tulkintaa ”vähintäänkin kyseenalaisena”, ja on katsonut, että ympäristövahinkotilanteessa YVL erikoislakina syrjäyttää VL:n pykälän kokonaisuudessaan. Tämä koskee sekä pykälässä säädettyjä poikkeusperiaatteita että pykälän yhteydessä kehittyneitä aikaisempaa oikeuskäytäntöä.²¹³

---

²⁰⁹ Mielityinen on katsonut, että luonnontieteellinen tieto rankkasateiden ja muiden sään ääri-ilmiöiden lisääntymisestä puoltaa ajatusta, että yhä rankemmat sateet ovat ennakoitavissa. Mielityinen 2021, s. 110.

²¹⁰ VL 13:3:ssä säädetään vesijohdon, viemärin tai vastaavan johdon, ojan taikka vesistöön tai sen rannalle tehdyn tai tekeillä olevan laitteen tai rakennelman virheellisestä toiminnasta aiheutuvan edunmenetyksen korvaamisesta tuottamuksesta riippumatta, jos virheellinen toiminta ei ole aiheutunut poikkeuksellisesta ulkopuolisesta syystä.

²¹¹ Hyvönen 1997, s. 565.

²¹² Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 141.

²¹³ Sandvik 1998, s. 561.

Miksi viimeksi sanotulla on merkitystä? Jos Hollon ym. tulkinta on oikea, tulisi vesilain pykälää koskeva oikeuskäytäntö osaksi ulkopuolisen tapahtuman arviointia. Vanhan vesilain 11 luvun 2 §:n 1 momentin²¹⁴ ankaraa vastuuta koskevissa korkeimman oikeuden ratkaisuisa KKO 1980 II 20 ja KKO 1963 II 88 pykälän tarkoittamaksi ulkopuoliseksi syyksi hyväksyttiin kesäkuinen rankkasade (ks. KKO 1980 II 20) ja elokuun kahden päivän rankkasade (ks. KKO 1963 II 88). Näin ollen voitaisiin ajatella yllättävien rankkasateiden toimivan vastuusta vapauttavina luonnonilmiöinä myös ympäristövahinkojen osalta sikäli, kun kyse olisi vesilain 13 luvun 3 §:n tarkoittamista kunnossapitovaurioista. Tällainen tulkinta myös alentaisi huomattavasti luonnonilmiöiden poikkeuksellisuuden kriteeriä ja saattaisi johtaa vahingonkärsijöiden kannalta hyvinkin epäedullisiin tilanteisiin.

Edellä sanottu tulkinta vaikuttaa kuitenkin liian pitkälle viedyltä. Rankkasateet saattoivat vielä yli kolmekymmentä vuotta sitten muodostaa poikkeuksellisen ulkopuolisen tapahtuman, samaa ei voida sanoa enää nykypäivänä. Lisäksi Hollon ym. mukaan ulkopuolisen syyn poikkeuksellisuutta arvioitaessa jouduttaisiin todennäköisesti ottamaan huomioon kunnossapitolaitteiden ja vastaavien hoidossa vaadittava huolellisuus sekä putkessa johdettavan aineen vaarallisuus.²¹⁵ Ympäristövahinkolain tarkoitukseen peilaten Sandvikin näkemys ympäristövahinkolaista vesilain säännöksen kokonaisuudessaan sivuuttavana erikoislakina vaikuttaa kuitenkin ympäristövahinkolain tarkoituksen kannalta loogisimmalta ratkaisulta. Tällöin säännöksen tarkoittamista ympäristövahinkoina pidettävien edunmenetysten korvausvastuusta olisi nimenomaisen vapautumisperusteen ja suuntaa antavan oikeuskäytännön puuttuessa todennäköisesti vaikeampi vapautua.

4.2.6 Väilyhteen veto – poikkeuksellisuuden arviointi

Jos luonnonilmiön tai ulkopuolisen tahallisen teon, toisin sanoen ylivoimaisen tapahtuman, katsotaan poistavan vastuun nimenomaan syy-yhteyden puuttumisen vuoksi, luisuu ankara vastuu molemmissa tilanteissa kohti tuottamusvastuuta. Ulkopuolisen teko muodostaa ympäristövahinkojen osalta luonnonilmiötä selkeämmän tilanteen ympäristövahinkolain esitöiden toiminnan harjoittajan myötävaikutusta koskevan maininnan vuoksi, vaikka senkään osalta ei voida luotettavasti päätellä, minkä tyyppisestä myötävaikutusarviointista loppujen lopuksi saattaisi olla kyse. Näyttäisi siltä, että ankara vastuu ajautuu jonkin tyyppiseen

---

²¹⁴ Kuten edellä on todettu, säännös vastaa nykyisen vesilain 13 luvun 3 §:ää.

²¹⁵ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 141.

välitilaan ankaran vastuun ja tuottamusvastuun välille, kenties korostetun huolellisuusvelvollisuuden kaltaiselle alueelle. Kyse ei kuitenkaan ole tuottamusvastuusta eikä vahingonkärsijän tule edelleenkaan näyttää toiminnan harjoittajan tuottamusta. Toiminnan harjoittajan huolellisuus tulee arvioitavaksi vasta, kun hän itse vetoaa siihen vastuusta vapauttavana perusteena.²¹⁶

Luonnonilmiön tai -mullistuksen merkitykseen vastuun kannalta ympäristövahinkolain esitöissä ei ole otettu kantaa, jonka takia on hyvin vaikea arvioida, minkä tyyppistä luonnonilmiötä voitaisiin pitää niin poikkeuksellisenä, että se perustaisi vastuusta vapautumisen. Jonkinlaista tulkinta-apua on kuitenkin saatavissa muiden ankaralle vastuulle perustuvien korvaussäännösten luonnonmullistusta vapautumisperusteena koskevista lausumista. Joka tapauksessa ylivoimaisen tapahtuman ollessa kyseessä arvioinnin keskiössä lienee tapahtuman poikkeuksellisuus, jota voidaan myös pitää vahingon välittömänä syynä.

Mitkä sitten ovat ne kriteerit, joiden avulla ylivoimaisen tapahtuman poikkeuksellisuutta arvioidaan? Ulkopuolisen tahallisesti aiheuttama vahinko näyttäisi olevan poikkeuksellinen, jos sitä ei huolellisillakaan turvatoimenpiteillä pystytä estämään. Yleisesti poikkeuksellisuuden osalta Hollo ym. toteavat, että poikkeuksellisuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon toiminnan vaarallisuus ympäristölle.²¹⁷ Sandvikin mukaan on epäselvää, millainen ulkoinen syy vahinkoon voidaan hyväksyä vastuun lieventämiseksi, mutta yleisesti ottaen tapahtuman tulisi saavuttaa tietty voimakkuus tai intensiteetti. Tapahtuman on oltava sellainen, jota ei objektiivisesti katsoen ole syytä odottaa, ja joka on tässä mielessä poikkeuksellinen. Arvioinnissa on otettava huomioon toiminnan tyyppi, toiminnan harjoittajan asema ja paikalliset olosuhteet.²¹⁸

Poikkeuksellisuuteen siis vaikuttaa toisaalta tapahtuman voimakkuus ja harvinaisuus, toisaalta seurauksen voimakkuus ja odottamattomuus.²¹⁹ Toisin sanoen tapahtuman tulee olla objektiivisesti katsoen ennalta arvaamaton. Toiminnan tyyppi ja toiminnan harjoittajan asema ovat kuitenkin suhteellisia käsitteitä. On perusteltua ajatella, että suuren kemikaalilaitoksen

---

²¹⁶ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 140.

²¹⁷ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 138.

²¹⁸ Sandvik 1998, s. 555. Tässä yhteydessä Sandvik viitanee nimenomaisesti luonnonilmiönä ilmenevään ulkopuoliseen tapahtumaan.

²¹⁹ Ks. esim. Ståhlberg 1993, s. 162–164.

pitäjän vastuupiiriin kuuluu vastuu myös esimerkiksi Suomessa poikkeuksellisen pyörremyrskyn aiheuttamista vahingoista. Näin siksi, että kemikaalilaitoksen liittyy jo valmiiksi korkea ympäristövahingon riski. Ympäristövahinkolain esitöissä on myös mainittu, että ympäristövahingoille riskialttiiseen toimintaan liittyy usein elinkeinotoiminta ja hyödyn tavoittelu.²²⁰ Ankara vastuu on usein haluttu langettaa myös sille, joka hyötyy toiminnallaan ympäristölle ja ulkopuolisille vaaraa aiheuttavasta toiminnasta, ja jolla on ulkopuolisiin nähden paremmat mahdollisuudet vaikuttaa vahinkojen syntymiseen.²²¹ Ankanan vastuun langettamista puoltavat syyt huomioon on erityisen perusteltua ajatella, että tällaista toimintaa harjoittava vastaa vahingoista siinäkin tapauksessa, että ne johtuvat jopa objektiivisesti ajatellen poikkeuksellisista tapahtumista.

Epäselvää on, olisiko esimerkiksi yksittäisen öljysäiliön pitäjä samalla tavalla vastuussa ympäristövahingosta, joka aiheutuu hänen toimintaansa kohtaavasta samaisesta luonnonilmiöstä. Tältä osin sitä, millaista tapahtumaa tilannekohtaisesti pidettäisiin poikkeuksellisena, on vaikea arvioida. Yksittäinen toimija ei tässä tapauksessa ole käytettävissä olevien resurssiensa tai toimintansa vaarallisuuden puolesta suuren elinkeinotoimintaa harjoittavan toimijan kanssa samassa asemassa. Samoin vahinkoihin varautumisen mahdollisuutta voidaan pitää yksittäisen toimijan osalta suureen toimijaan nähden rajatumpina ainakin silloin, jos kyse on poikkeuksellisen luonnonilmiön aiheuttamista vahingoista. Sandvikin esittämien kriteerien perusteella arvioituna pienelle, yksittäiselle toimijalle poikkeuksellinen tapahtuma eroaa mittavaa elinkeinotoimintaa harjoittavalle kemikaalitehtaan pitäjälle poikkeuksellisena pidettävästä. Poikkeuksellisuutta arvioitaessa kyse on kuitenkin kokonaisharkinnasta, jossa lähtökohtana on vastuusta vapautumistilanteiden suppea tulkinta.²²² Vapautuminen tulee edelleen rajata vain poikkeuksellisiin tilanteisiin, mutta poikkeuksellisuuden arviointi voitaisiin mahdollisesti suhteuttaa toimintaan ja toiminnan harjoittajaan liittyvien seikkojen perusteella. Tämä kuitenkin tarkoittasi sitä, että arvioinnissa eri seikoille jouduttaisiin antamaan tilannekohtaisesti eri painoarvo, mikä saattaisi johtaa epäjohdonmukaisiin ja vaikeasti ennakoitavissa oleviin ratkaisuihin etenkin, kun vastakkain asetettaisiin täysi korvaus ja korvauksettomuus. Ylivoimaisen tapahtumasta tai sen

---

²²⁰ HE 165/1992 vp, s. 15.

²²¹ Ankanan vastuun langettamisen syistä ja käyttöalueen laajentumisesta ks. tämän tutkielman luku 2.

²²² Sandvik 1998, s. 569.

myötävaikutuksesta aiheutunutta vahinkoa ja siitä johtuvan korvausvelvollisuuden alentaminen saattaisikin tarjota täydellistä vastuusta vapautumista johdonmukaisemman vaihtoehdon.

4.3 Ympäristövahinkolain mukaisen ankaran korvausvastuun alentaminen vahinkoon myötävaikuttaneiden seikkojen perusteella

4.3.1 Vahingonkorvauslain 6:1 myötävaikutussäännöksen merkitys

Vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:ssä säädetään korvausvastuun sovittelemisesta vahingonkäräjien tai muun seikan myötävaikutuksen perusteella. Pykälän mukaan, jos vahingon kärsineen puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai jos muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on myös ollut vahingon syynä, voidaan vahingonkorvausta kohtuuden mukaan sovittaa. Koska YVL ei sisällä erillistä säännöstä korvauksen sovittelusta taikka vastuusta vapautumisesta, on VahL 6 luvun 1 §:n katsottava tulevan sovellettavaksi ankaran korvausvastuun estämättä myös ympäristövahinkolain tarkoittamissa tilanteissa YVL 2.5 §:n viittaussäännöksen nojalla.²²³

Vahingonkorvauslain 6:1 §:n mukaan vahinkoa voidaan ensinnäkin sovittaa, mikäli vahingonkäräjä myötävaikuttaa vahingon syntymiseen. Myötävaikutuksen on katsottu tyypillisesti tarkoittavan vahingonkäräjien omaa tuottamuksellista menettelyä taikka tietoista riskinottoa (vaaralle antautumista), joka voi ajallisesti kohdistua ennen vahinkoa vallinneeseen tilanteeseen eli vahingon aiheuttamisprosessiin tai vahingon jälkeiseen toimintaan, eli vahingon rajoittamisvaiheeseen.²²⁴ Hemmon mukaan suppeasti ymmärrettynä myötävaikutukseksi voitaisiin lukea vain sellainen menettely, joka vaikuttaa itse vahingon syntymiseen, jolloin vahingonkäräjien tuottamus olisi vahingon aiheuttamisen jälkeen erillisenä ilmiönä tarkasteltavaa vahingonrajoittamisvelvollisuuden laiminlyöntiä.²²⁵ Myötävaikutuksen lisäksi vahinkoa voidaan säännöksen mukaan sovittaa, mikäli vahingon syynä on ollut joku muu tekoon kuulumaton seikka. Tällaisen ulkopuolisen seikan täytyy olla vahingonaiheuttajan vaikutuspiirin sekä tietämyksen ulkopuolella. Ulkopuolinen seikka voi olla myös joku muu vahingonaiheuttaja, joka on vaikuttanut vahingon syntymiseen tai määrään. Tällöin

---

²²³ HE 165/1992 vp, s. 16 ja 22. Ks. myös Sandvik 1998 s. 565; Mähönen 2000, s. 239–263; Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 119.

²²⁴ Hemmo 2005, s. 207; Virtanen 2011, s. 512.

²²⁵ Hemmo 2005, s. 207–208. Tällöin tuottamuksellisena olisi pidettävä esimerkiksi tulipalon sammuttamisen laiminlyöntiä, mikäli henkilö olisi tähän toimeen kykenevä. Virtanen 2011, s. 512.

ulkopuolinen syy muistuttaa käytännössä ylivoimaisen tapahtuman tilannetta, joka saattaa katkaista syy-yhteyden teon tai toiminnan ja vahingon välillä.²²⁶ Vahingonkärsijän tuottamuksen ulkopuolella, mutta vahingonkärsijän puolella olevina vahinkoon myötävaikuttavina muina olosuhteina voidaan myös mainita vahingonkärsijän ominaisuuksista johtuva erityinen herkkyys vahingoille taikka vahingoittuneen esineen poikkeuksellinen vahinkoalttius.²²⁷

Myötävaikutusoppi on rakennettu tuottamusvastuuta rajoittavaksi ja myötävaikutuksen arvioinnin lähtökohtana toimii tuottamusvertailu. Tällöin vahingonkärsijän tuottamusta (huolimattomuutta tai laiminlyöntiä) verrataan suhteessa vahingonaiheuttajan tuottamiseen, jolloin esimerkiksi korvauksen supistuminen on sitä todennäköisempää, mitä suurempi vahingonkärsijän tuottamus on verrattuna vahingonaiheuttajan moitittavaan käyttäytymiseen. Ankaran vastuun²²⁸ osalta arvioinnin lähtökohta kuitenkin muuttuu, sillä ankarassa vastuussa ei ole kyse vahingonaiheuttajan moitittavasta käyttäytymisestä vaan vastuu perustuu riskialttiiseen, mutta sallittuun toimintaan. Tuottamuksella on kuitenkin merkitystä, sillä jos vahingonaiheuttaja on käyttäytynyt tuottamuksellisesti, voidaan tämä seikka ottaa huomioon vahingonkärsijän myötävaikutusta pienentävänä seikkana. Jos taas vahingonaiheuttaja on toiminut moitteettomasti, voitaisiin vahingonkärsijän myötävaikutuksella ajatella olevan tavallista suurempi merkitys. Toisaalta, kun huomioidaan ankaran vastuun vahingonkärsijän suojaamisfunktio, tulisi vahingonkärsijän myötävaikutusta tulkita normaalia suppeammin.²²⁹ Joka tapauksessa on keskeistä ymmärtää, että vahingonkärsijän myötävaikutusta arvioidaan tuottamusvastuuna, tuottamusarviointia koskevien oppien perusteella.

Vahingonkärsijän omaa myötävaikutusta ympäristövahinkolain ankaran vastuun kannalta ilmentää korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1999:124, jonka osalta Mähönen on

---

²²⁶ Virtanen 2011, s. 512.

²²⁷ Hemmo 2005, s. 207.

²²⁸ Oikeuskirjallisuudessa on joskus katsottu, että VahL:n 6:1 §:n sovittelusäännöstä ei voitaisi soveltaa ollenkaan ankaraan vastuuseen, sillä ankarassa vastuussa ennalta-arvaamattomille olosuhteille ei voida antaa tuottamusvastuutilanteiden kaltaista merkitystä. Ympäristövahinkolain 2 §:n 5 momentin vahingonkorvauslakia koskeva viittaussäännös kuitenkin merkitsee sitä, että vahingonkorvauslakia sovelletaan myös ympäristövahinkolain tarkoittamissa ankaran vastuun tilanteissa. Sandvik 1998, s. 565.

²²⁹ Hemmo 2005, s. 208–209. Tässä on kyse niin sanotusta kaksisuuntaisesta argumentaatiotilanteesta.

argumentoinut myötävaikutuksen toimivan jossain tilanteissa jopa vastuun kokonaan poistavana tekijänä.²³⁰

4.3.2 Vahingonkärsijän oma myötävaikutus – KKO 1999:124

Korkeimman oikeuden äänestysratkaisussa KKO 1999:124 oli kysymys toiminnanharjoittajan vastuusta hiekkapuhallustyöstä ympäristöön leviävän pölyn aiheuttamista vahingoista sekä korvauksen sovittelusta. Selvyyden vuoksi on todettava, että hiekkapuhallustyön katsottiin kuuluvan YVL:n soveltamisalaan ja toiminnan harjoittaja oli näin ollen ankarassa vastuussa aiheuttamistaan vahingoista.

Asiassa kantaja A oli viettänyt yön hotellissa ja pysäköinyt autonsa hotellin parkkipaikalle. A:n yöpymistä seuraavana aamuna rakennusliike Ernu Oy oli aloittanut metallisten parvekekaiteiden puhdistustyöt kuivahiekkapuhallusmenetelmin hotellin pysäköintialueen vieressä sijaitsevassa rakennuksessa. Työkohteen puutteellisen suojauksen myötä hiekkapölyä oli levinnyt hotellin parkkipaikalle ja A:n henkilöautolle. A oli tapahtuman jälkeen käyttänyt autoaan normaalisti viiden päivän ajan, kunnes hän oli hakeutunut lääkäriin muutamaa päivää aikaisemmin alkaneiden silmäoireiden vuoksi. A:n molemmat silmät todettiin ärtyneiksi ja hänen toisessa silmässä havaittiin tulehtunut luomirakkula, joka oli todennäköisesti syntynyt pölyn tukittua rauhastiehyet. Lisäksi A oli joutunut myöhemmin sairaalahoitoon äkillisen kurkunkannentulehduksen vuoksi ja sairaus oli aiheuttanut A:lle ansionmenetystä itsenäisenä yrittäjänä.

Kanteessaan A väitti, että hiekkapuhallustyöhön tulisi soveltaa ympäristövahinkolakia ja rakennusliike olisi näin ankarassa vastuussa hänelle aiheutuneista vahingoista. Rakennusliike kiisti kanteen ja väitti, hiekkapuhallustyössä oli noudatettu normaaleja työmenetelmiä ja kohde oli suojattu asianmukaisesti. Lisäksi rakennusliike totesi vastauksessaan, että A:lle oli tarjottu välittömästi aamulla mahdollisuutta pesettää autonsa rakennusliikkeen kustannuksella, josta A oli kuitenkin kieltäytynyt. Rakennusliikkeen mukaan auton pölyyntymisen ja A:n sairastumisen välillä ei ollut syy-yhteyttä, sillä sairastuminen oli ennalta-arvaamatonta. Lisäksi A käyttäessään puhdistamatonta autoa aiheuttanut itse sairautensa.

---

²³⁰ Ks. Mähönen 2000, s. 239–263.

Korkein oikeus katsoi, että asiassa esitetyn näytön perusteella toiminnan (hiekkapuhallustyöt) ja aiheutuneen vahingon (A:n sairastuminen) välistä syy-yhteyttä voitiin pitää todennäköisenä. Rakennusliike oli näin ollen YVL:n tarkoittamassa tuottamuksesta riippumattomassa vastuussa A:n kärsimistä vahingoista. A:n myötävaikutuksen osalta korkein oikeus totesi seuraavaa.

Kun korvausvelvollisuus perustuu ankaraan vastuuseen, ei myötävaikutuksen huomioon ottaminen voi perustua edellä mainituin tavoin aiheuttajien tuottamusvertailuun. Ankaran vastuun yhteydessä on toisinaan asetettu rajoituksia vahingonkärsijän myötävaikutukselle vapautumis- tai sovitteluperusteena. Esimerkiksi ankaran vastuun periaatteelle perustuvassa ydinvastuulaissa sen 14 §:n 2 momentin säännöksessä edellytetään vahinkoa kärsineen osalta törkeää tuottamusta ennen kuin sovittelu on mahdollista. Toisaalta myötävaikutukselle voidaan ajatella annettavan ankaran vastuun kohdalla normaalia suurempi painoarvo. Koska vastuu on tuottamuksesta riippumatonta saattaa vahingonkärsijä itse olla ainoa vahinkoseuraamuksen syntymiseen tuottamuksellisesti vaikuttanut.

Ympäristövahinkolain 2 §:n lakiviittauksen mukaan vahingon kärsijän myötävaikutus ympäristövahingossa on arvioitava vahingonkorvauslain perusteella. Tällöin tulevat sovellettavaksi myös yleiset vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet. Vahingon kärsijän menettelyn tuottamuksellisuutta arvioitaessa on vertailukohdaksi otettava sellainen huolellisuus, jota hänen asemassaan olevalta henkilöltä voidaan normaalisti edellyttää vahinkojen tai vahingonvaaran välttämiseksi.

Tuottamusperusteinen vahingonkorvausvastuu ei ulotu ennalta arvaamattomiin vahinkoihin. *Sen sijaan ympäristövahinkolain mukainen ankara korvausvastuu ulottuu myös epätavallisiin ja etukäteen arvioiden epätodennäköisiin vahinkoihin*²³¹ (kurs. tässä). Kun myötävaikutuksen arviointi tapahtuu tuottamusvastuun mukaisesti saattaa tämä johtaa siihen, että vahinkojen ennalta arvaamattomuus rajoittaa myötävaikutuksen huomioimista, mutta ei poista toiminnan harjoittajan ankaraa vastuuta.

Edellä sanotun perusteella korkein oikeus totesi, että A:n sairastuminen oli hänen kannaltaan ennalta arvaamatonta ja yllättävää. Tämä ei kuitenkaan poistanut rakennusliikkeen vastuuta, vaan sen sijaan toimi asiassa A:n tuottamuksellisen myötävaikutuksen poistavana seikkana. Näin ollen korkein oikeus ei sovitellut A:n henkilövahinkojen osalta rakennusliikkeen maksettavaksi tulevaa korvausta. A:n auton puhdistamisesta aiheutuvien kulujen osalta, joita A

---

²³¹ Ks. Mähönen 2000, s. 252, ”Tällainen vastuun ankaroittaminen osoittaa KKO:n ottaneen ainakin tässä yksittäistapauksessa absoluuttista vastuuta lähentelevän linjan. Tällainen sääntö kannustaa – potentiaalisia vahingonkärsijöitä huolimattomaan käyttäytymiseen.”

oli korkeimmassa oikeudessa vaatinut korvattavaksi, korkein oikeus arvioi asiaa toisin, todeten seuraavaa.

Hovioikeuden tuomiossa todettiin tavoin auton käyttäminen ilman mitään välittämiä puhdistustoimia on merkittävästi lisännyt hiekkapölyn määrää auton tuuletusjärjestelmässä. Samoin asiassa on selvitetty, että A:lla olisi ollut mahdollisuus pesettää auto lähellä pölyyntymispaikkaa. Tämän mahdollisuuden kannalta ei merkitystä voida antaa sille, onko A:n tietoon tullut mahdollisuus auton maksuttomasta pesettämisestä. Konepellillä olleen pölyn kulkeutuminen ajon aikana konepellin takareunassa olleen ritilän kautta tuuletuslaitteistoon on ollut ennalta arvattavaa. Vaikka A:n tiedossa ei edellä todettiin tavoin ole ollut hiekkapuhalluspölyyn liittyvä erityinen sairastumisriski, on kuitenkin ollut ennalta arvattavaa, että suuri määrä hiekkapölyä tuuletuslaitteistossa saattaa aiheuttaa haittaa auton käytölle ainakin sisätilojen pölyyntymisenä ja muuna epämukavuutena.

Ottaen huomioon A:n myötävaikutuksen korkein oikeus määräsi rakennusliikkeen korvaamaan puolet auton puhdistamisesta ja sijaisauton vuokraamisesta aiheutuneista kuluista.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1999:124 vahingonkärsijä A:n myötävaikutusta arvioitiin sekä hänen kärsimiensä henkilövahinkojen että hänen autolleen aiheutuneiden vahinkojen osalta. Kuten edellä on todettu, vahingonkärsijän myötävaikutusarviointi on tuottamusarviointia, jossa vahingonkärsineen tuottamusta arvioidaan täsmälleen samojen perusteiden mukaisesti kuin mitä tahansa tuottamusta.²³² Tuottamukseen perustuvissa myötävaikutustilanteissa vahingonkärsijän myötävaikutuksen merkitystä arvioidaan vertailemalla vahingonkärsijän ja vahingonaiheuttajan tuottamusta toisiinsa.²³³ Koska vahingonaiheuttajan vastuu oli asiassa ankaraa vastuuta, ei myötävaikutuksen ottaminen huomioon voinut kuitenkaan perustua aiheuttajien tuottamusvertailuun, vaan asiassa arvioitiin ainoastaan sitä, oliko A menetellyt tuottamuksellisesti ja näin myötävaikuttanut vahinkojen syntymiseen. Vahingonaiheuttajan tuottamuksella ei ollut merkitystä. Korkein oikeus totesi, että vahingonkärsijän menettelyn tuottamuksellisuutta arvioitaessa on vertailukohdaksi otettava

---

²³² KKO 1999:124; ks. myös esimerkiksi Ståhlberg – Karhu 2020, s. 515; Virtanen 2011, s. 513.

²³³ KKO:n enemmistön mukaan koska vahingonkorvauslain mukainen vastuu perustuu tuottamukseen, VahL 6 luvun 1 §:n mukainen sovittelu vahingonkärsijän tuottamuksen perusteella sisältää ajatuksen korvausvastuun tasaamisesta vahingon tuottamuksellisesti aiheuttaneiden kesken.

sellainen huolellisuus, jota hänen asemassaan olevalta henkilöltä voidaan normaalisti edellyttää vahinkojen tai vahingonvaaran välttämiseksi.²³⁴

Koska kyseessä ei ollut minkään nimenomaisen käyttäytymisnormin edellyttämä huolellisuus, pohjautui KKO:n suorittama tuottamusarviointi vahingonkärsijän menettelyn riskiperusteiselle arvioinnille. Riskiperusteisen arvioinnin lähtökohtana on, voidaanko menettelystä ennakoida aiheutuvan jonkinlainen vahinkoriski, ja ennakoitavuus ratkaistaan sen perusteella, mitä vahingonkärsijän asemassa olevan olisi pitänyt tietää ja ottaa huomioon.²³⁵ Jotta myötävaikutus voisi johtaa korvauksen alentamiseen, tulee vahingonkärsijän olla tietoinen menettelyyn sisältyvästä vahinkoriskistä. Tuntemattoman riskin ottaminen ei lähtökohtaisesti vaikuta korvausoikeuteen alentavasti.²³⁶ Korkein oikeus totesi perusteluissaan, ettei tuottamusperusteinen vahingonkorvausvastuu, myöskään vahingonkärsijän myötävaikutuksen osalta, ulotu ennalta arvaamattomiin vahinkoihin. Sen sijaan ympäristövahinkolain mukainen ankara vastuu ulottuu myös epätavallisiin ja ennalta arvaamattomiin vahinkoihin. Koska A:n sairastuminen oli asiassa näytetyn perusteella hänen kannaltaan täysin ennalta arvaamatonta ja yllättävää, korkein oikeus katsoi, ettei rakennusliikkeen maksettavaksi tulevaa A:n henkilövahinkojen korvausta ollut syytä sovitella A:n myötävaikutuksen perusteella.

A:n auton puhdistamisesta aiheutuneiden kulujen osalta korkein oikeus arvioi asiaa toisin. Korkein oikeus viittasi hovioikeuden perusteluihin todeten, että auton käyttäminen ilman välittömiä puhdistustoimia oli merkittävästi lisännyt hiekkapölyn määrää auton tuuletusjärjestelmässä. Lisäksi A:lla oli ollut mahdollisuus pesettää auto lähellä pölyyntymispaikkaa. Korkeimman oikeuden mukaan, vaikka A:n tiedossa ei ollut hiekkapuhalluspölyyn liittyvä erityinen sairastumisriski, oli kuitenkin ennalta arvattavaa, että suuri määrä hiekkapölyä auton tuuletuslaitteistossa saattaisi aiheuttaa haittaa auton käytölle. Näin ollen korkein oikeus katsoi, A:n myötävaikutus huomioon ottaen, että rakennusliikkeen oli korvattava vain puolet A:n autolle aiheutuneista vahingoista.

---

²³⁴ Eurooppalaisten vahingonkorvausperiaatteiden 4:102 artiklassa on esitetty käyttäytymisvaatimus, joka perustuu niin sanottuun huolelliseen henkilöön (*reasonable person*). Artiklan mukaan huolellisen henkilön standardin muodostamisessa otetaan huomioon muun muassa toimijan asiantuntemus ja sitä voidaan muokata iän, henkisen tai fyysisen vamman tai poikkeuksellisten olosuhteiden perusteella. Suomessa huolellisuusvaatimus on muodostettu monipuolisemmin. Hahto 2008, s. 75–76.

²³⁵ Hahto 2008, s. 78. Hieman toisenlaisesti Ståhlberg – Karhu 2020, s. 515. ”Myötävaikuttavan tuottamuksen arvion perusteena on lähtökohtaisesti se huolellisuus, jota jokaisen on noudatettava *omien* asioidensa hoidossa.”

²³⁶ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 517.

Korkeimman oikeuden enemmistön kantaa oikeustapauskomentissaan kritisoinut Mähönen on katsonut korkeimman oikeuden enemmistön omaksuneen asiassa niin sanotun huolimattomuusastesäännön, jonka mukaan myötävaikutustilanteissa vahingonkorvausta voidaan kohtuudella sovitella, ja jossa on tosiasiallisesti kyse tuottamusasteen punninnasta vahingonkorvausta vähentävänä tekijänä.²³⁷ Mähösen mukaan tällaisen säännön omaksuminen ankaran vastuun tilanteissa on ongelmallista, sillä se ei ilmaise sitä, miten vahingonkärsijän tulee menetellä välttyäkseen kokonaan vahingonkorvauksen alentamiselta. Periaatteessa vähentäminen tulisi suorittaa jo aivan lievästä huolimattomuudesta alkaen.²³⁸ Säännön omaksuminen kyllä kannustaa vahingonaiheuttajaa ehkäisemään vahinkojen syntymisen, mutta korottaa vahingonkärsijän huolimattomuuden asteen selvittämisestä koituvat hallinnolliset kustannukset korkeaksi ja saattaa johtaa mielivaltaisiin rajanvetoihin.²³⁹ Tässä ratkaisussa korkein oikeus omaksui periaatteen, jonka mukaan myötävaikutus ankaran vastuun tilanteissa puolittaa vahingonkorvausvastuun.²⁴⁰ Huolimattomuusastesäännön sijaan Mähönen puoltaakin hovioikeuden enemmistön ja korkeimman oikeuden vähemmistöön jääneen oikeusneuvos Tulokkaan ottamaa kantaa, jonka mukaan vahingonkärsijän myötävaikutus poistaisi kokonaan vahingonaiheuttajan korvausvelvollisuuden ankaran vastuun tilanteissa.²⁴¹

Mitä vahinkojen ennalta arvattavuuteen tulee, Mähönen katsoo korkeimman oikeuden enemmistön ottaneen ennakoitavuuskriteerin varsin perustellusti huomioon arvioidessaan A:n myötävaikutusta. Sen sijaan Mähösen kritiikki kohdistuu enemmistön kantaan, jonka mukaan vahinkojen ennalta arvaamattomuudella ei ole korvausvelvollisen kannalta merkitystä ankaran vastuun tilanteissa. Mähösen mukaan tällainen sääntö työntää ankaraa vastuuta enemmän kohti absoluuttista vastuuta ja käytännössä mitätöi VahL:n 6 luvun 1 §:n tarkoituksen vapauttamalla potentiaaliset vahingonkärsijät noudattamasta minkäänasteista huolellisuutta.²⁴²

---

²³⁷ Mähönen on lähestynyt ratkaisua oikeustaloustieteellistä näkökulmasta. Mähönen 2000, s. 239–252.

²³⁸ Mähönen 2000, s. 247.

²³⁹ Mähönen 2000, s. 252.

²⁴⁰ Mähönen 2000, s. 250.

²⁴¹ Mähönen 2000, s. 251–252. Mähönen katsoo hovioikeuden enemmistön ja OikN Tulokkaan omaksuneen niin sanotun *contributory negligence* -säännön, joka esiintyy tyypillisesti anglo-amerikkalaisessa vahingonkorvausoikeudessa.

²⁴² Mähönen 2000, s. 252.

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1999:124 ilmentää ympäristövahinkolain korvausvastuun ankaruutta. Toisaalta ratkaisun valossa on selvää, että vahingonkärsijän myötävaikutuksella on merkitystä ainakin korvausta alentavana tekijänä myös ankaran vastuun tilanteessa, vaikka mistään nimenomaisesta vapautumisperusteesta ei olekaan kyse. Hemmon mukaan vahingonkärsijän myötävaikutus saattaa myös ankaran vastuun tilanteissa poistaa vastuun kokonaan, jos vahingonkärsijää on tehokkaasti varoitettu vaarasta, jolloin saatettaisiin päätyä siihen, että vahingonkärsijä on myötävaikutuksensa perusteella yksin vastuussa vaarasta.²⁴³ Ratkaisun KKO 1999:124 osalta voidaan pohtia, olisiko rakennusliikenne voinut vapautua vastuusta kokonaan, mikäli se olisi kyennyt tiedottamaan A:lle pölyntyneellä autolla ajamisesta aiheutuvista potentiaalisista terveysriskeistä tai tällaisten riskien mahdollisuudesta olisi edes keskusteltu.²⁴⁴ Tällaisessa tilanteessa A:n myötävaikutusta voitaisiin mielestäni pitää jopa tahallisenä tai törkeän tuottamuksellisena. Joka tapauksessa asiassa tulisi arvioitavaksi A:n tuottamuksen aste.

4.3.3 Muiden olosuhteiden myötävaikutus

Vahingonkorvauslain 6 §:n 1 momentin sovittelusäännös sisältää myös tilanteen, jossa korvausta voidaan sovittaa, mikäli vahingon syynä on ollut myös jokin muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka. Hemmon mukaan ulkopuoliset olosuhteet, kuten luonnonolosuhteet, voivat kuitenkin vaikuttaa vastuuarviointiin vain silloin, kun niiden poikkeuksellisuus on peruste vastuun lieventämiselle.²⁴⁵ Määritelmällisesti ylivoimainen tapahtuma voidaan mieltää ulkopuoliseksi seikaksi, joka saattaisi ympäristövahinkoon vaikuttavana ulkoisena tekijänä luoda perusteet ympäristövahinkolain tarkoittaman ankaran korvausvastuun alentamiselle, vaikka sen ei voitaisikaan katsoa poistavan korvausvastuuta kokonaisuudessaan. Sandvikin mukaan, jos ulkopuolinen syy on vaikuttanut vain osaan kokonaisvahingoista, korvausvastuuta olisi kohtuullista alentaa suhteessa tähän. Samoin korvausvastuun kohtuullinen alentaminen saattaisi tulla kysymykseen, jos on olemassa epäselvyys siitä, onko vahinkotapahtuma ollut niin vaikeasti ennakoitavissa ja

---

²⁴³ Hemmo 2005, s. 211.

²⁴⁴ KKO:n perusteluissa todetaan, että asiassa ei ollut väitetty, että terveysriskeistä olisi ollut puhetta A:n ja työn suorittaneiden henkilöiden välillä eikä A:n ollut väitetty olleen muutenkaan erityisesti perillä mainituista vaaroista.

²⁴⁵ Hemmo 2005, s. 111.

poikkeuksellinen, että se olisi luokiteltava vastuusta vapauttavaksi ylivoimaiseksi esteeksi.²⁴⁶ Sandvik on pitänyt ainakin epäselvissä ylivoimaisen tapahtuman tilanteissa sovittelua vastuusta vapautumisen sijaan tarkoituksenmukaisempaan ratkaisuna.²⁴⁷

Lähtökohta ulkopuolisen seikan ottamisessa korvausta alentavaksi perusteeksi on ensinnäkin se, ettei kukaan ole siitä korvausvastuusta, sillä muutoin olisi sovellettava YVL 8 §:n yhteisvastuuta koskevia säännöksiä tai korvausvaatimus kohdistettaisiin syylliseen tahoon, jota olisi pidettävä toiminnanharjoittajana.²⁴⁸ Ulkopuolinen syy voi olla luonnontapahtuma, mutta se voi olla muutakin, kuten ulkopuolisen ilkivaltaisen teko. Kuten edellä on todettu, ilkivaltaisesti toiminnan harjoittamisalueella aiheutettu vahinko muodostaa isännättömän vahingon tilanteen, jos vahinko ei liity toiminnan harjoittamiseen eikä vahingonaiheuttajaa saada kiinni. Ympäristövahinkolain esitöiden mukaan, jos vahingon aiheuttamiseen sekoittuu toiminnan harjoittajan puolelta tuottamus esimerkiksi turvatoimien laiminlyönnin osalta, liittyy vahinko toiminnan harjoittamiseen ja toiminnan harjoittajaa pidetään ankarassa korvausvastuussa aiheutuneista vahingoista.²⁴⁹ Toiminnan harjoittajan valvontavelvollisuuden laiminlyönti, toisina sanoen myötävaikutus, muodostaa luvussa 4.2.3 esitetyn ongelman: ankara vastuu muodostuu tuottamusvastuun kaltaiseksi. Tällaisissa tilanteissa on perusteltua kysyä, olisiko tarkoituksenmukaisempaa arvioida ulkopuolisen ilkivaltaista tekoa VahL 6:1 §:n nojalla vahinkoon myötävaikuttaneena ulkopuolisena seikkana. Jos toiminnan harjoittajan valvontavelvollisuuden aste tulee joka tapauksessa arvioitavaksi, miksi tälle ei annettaisi merkitystä korvausta alentavana seikkana sen sijaan, että toiminnan harjoittaja vapautuisi vastuusta kokonaisuudessaan tai olisi joutuisi korvaamaan vahingot täysimääräisesti. Vaikka vastuu ei olisi täyden korvauksen periaatteen mielessä ankaraa, saattaisi vahingonkärsijän mahdollisuus saada korvausta vahingonaiheuttajalta parantua.

Tilanne on samankaltainen, kun vahinko on aiheutunut tai sen aiheutumiseen on myötävaikuttanut poikkeuksellinen luonnontapahtuma. Kuten edellä on todettu, mittapuu ankarasta vastuusta vapautumiselle on myös luonnonilmiöiden osalta asetettu hyvin korkealle. Toisaalta vapautumisperusteiden edellytysten täytyessä toiminnan harjoittaja vapautusi

---

²⁴⁶ Sandvik 1998, s. 566.

²⁴⁷ Sandvik 2002, s. 91.

²⁴⁸ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 529.

²⁴⁹ HE 165/1992, s. 27.

korvausvelvollisuudesta kokonaisuudessaan. Jos ympäristövahinkoon, jonka syntymiseen on kiistatta vaikuttanut poikkeuksellinen luonnonmullistus, suhtauduttaisiin korvausvastuuta punnittaessa ajatuksella täysi korvaus – ei korvausta, saatettaisiin päätyä epä johdonmukaisiin lopputuloksiin vahingonkärsijän tai vahingonaiheuttajan kannalta. Johdonmukaisempaa olisi alentaa korvausvastuuta suhteessa vahinkoon siten, että huomioitaisiin yhtäältä luonnontapahtuman poikkeuksellisuus ja toisaalta toiminnanharjoittajan asema sekä mahdollisuus varautua poikkeuksellisiin luonnontapahtumiin. Teoriassa sovittelunäkökulman ottamisella saattaisi olla myös ympäristövahinkoja ennalta ehkäisevää vaikutusta. Puhtaasti korvausoikeudellisesta näkökulmasta, jos ylivoimaisen tapahtuman vastuusta vapauttava kynnyks on niin korkea, ettei vastuusta ole käytännöstä mahdollista vapautua tai on ainakin epäselvää, voiko vastuusta vapautua, miksi toiminnan harjoittaja uhraisi resursseja poikkeuksellisiin sääolosuhteisiin varautumiseen. Jos taas toiminnan harjoittajan korvausvelvollisuus suhteutettaisiin toiminnan harjoittajan luonnonmullistukseen varautumiseen siten, erittäin huolellinen varautuminen johtaisi ainakin jonkinasteiseen korvauksen alentamiseen, saattaisi tämä kannustaa toiminnan harjoittajia varautumaan myös luonnonmullistuksiin entistä tehokkaammin. VahL 6 luvun 1 §:n sovittelusäännös myös mahdollistaisi korvauksen sovittelun nollaan silloin, kun kyse olisi täysin katastrofaalisesta ja poikkeuksellisesta ilmiöstä.²⁵⁰ Vasta-argumenttina tällaiselle lähestymistavalle voidaan esittää se, että tuomioistuin joutuisi uhraamaan enemmän resursseja vahingonaiheuttajan varautumistoimenpiteiden arvioimiseen ja toisaalta myös ankaran vastuun ”keventyminen”, mitä ei voida pitää ympäristövahinkolain tarkoittamana. Tilanne on kuitenkin sama myös silloin, jos toiminnan harjoittaja vetoaa ylivoimaiseen tapahtumaan vastuusta vapauttavana perusteena ja arvioinnissa kiinnitetään Hollon ym. mainitsemalla tavalla huomiota tapahtuman poikkeuksellisuuteen ja toiminnanharjoittajan harjoittaman toiminnan vaarallisuuteen.²⁵¹ Tällöin, mikäli vahingonaiheuttaja vetoaa ylivoimaiseen tapahtumaan, todistelu kohdistuisi joka tapauksessa samoihin suojautumis- ja varotoimenpiteisiin kuin VahL 6:1 §:n soveltamisessa.

Ympäristövahinkolain ankaran vastuun tarkoitus huomioiden korvauksen alentamista myötävaikutussäännöksen nojalla ei kuitenkaan voida pitää lähtökohtana, eikä näin ole tässä

---

²⁵⁰ Ratkaisussa KKO 1999:124 hovioikeus ja OikN Tulokas päätyivät sovitteluun korvauksen nollaan vahingonkärsijän myötävaikutuksen perusteella.

²⁵¹ Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 138.

yhteydessä tarkoitus esittääkään. Korvauksen alentaminen, kuten Sandvikin toteaa, olisi tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin, kun on olemassa epäselvyys siitä, onko vahinkotapahtuma ollut niin poikkeuksellinen, että se vapauttaisi vastuusta.²⁵² Varsinkin luonnonilmiöiden osalta on edelleen perusteltua pitää toiminnan harjoittajan täyttä korvausvastuuta lähtökohtana. Jos kuitenkin joudutaan arvioimaan toiminnan harjoittajan huolellisuutta suhteessa tapahtuman poikkeuksellisuuteen, korvauksen alentaminen saattaisi olla korvauksettomuus – täysi korvaus ajattelua parempi vaihtoehto. Korvauksen alentamisen kriteerien tulisi kuitenkin olla korkeat.

4.3.4 Erityinen vahinkoalttius

Ylivoimaisen tapahtuman ja vahingonkärsijän myötävaikutuksen lisäksi Hemmo on katsonut, että jossain tilanteissa ankarasta vastuusta vapautuminen voisi perustua myötävaikutuksen tietynlaiselle sukulaisilmiölle, vahingoittuneen kohteen erityiselle vahinkoalttiudelle. Käytännössä tilanne eroaa Hemmon mukaan myötävaikutuksesta siten, että vahinkoalttius ei johdu niinkään vahingonkärsijän tuottamuksesta, vaan pikemminkin seikasta, joka kuuluu vahingonkärsijän vastuupiiriin.²⁵³ Erityinen vahinkoalttius tai vahinkoherkkyys liittyy tyypillisesti henkilövahinkoihin ja tuottamusvastuun osalta henkilön poikkeuksellinen herkkyys vahingoille on useimmiten vaikutuksetonta.²⁵⁴ Näin ollen ainakin henkilövahinkojen osalta olisi epätodennäköistä, että vahingonkärsijän erityinen herkkyys vahingoille muodostuisi vapautumisperusteeksi. Toisaalta voidaan ajatella esimerkiksi edellä käsitellyn korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 1999:124 kaltainen tilanne, jossa esimerkiksi astmaa sairastava vahingonkärsijä altistaa itsensä sairaudelle kuljettamalla pölyyntynyttä autoa. Tällaisessa tilanteessa vahingonkärsijä on henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vuoksi altis vakavillekin vahingoilla. On kuitenkin todennäköistä, että tällaisessakin tilanteessa arviointi keskittyisi enemmän vahinkoa kärsineen tuottamukselliseen myötävaikutukseen ja vahinkoalttius vaikuttaisi tuottamusarvioinnissa vahingonkärsijän puolelta lähinnä vahingon ennalta arvattavuuden kannalta.

---

²⁵² Sandvik 1998, s. 566.

²⁵³ Hemmo 2005, s. 107.

²⁵⁴ Perussääntönä on kansainvälisesti puollettu kantaa, joka on muotoiltu fraasiksi “vahingonaiheuttajan on otettava vahingonkärsijä sellaisena se kuin tämä on.” Hemmo 2005, s. 120.

Paremmen esimerkin kohteen erityisestä vahinkoalttiudesta tarjonnee korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1996:59, jossa arvioitiin NaapL 9 §:n säännöstä. NaapL 9 §:ssä säädetään kiinteistöllä maankaivuutyötä tai vastaavaa maata kuormittavaa työtä tekevän tuottamuksettomasta vastuusta, joka syntyy, jos sanotuista töistä aiheutuu toisen maalla olevalle rakennukselle vahinkoa. Vastuusta voidaan kuitenkin vapautua, jos vahinko on johtunut vahingoittuneen rakennuksen puutteellisista perustuksista tai muutoin huolimattomasta rakentamisesta.

Asiassa oli kysymys naapurikiinteistöllä tehdyn paalutuksen ja naapurikiinteistöllä sijaitsevalle rakennukselle aiheutuneiden vahinkojen syy-yhteydestä sekä naapurikiinteistön omistajan, urakoitsijan ja paalutuksen tehneen aliurakoitsijan vastuusta. Rakennus oli perustettu rakentamisen aikana yleisesti käytetyn rakentamistavan mukaan, joka sittemmin osoittautui puutteelliseksi rakennuspaikan savikerroksen paksuuden suurten vaihtelujen vuoksi. Naapurikiinteistöllä oli tehty tärinää aiheuttavaa paalutustyötä ja rakennus oli vahingoittunut.

Korkein oikeus tulkitsi NaapL 9 §:n säännöstä mielenkiintoisesti siten, että mikäli paalutustyöt ja rakennuksen puutteelliset perustukset yhdessä myötävaikuttavat vahinkoon, tulee asiaa lähestyä yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden ja korvauksen rajoittamisen kannalta pykälässä sanotun vapautumisperusteen sijaan. Näin ollen edes kohteen erityinen alttius vahingoille ei tässäkään tapauksessa johtanut täydelliseen korvausvastuusta vapautumiseen.

Koska ympäristövahinkolaki ei sisällä NaapL 9 §:n kaltaista säännöstä, jossa erityinen vahinkoalttius on säädetty vapautumisperusteeksi, ratkaisun KKO 1996:56 on vaikea arvioida, mitä merkitystä esimerkiksi vahingoittuneen rakennuksen puutteellisille perustuksille annettaisiin ympäristövahinkolain soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin todettu, että esimerkiksi räjäytystöissä toiminnan harjoittaja ei voi vedota vahingoittuneen kohteen erityiseen vahinkoalttiuteen ainakaan, jos tämä tiesi räjäytysalueen lähistöllä sijaitsevista rakennuksista.²⁵⁵ Kohteen vahinkoalttius muissa kuin henkilövahinkotilanteissa saattaisi vaikuttaa seurauksen ennalta arvaamattomuuden arviointiin, mutta tälläkään ei ankaran vastuun tilanteissa ole merkitystä,

---

²⁵⁵ Virtanen 2011, s. 216.

jos korkeimman oikeuden ratkaisussa 1999:124 ottamaa kantaa pidetään pääsääntönä.²⁵⁶ On kuitenkin mahdollista, että esineen erityinen vahinkoalttius otettaisiin ratkaisun KKO 1996:56 tavoin huomioon vahinkoon myötävaikuttaneena ja korvausta alentavana seikkana. Tällaista oikeuskäytäntöä ei kuitenkaan ympäristövahinkojen osalta ole olemassa.

4.4 Vastuusta vapautumisen merkitys toissijaisen korvauksen kannalta

Pakollisesta ympäristövahinkovakuutuksesta ja vuodesta 2025 alkaen ympäristövahinkorahastosta korvataan ympäristövahinkolain mukaiset ympäristövahingot silloin, kun niitä ei ole saatu perityksi korvausvelvolliselta tai tämän vastuuvakuutuksesta taikka korvausvelvollinen on jäänyt selvittämättä. Korvauksen saamisen edellytyksenä on, että kyse on ympäristövahinkolain tarkoittamasta ympäristövahingosta. Korvausvelvollisen selvittämättä jääminen viittaa tilanteisiin, joissa ympäristövahingon ja toiminnan välinen syy-yhteys jää selvittämättä.²⁵⁷ Tällöin, jos vahinkoon on vaikuttanut syy-yhteyden poistavalla tavalla ylivoimainen tapahtuma, vahingonkärsijällä näyttäisi olevan oikeus toissijaisesta korvausjärjestelmästä maksettavaan korvaukseen. Samoin on asian laita, jos vahingonkorvausta sovitellaan korvausvelvollisen taloudellisen aseman perusteella. Vahingonkärsijällä on tällöin oikeus saada korvaus siltä osin, kuin vahingonkorvausta on alennettu. Korvausta ei kuitenkaan suoritetta silloin, kun sovittelu perustuu muihin kuin korvausvelvollisen varallisuusasemaan liittyviin seikkoihin.²⁵⁸ Näin ollen vahingonkärsijän oikeus korvaukseen näyttäisi turvatumpi silloin, kun toiminnan harjoittaja vapautuu korvausvelvollisuudestaan kokonaan. Asetelma on mielenkiintoinen. Jos ympäristövahinkolain ankaraa vastuuta lähestytään aiheuttamisperiaatteen näkökulmasta, toteutuu aiheuttajan vastuu tehokkaammin ylivoimaisen tapahtuman tilanteissa silloin, kun korvausvastuuta sovitellaan. Sen sijaan vahingonkärsijän suojaaminen ja täyden korvauksen periaate toteutuu silloin, kun toiminnan harjoittaja vapautuu vastuusta syy-yhteyden puuttumisen perusteella. Jäänee nähtäväksi, kumpaa periaatetta tuomioistuimet painottavat tulevaisuudessa mahdollisesti esiin nousevissa vastuusta vapautumista koskevilla kysymyksillä. On kuitenkin huomattava sekä YVVL:n että YVRL:n esitöiden lausuma, jonka mukaan lain tarkoituksena ei ole, että toissijainen korvaussuoja

---

²⁵⁶ Ratkaisussaan KKO 1999:124 korkein oikeus totesi seurauksen ennalta arvaamattomuuden osalta, että ympäristövahinkolain mukainen ankara korvausvastuu ulottuu myös epätavallisiin ja etukäteen arvioiden epätodennäköisiin vahinkoihin.

²⁵⁷ Kuusiniemi et al. 2013, s. 1736–1738.

²⁵⁸ HE 183/2022 vp, s. 108.

otettaisiin huomioon sovittelua puoltavana seikkana ympäristövahinkolain mukaisessa sovitteluharkinnassa.²⁵⁹

---

²⁵⁹ HE 82/1997 vp, s. 14 ja HE 183/2022 vp, s. 108.

5 Johtopäätökset

5.1 Voiko vastuusta vapautua?

”Vapautumisperusteita kohtaan tunnettu mielenkiinto onkin ymmärrettävää, koska ne oleellisessa määrin ratkaisevat vastuun ankaruuden.” Näin on todennut Mikko Tulokas väitöskirjassaan Öljyvahingoista – erityisesti aluksista aiheutuvien vahinkojen korvaamisen kannalta.²⁶⁰ Vastausta tutkielman alussa esitettyyn kysymykseen – ”kuinka ankaraa ympäristövahinkolain ankara vastuu tosiasiasa on?” – on täten pyritty tässä tutkielmassa selvittämään tarkastelemalla ympäristövahinkoja koskevia vapautumisperusteita. Vastaukseksi voidaan antaa juristille varsin luonteenomainen vastaus: riippuu tilanteesta. Kysymykseen voidaan myös vastata kysymyksellä: mitä tarkoittaa vastuun ankaruus? Korvausvastuuhan on korvausvelvolliseksi tuomittavan kannalta aina ankaraa, oli kyse sitten tuottamusvastuusta, ankarasta vastuusta tai täysin absoluuttisesta vastuusta. Näin filosofiseen kysymykseen tässä tutkielmassa ei kuitenkaan ole haluttu etsiä vastausta, vaan tarkastelu on perustunut lähinnä ajatukselle siitä, että tuottamusvastuu on korvausvastuun ”vähiten ankarin” muoto ja mitä vaikeampaa vastuusta on vapautua, sitä lähemmäksi mennään korvausvastuun ”ankarinta” muotoa, eli absoluuttista vastuuta. Eli, ympäristövahinkolain tarkoittaman ankarin vastuun ankaruus riippuu tilanteesta.

Heti voidaan todeta, että ympäristövahinkolain tarkoittama ankara vastuu ei ole absoluuttista. Ympäristövahinkolain 4 §:ssä säädetty sietämisvelvollisuus jossain määrin lieventää vastuun ankaruutta ja vastuusta on myös mahdollista vapautua tiettyjen edellytysten täytyessä. Ylivoimaisiksi tapahtumiksi kutsuttavia tilanteita voidaan säännönmukaisesti pitää ankarasta vastuusta vapautumista perustavina seikkoina ja niiden soveltamisedellytykset määrittävät vastuun ankaruutta, ja samalla hämärtää tuottamusvastuun ja ankarin vastuun välistä rajaa. Voidaan kuitenkin perustellusti todeta, että vapautumisperusteiden olemassaolo ja niiden soveltaminen ei kuitenkaan tee ankarasta vastuusta tuottamusvastuutakaan. Vastuu on silloinkin, kun vapautumisen edellytykset ovat käsillä, ankarampaa kuin tuottamusvastuu. Vastuusta vapautumisen edellytykset ovat hieman erilaiset riippuen siitä, tarkoitetaanko ylivoimaisella tapahtumalla ulkopuolisen tekoa vai luonnonilmiön vaikutusta vahingon syntymiseen. Selkeimmin ankarin vastuun ja tuottamusvastuun välistä rajaa hämärtää ensin

---

²⁶⁰ Tulokas 1978, s. 168.

mainittu tilanne, jossa vastuusta vapautuakseen toiminnan harjoittajan tulee näyttää, että hän on järjestänyt toimintansa valvonnan huolellisesti. Tällaisissa tilanteissa ympäristövahinkolain ankara vastuu näyttäisi muistuttavan enemmän korostettua huolellisuusvelvollisuutta, jossa vastuusta vapautumisen edellytyksenä on huolellisesti järjestetty toiminta. Mitä enemmän huolellisuudelle annetaan merkitystä, sitä lähemmäs siirrytään tuottamusvastuuta ja pois ankarasta vastuusta.

Toinen vastuusta mahdollisesti vapauttava tilanne liittyy ylivoimaisiin ja odottamattomiin luonnonmullistuksiin, joiden perusteella vastuusta vapautuminen näyttäisi olevan vaikeampaa kuin ulkopuolisen teon perusteella. Tämä johtuu erityisesti siitä, että mikä tahansa yllättävä tapahtuma ei johda vastuusta vapautumiseen ja esimerkiksi vahinkojen ennalta arvaamattomuus ei vapauta ankarasta vastuusta, vaan ylivoimaisen tapahtuman tulee olla poikkeuksellinen ja ylivoimainen estää. Toiminnan harjoittaja ei voi vastuusta vapautuakseen vedota seurauksen ennalta arvaamattomuuteen tai edes tapahtuman poikkeuksellisuuteen, jos tämä on tullut ottaa toiminnassa huomioon. Vain erittäin poikkeuksellinen tapahtuma vapauttaa vastuusta. Suhteellisen epämääräinen toteamus tapahtuman poikkeuksellisesta luonteesta johtaa kuitenkin seuraavaan kysymykseen: mitä voidaan pitää niin poikkeuksellisenä tapahtumana, että se johtaa ankarasta vastuusta vapautumiseen.

Yksiselitteistä vastausta on nimenomaisen säännöksen sekä oikeuskäytännön puuttuessa hyvin vaikea löytää. Muiden lakien säännökset tarjoavat jonkinasteista tulkinta-apua, mutta niiden osalta on huomattava, että vastuusääntely koskee jo lähtökohtaisesti tarkemmin rajattua toimintaa. Ympäristövahinkolaki puolestaan koskee monenlaisia ympäristövahinkoja ja lakia sovelletaan lain tarkoittamiin toiminnan harjoittajiin riippumatta siitä, onko kyseessä satojen tuhansien eurojen budjetilla operoiva teollisuusalan yritys vai öljytynnyriä pitävä yksittäinen maatilanomistaja ja toisaalta riippumatta siitä, sisältyykö toimintaan merkittävä, kenties jopa katastrofaalinen ympäristövahingonriski vai rajautuuko riski ainoastaan toiminta-alueen lähiympäristöön. Sandvikin mukaan ylivoimaisen tapahtuman poikkeuksellisuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös toiminnan harjoittajan asema ja toiminnan vaarallisuus.²⁶¹ Tämä tarkoittaa sitä, että ylivoimaisen tapahtuman merkitys vapautumisperusteena riippuu siitä, millaisesta toiminnasta kulloinkin on kyse. Tällöin luonnonilmiön poikkeuksellisuuden arviointi saattaa saada tapauskohtaisesti toisistaan eroavan muodon. Lähtökohtana vastuusta

---

²⁶¹ Sandvik 1998, s. 555.

vapautumiselle on kuitenkin ylivoimaisen tapahtuman suppea tulkinta – vastuusta olisi mahdollista vapautua vain hyvin harvinaisissa tilanteissa, mutta mitään luonnonilmiön perusteella vastuusta vapautumisen mallitilannetta ei ole mahdollista konstruoida.

Vastuun ankaruuteen vaikuttaa vapautumisperusteiden lisäksi myös korvauksen alentamisen mahdollisuus. Ympäristövahinkolain mukaisen korvausvastuun alentaminen on katsottava mahdolliseksi vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n nojalla silloin, kun vahingonkärsijä on myötävaikuttanut vahinkoon tai jos vahingon syynä on jokin toimintaan liittymätön ulkopuolinen seikka. Vahingonkärsijän myötävaikutus mahdollistaa korvauksen sovittelun silloin, kun vahinkoseuraus on ollut vahingonkärsijän kannalta ennalta arvattava. Ylivoimaisen tapahtuman aiheuttamia vahinkoja voitaisiin puolestaan sovittaa vahinkoon vaikuttaneen ulkopuolisen seikan nojalla. Tämä vaikuttaa yleisesti ottaen täydellistä vastuusta vapautumista johdonmukaisemmalta lähestymistavalta erityisesti silloin, kun ei voida varmuudella todeta, onko vahinko johtunut ylivoimaisesta tapahtumasta.²⁶² Korvauksen alentaminen mahdollistaisi toiminnan harjoittajan vahinkoihin varautumisen huomioon ottamisen, mutta toteuttaisi myös periaatetta, jonka mukaan riskin aiheuttajan tulee kantaa vastuu aiheutuneista vahingoista.

5.2 Vastuun ankaruus ja tulevaisuudennäkymät

Kokoavasti voidaan siis todeta, että ympäristövahinkolain tarkoittamasta ankarasta vastuusta on mahdollista vapautua. Vastuu ei näin ole absoluuttista. Samoin vaikka vastuu saattaa jossain yhteyksissä saada tuottamusvastuulle ominaisia piirteitä, on se kuitenkin viime kädessä tuottamusvastuuta ankarampaa. Vastuun ankaruus saattaa kuitenkin vaihdella tilannekohtaisesti ja relevantin oikeuskäytännön puuttuessa ”ankaruuden aste” jää vielä tässä vaiheessa teorian varaan. Jos vastuun ankaruus asetetaan tutkielman johdannossa esitetylle asteikolle 1) korvauksettomuus – 2) tuottamukseen perustuva korvausvelvollisuus – 3) ankara korvausvelvollisuus, jota on olosuhteista riippuen mahdollisuus korjata – 4) olosuhteista riippumaton täysi korvaus, asettuu ympäristövahinkolain ankara vastuu suunnilleen kohtaan 3, mutta tulkitsijastaan riippuen vastuu saattaa jossain tilanteissa saada myös tuottamusvastuun piirteitä.

Ilmastonmuutoksesta johtuvien poikkeuksellisten sääilmiöiden yleistymisen myötä saattaa olla mahdollista, että tulemme näkemään myös ympäristövahinkolain vastuusta vapauttavia

---

²⁶² Sandvik 1998, s. 569.

ylivoimaisia tapahtumia koskevaa oikeuskäytäntöä, joka saattaa ympäristövahinkolain laajasta soveltamisalasta johtuen johtaa toisistaan hyvinkin paljon poikkeaviin tulkintoihin. Tästä syystä saattaisi olla tarpeen harkita ympäristövahinkolain tarkastamista ylivoimaisia tapahtumia koskevan säännöksen osalta. Kenties *de lege ferenda* mallia voitaisiin hakea esimerkiksi Saksan ympäristölainsäädännöstä, jossa ylivoimaiseen tapahtumaan ei liity korvausvastuuta siitä syystä, ettei toiminnanharjoittajaa voida pitää vahingon aiheuttajana. Tällaiset tilanteet on kuitenkin rajattu koskemaan tiettyjä vahinkotilanteita, kuten luonnontapahtumia ja ulkopuolisen toiminnan vaikutusta.²⁶³ Säättämällä vapautumisperusteista ja niiden soveltamisesta YVL saatettaisiin vastaamaan suurta osaa muuta ankaralle vastuulle perustuvaa korvaussäännöstä ja samalla parannettaisiin lainkäytön ennakoitavuutta. Toinen vaihtoehto olisi säätää eurooppalaisten vahingonkorvausperiaatteiden tapaan yleinen vapautumisperusteita koskeva säännös osaksi vahingonkorvauslakia. Ankaran vastuun käyttöalan laajentumisen vuoksi tällainen säännös saattaisi helpottaa lainkäyttäjän tehtävää sen sijaan, että jouduttaisiin tukeutumaan vuosikymmeniä vanhaan oikeuskäytäntöön.²⁶⁴ Joka tapauksessa aika tulee näyttämään, onko tällaiselle lainsäädännön muutokselle todellisuudessa tarvetta.

---

²⁶³ Saksan ympäristövahinkolain 4 §:stä lyhyesti ks. Hollo – Utter – Vihervuori 2018, s. 139.

²⁶⁴ Ankaraa vastuuta koskevan yleissäännöksen mahdollisuutta on pohtinut muun muassa Juha Häyhä. Häyhä 1999, s. 85–141.